

Katariina Mäki-Kokkila

KINUVA-verkosto

Nuoruusikä ja hyvinvointipalveluiden tuki Kirkkonummella

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan ylempi (AMK)

Hyvinvointi ja toimintakyky

Opinnäytetyö

23.4.2015

Tekijä Otsikko	Katariina Mäki-Kokkila KINUVA-verkosto – Nuoruusikä ja hyvinvointipalveluiden tuki Kirkkonummella
Sivumäärä Aika	97 sivua + 4 liitettä Kevät 2015
Tutkinto	Sosiaalialan ylempi korkeakoulututkinto
Koulutusohjelma	Sosiaaliala
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaaja	yliopettaja Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyö käsittelee hyvinvointipalveluita ja niiden tehtävää yhteiskunnassa, osallisuutta ja sen vahvistamista hyvinvointia lisäävänä keinona, kun kohteena ovat kunnassa yläkoulua käyvät nuoret ja heidän perheensä. Opinnäytetyön kehittämistehtävä muodostui Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa vanhempien ja yläkouluikäisten nuorten parissa toimivien eri toimialojen työntekijöiden yhteistoiminnasta KINUVA (Kirkkonummen nuoret ja vanhemmat)-verkostossa. KINUVA:n yhteiskehittämisen päämääränä oli kartoittaa kyseiselle kohderyhmälle suunnatut osallisuutta vahvistavat toiminnot ja koota ne yhteisesti kehitetyn työvälineen avulla sekä kehittää uusia osallisuutta vahvistavia toimintoja kohderyhmälle.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksellisenä kehittämistehtävänä kehittävän työntutkimuksen ekspansiivista oppimisen syklin mallia hyödyntäen. Opinnäytetyön kahden kehittämissyklin toteuttaminen edellytti suunnittelun, arvioinnin, havainnoinnin ja reflektoinnin vaiheiden vuorottelua kehittämisprosessin aikana. KINUVA-verkoston toimijat kokoontuivat yhteiskehittämään vuosien 2013-2015 välisenä aikana 11 kertaa. Lisäksi verkosto järjesti kaksi yläkoululaisten nuorten vanhemmille suunnattua osallisuuden vahvistumisen kokemuksia edistämään pyrkivää tilaisuutta. Yhteiskehittämisen dokumentointi toteutettiin kokoumiskertojen aiheista ja niistä käydyistä keskusteluista osallistuvan havainnoinnin ja reflektiivisyyteen pyrkivien kenttäpäiväkirjamerkintöjen avulla. Kehittämissykliden etenemisen tarkastelu kohtina toimivat uusien yhteistoiminnallisten tilaisuuksien jälkeen käydyt reflektiota sisältäneet palautekeskustelut ja niitä seuranneet yhteiskehittämisen kokoumiskerrat.</p> <p>KINUVA -yhteiskehittämisen tuloksena opittiin eri toimialoilla työskentelevien työstä, kehittämisen toimintajärjestelmästä ja muodostettiin yhteistä näkemystä osallisuutta vahvistavista toiminnoista. Uusia osallisuutta korostavia yhteistoimintoja kehitettiin ”Vanhempienryhmätyksen” ja ”Lauantaifoorumin” muodoissa. Kunnan toimijoiden perustyön tekemisen avuksi suunniteltua kohderyhmälle suunnatut toiminnot kokoavaa palveluohjauksellista työvälinettä ei saatu tämän kehittämistehtävän aikana valmiiksi. Hyvinvointipalveluiden toimijoiden kehittämissyhteistyössä nähtiin yhteistyön voiman ja asiakaslähtöisen työotteen merkitys kehitettäessä vaikuttavampia palvelu- ja toimintamuotoja sekä havaittiin hallinto- ja organisaatiolähtöisen hyvinvointipalveluiden uudistamisen estävän tehokasta ja vaikuttavaa työtä.</p>	
Avainsanat	hyvinvointipalvelut, nuoruus, osallisuus, kehittävä työntutkimus

Author Title Number of Pages Date	Katariina Mäki-Kokkila KINUVA network – Youth and the support of welfare services in Kirkkonummi 97 pages + 4 appendices Spring 2015
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor	Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>The thesis deals with welfare services and their role in society, inclusion and strengthening inclusion as a method of enhancing welfare when the subjects are the young people attending the secondary school in the municipality as well as their families. The development task of the thesis consisted of the co-operation of workers in different industries operating with parents and secondary school-aged young people in the welfare services of the municipality of Kirkkonummi, in the KINUVA (Young People and Parents of Kirkkonummi) network. The aim of the co-development of KINUVA was to identify the inclusion-strengthening functions aimed at the relevant target group, to compile them with a jointly developed tool, as well as to develop new inclusion-strengthening functions for the target group.</p> <p>The thesis was implemented as a process analysis development task by utilising the expansive learning cycle model of the developmental work research. The implementation of the thesis' two developmental cycles required the rotation of design, evaluation, observation and reflection phases during the development process. The KINUVA network operators gathered 11 times for co-development work during the years 2013-2015. In addition, the network also organised two events intended to promote the experiences of inclusion strengthening, which was aimed for the parents of the secondary school-aged young people. The documentation of co-development was implemented on the basis of meeting topics and discussions held by utilising field diary entries on observation of inclusion and reflectivity. The review points of the development cycles' progress were the feedback discussions that included reflection, which were held after the co-operative events, and the subsequent co-developmental meetings.</p> <p>As a result of KINUVA's co-development, much was learnt about the work of people working in different industries and about the developmental operation system, and a shared vision of the inclusion-strengthening operations was created. New inclusion-enhancing joint operations were developed in the form of "Parent Grouping" and a "Saturday Forum". The service-guided tool that would compile operations aimed for the planned target group and help with the basic work of the municipality's operators was not completed during this development task. The significance of both the power of co-operation and the customer-oriented approach was seen in the developmental co-operation of welfare service operators, in the development of more effective service and operational methods, and it was observed that the administration- and organisation -oriented welfare services prevents efficient and effective work.</p>	
Keywords	welfare services, youth, inclusion, developmental work research

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Suuntana ennaltaehkäisevämmät hyvinvointipalvelut	3
2.1	Yhteiskunnallinen kehitys	3
2.2	Nuoruusikä ja perheiden hyvinvointi	5
2.3	Hyvinvointipalvelut ja koulun toimintaympäristö	8
2.4	Koulukuraattori koulun hyvinvointipalvelua toteuttamassa	10
2.5	Hyvinvointipalveluiden kehittämistarve Kirkkonummella	12
2.5.1	Kirkkonummen kunta toimintaympäristönä	14
2.5.2	Nuoret ja perheet Kirkkonummella	15
2.5.3	Viranomaisten yhteistyö Kirkkonummen kunnassa	17
3	Silmäys hyvinvointiin	18
3.1	Mitä hyvinvointi on?	18
3.2	Toimintakykyteoriasta Nussbaumin oikeudenmukaisuusteoriaan	19
3.3	Doyalin ja Goughin hyvinvoinnin tarveteoria	20
4	Hyvinvointia lisää osallisuutta vahvistamalla	22
4.1	Osallisuus yhteiskunnassa ja yhteisössä	22
4.1.1	Vanhempien osallisuus	26
4.1.2	Nuorten osallisuus	29
4.1.3	Viranomaisverkosto ja osallisuus	33
4.2	Osallisuuden vahvistaminen	34
5	Kehittämistehtävä	37
6	Kehittämismenetelmät	39
6.1	Toimintajärjestelmä	39
6.2	Yhteiskehittely	41
6.3	Ekspansiivinen oppiminen	43
6.4	Kehittämistyö toimintatutkimuksellisena prosessina	44
7	Yhteiskehittämisellä osallisuutta vahvistamaan	47
7.1	Kehittämisyhteistyön taustaa	47
7.2	Yhteiskehittämisen prosessi	48

7.2.1	Ensimmäinen kokoontuminen: ryhmälle nimi ja toiminta-ajatus	55
7.2.2	Toinen kokoontuminen: uusia ideoita yhteistyölle ja vuosikello toimimaan	56
7.2.3	Kolmas kokoontuminen: kohti osallisuutta vahvistavia toimintoja	57
7.2.4	Neljäs kokoontuminen: minkälaisia ovat kohderyhmän tarpeet?	59
7.2.5	Viides kokoontuminen: pohdintaa yhteistyöstä ja yhteistoiminnasta	61
7.2.6	Kuudes kokoontuminen: kohti uusia kehittämiskuvioita	63
7.2.7	Seitsemäs kokoontuminen: monisuuntaista yhteiskehittämistä	66
7.2.8	Kahdeksas kokoontuminen: yhteisvastuullista kehittämistä	68
7.2.9	Yhdeksäs kokoontuminen: kehittämisvaiheen katsastamista	69
7.2.10	Kymmenes kokoontuminen: kokemuksia osallistavasta toiminnasta	71
7.2.11	Yhdestoista kokoontuminen: KINUVA -toiminta ja SWOT	72
8	Yhteisen kehittämisen arviointia	76
8.1	Osallisuuden vahvistamisen yhteinen kartta	77
8.2	Yhteinen palveluohjauksellinen työväline	79
8.3	Uudet osallisuutta vahvistavat yhteistoimintamuodot	80
8.4	"Siellä KINUVA:ssa on niin hyvä flow..."	81
9	Johtopäätökset	83
10	Pohdinta	87
	Lähteet	90
	Liitteet	
	Liite 1. KINUVA -toiminnan vuosikellopohja	
	Liite 2. Vanhempainryhmäytysillan tuotokset	
	Liite 3. Kristiina Laitinen / Opetushallitus, Yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuollon toimijat	
	Liite 4. Verkkonummi -verkkolehden artikkeli "Lauantaifoorumista"	

1 Johdanto

Murrosikä yläkoulua käyvän nuoren ikävaiheena tuo monesti uudenlaisia haasteita sekä nuorelle itselleen että hänen vanhemmilleen. Länmukainen kehitys tekee usean nuoren kohdalla kaveripiiristä perhettä ja vanhempia merkityksellisemmän. Nuoren pitäisi kyetä ottamaan jo enemmän vastuuta omasta elämästään. Perheissä saatetaan elää ristiriitojen sävyttämää aikaa. Vanhemmat ehkä kokevat, että nuoren sulkeutuneempi ja ärtyneempi olemus viestii siitä, että nuori haluaa jatkuvasti olla etäällä ja omassa rauhassa. Kouluympäristön todellisuudessa luokanopettajajohtoisesta opetuksesta siirrytään aineopetusjärjestelmään, mikä yhtäkkiä saa aikaan nuorilla kokemuksen vapaudesta – kukaan ei katso perään samalla lailla kuin alakoulussa. Lähellä olevien aikuisten määrä ikään kuin vähenee näiden tosiasioiden myötä, vaikka nuori räpiköi murrosiän kuohuissaan ja on monesta asiasta ymmällään.

Hyvinvointipalveluiden avulla tuetaan ihmisten hyvinvointia. Näitä palveluita ovat muun muassa sosiaali- ja terveyspalvelut, koulutus-, kirjasto-, ja liikuntapalvelut. Miten nämä palvelut voivat ennaltaehkäistä auttaa näitä haasteellisia tilanteita kohtaavia murrosikäisten nuorten perheitä? Kun perheillä on vielä omia voimavaroja kohentaa tilannetta, kannattaa panostaa ja toimia. Luonnollisesti tämä tarkoittaa sitä, että palvelut voidaan tässä vaiheessa toteuttaa kevyemmin ja kustannustehokkaammin, mikä nykyisessä taloustilanteessa on myös kunnan intressi. Jos ennaltaehkäiseviä hyvinvointipalveluita ei ole saatavilla, paine korjaavien palveluiden lisäämiseksi on jatkuva.

Tästä ennaltaehkäisevien palvelujen parantamisen tarpeesta ja edullisuudesta suhteessa korjaaviin palveluihin on esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton pääsihteeri Mirjam Kalland (24.10.2012) maininnut lausunnossaan valtion talousarviosta vuodelle 2013. Tähän tavoitteeseen tähtää myös huhtikuun alusta 2015 voimaan tuleva uusi sosiaalihuoltolaki (Sosiaali- ja terveysministeriö 30.12.2014). Edelleen tähän teemaan liittyy läheisesti viime aikoina usein toisteltu puheenaihe nuorten tuen tarpeista ja kehityskulusta syrjäytymiseen yhteiskunnasta, johon lääkkeeksi on laadittu Nuorten yhteiskuntatakuu (Työ- ja elinkeinoministeriö 15.3.2012). Myös elokuussa 2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki painottaa ennaltaehkäisevyyttä ja varhaista tukea sekä pyrkii edistämään peruskoulun ja eri oppilaitosten roolia yhtenä varhaisena hyvinvointipalvelumuotona (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013).

Tämä opinnäytetyö syventyy yläkouluikään tulleiden nuorten ja heidän perheidensä tuen toteuttamiseen osallisuuden kokemuksia vahvistaen. Tätä teemaa tarkastellaan viranomaisyhteistyön kehittämisen näkökulmasta Kirkkonummen kunnassa. Tämän kehittämistyön kohderyhmäksi määrittyvät ensisijaisesti yläkouluikäiset nuoret ja heidän perheensä sekä hyvinvointipalveluiden viranomaisyhteistyö, johon myös oma työni koulukuraattorina lukeutuu. Edellä todetun yhteiskunnallisen näkökohtien lisäksi tämä kehittämistarve on syntynyt käytännön työssä esiin nousseiden tarpeiden pohjalta. Koulukuraattorin työssä Kirkkonummella on ollut nähtävissä nuorten ongelmien taustalla hauraat vuorovaikutussuhteet vanhempien kanssa tai niiden puuttuminen lähes kokonaan. Yläkouluikäisten nuorten vanhemmat ovat erilaisissa yhteyksissä esittäneet, että heillä olisi tarve päästä jakamaan ajatuksiaan murrosikäisen vanhemmuudesta toisten vanhempien kanssa. Myös viranomaisyhteistyössä on useaan otteeseen todettu yläkouluikään tulleen nuoren perheen tarve tukeen, mitä tällä hetkellä on hyvin vähän Kirkkonummen alueella saatavilla.

Työn teoriatausta muotoutuu hyvinvoinnista ja osallisuudesta hyvinvointia edistävänä tekijänä. Työssä etsitään vastauksia kysymykseen: Mitä kohderyhmän osallisuutta vahvistavia toimintoja Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa toteutetaan ja minäkalaisia osallistavia kehittämismenetelmiä käytetään? Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kehittää sekä ammattilaisten työkäytäntöjä että vastata yläkouluikäisen nuoren perheen tarpeisiin erilaisia toimintatapoja ja palveluita kehittämällä.

Kehittämistyö käynnistettiin kokoamalla Kirkkonummen eri toimialojen edustajista ja muista yhteistyökumppaneista yhteistyöryhmä, joka nimettiin KINUVA (Kirkkonummen nuoret ja vanhemmat) -verkostoksi. KINUVA:n yhteistyöhön on sisältynyt ideointia, suunnittelua ja kohderyhmälle suunnattujen palveluiden ja tukimuotojen kartoittamista yhdessä. Tähän avuksi pyrittiin luomaan palveluohjauksellinen työväline. KINUVA -yhteistyön tavoitteena on ollut kehittää uusia nuoren ja vanhemman vuorovaikutussuhdetta sekä heidän osallisuuttaan vahvistavia toimintoja, joiden kehittämisessä nuoret ja vanhemmat itsekin voisivat olla mukana. KINUVA-verkostoon osallistuu Kirkkonummella sivistys- ja perusturvan toimialoilla sekä seurakunnassa työskenteleviä henkilöitä eli nuoriso-ohjaajia kunnasta ja seurakunnasta, vapaa-aikapalveluiden suunnittelija, perheohjaajia, lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, Nuorten hyvinvointiaseman työntekijöitä, kouluterveydenhoitajia, koulupsykologeja ja -kuraattoreja.

Opinnäytetyö on toteutettu toimintatutkimuksellisena kehittämistehtävänä yhteiskehittelyn ja ekspansiivisen oppimisen menetelmin. Kehittämistyö on toteutettu KINUVA-verkoston yhteistyöhön osallistumalla ja osallistuvalla havainnoinnilla kerättyjen muistiinpanojen, päiväkirjamerkintöjen sekä kokousmuistioiden dokumentoinnin avulla. Tässä opinnäytetyötäni raportoivassa tekstissä, käytän useita eri termejä kuvaamaan samaa asiaa eli esimerkiksi yläkouluikäisillä nuorilla ja heidän perheillään, nuorilla ja vanhemmilla, nuorilla ja heidän huoltajillaan tarkoitan samaa kehittämistyöni kohderyhmää.

2 Suuntana ennaltaehkäisevämmät hyvinvointipalvelut

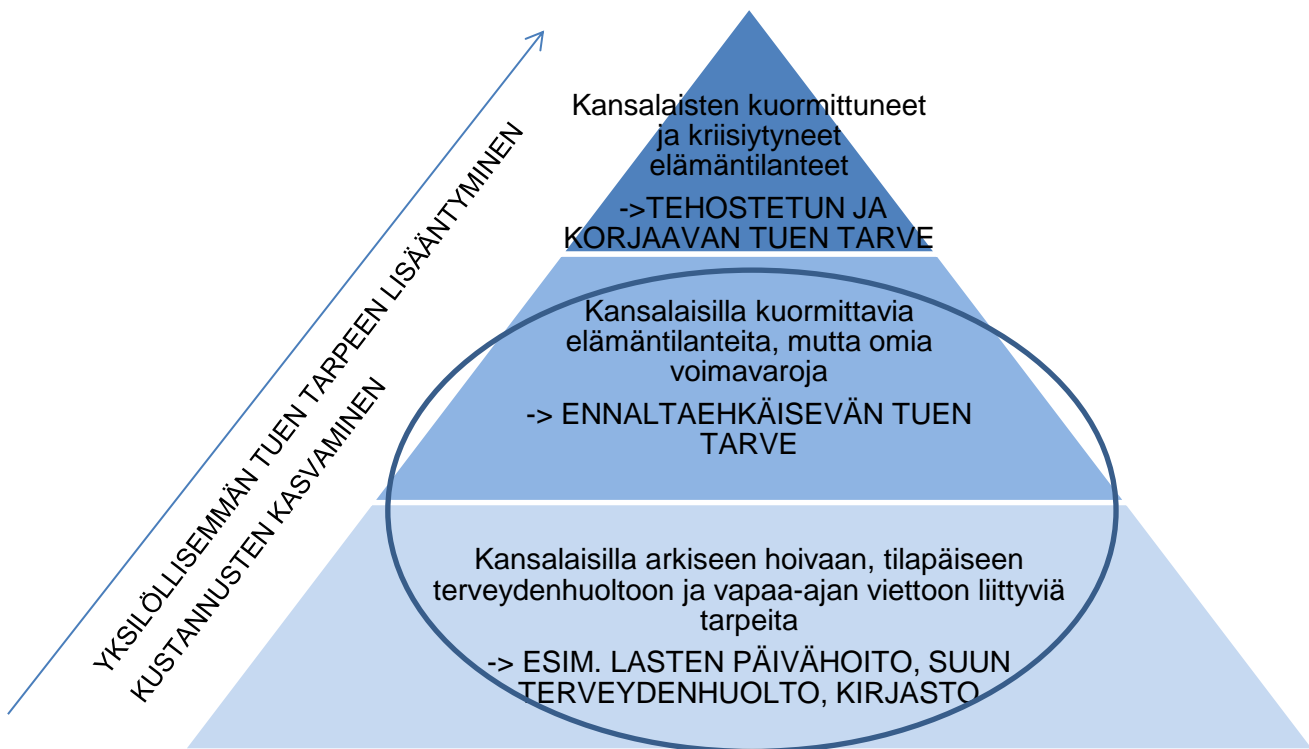
2.1 Yhteiskunnallinen kehitys

Suomalainen hyvinvointivaltio elää muutospaineiden aikakautta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus jakaa mielipiteitä suuntaan ja toiseen. Toisaalta palvelut ja etuudet halutaan turvata ja toisaalta julkisia menoja supistaa. Ratkaisuksi tähän kiistelyyn on esitetty työurien pidentämistä, innovaatiojärjestelmän laajentamista ja hyvinvointipalveluiden tuottavuuden kohottamista. (Aaltio 2013: 30.) Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna ajatuksena esimerkiksi se, että jatkuvasti lisääntyneet lasten huostaanotot ovat liian myöhäinen ja kallis keino yrittää ratkaista lasten ja perheiden tuen tarve. Viime vuosien ilmiö on ollut murrosikäisten lasten huostaanottojen lisääntyminen suhteessa nuorempiin lapsiin. (Heino 2013: 87-89.) Nuorisosta ollaan huolissaan yhteiskunnan tasolla. Vuoden 2013 alusta voimaan tulleella nuorisotakuun avulla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja suurempien menojen koitumista yhteiskunnan maksettavaksi tulevaisuudessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 15.3.2012.)

Aaltion (2013: 75) mukaan kansalaisten hyvinvointia voidaan palvelujärjestelmällä tukea vastaamalla heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa. Kansalaisista suurimman osan palvelutarpeet liittyvät arkisen hoivan järjestelyihin, tilapäiseen terveydenhuoltoon ja vapaaajan viettoon. Kolmion alaosa kuviossa 1. kuvaa tätä osuutta kansalaisista. Kuormittavat elämäntilanteet kasautuvine ongelmineen, kuviossa 1. kolmion kärki, koskee pienempää osaa kansalaisista, mutta tämä ryhmä tarvitsee todennäköisesti korjaavia ja ehkä tehostettujakin tukitoimenpiteitä. Näiden kahden ääripään väliin jää ryhmittymä kansalaisia, joilla on kuormitusta, mutta heidän omat voimavaransa vielä riittävät tilanteen hallintaan. Tätä osuutta kansalaisista kuvataan kuvion 1. keskiosalla. Kuormituk-

sen kasvaessa tai omien voimavarojen heiketessä tämän ryhmittymän tilanne saattaa kuitenkin äkillisesti heiketä, jolloin palvelujärjestelmän olisi kyettävä tukemaan tätä osaa kansalaisista ennaltaehkäisemällä mahdollisten tulevien tilanteiden kriisiytymisiä. (Aaltio 2013: 75-76.)

Aaltion (2013: 75-76) esittämää hyvinvointipalvelujärjestelmän kykyä vastata kansalaisten yksilöllisiin tarpeisiin voi kuvata seuraavalla tavalla:

Kuvio 1. Hyvinvointipalveluiden toimiminen eri tasoilla kansalaisten tarpeiden mukaan Aaltiota (2013: 75-76) mukaillen.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään kohderyhmän tarpeisiin, kun ne sijoittuvat kuviossa 1. kolmion ala- ja keskiosaan. Puhutaan siis ennaltaehkäisevän tuen järjestämisestä kohderyhmälle, jolla itsellään on vielä voimavaroja. Tässä työssä kohderyhmäksi määrittävät tarkemmin yläkouluikään tulleet nuoret ja heidän vanhempansa. Tarkasteltaessa näiden nuorten, jotka ovat vielä alaikäisiä, ja heidän vanhempiensa tuen tarvetta hyvinvointipalveluiden näkökulmasta, voidaan kyseisiä palveluita nimittää myös lastensuojelun ehkäiseväksi työksi. Lastensuojelun ehkäisevän työn tavoitteena on koko lapsiväestön hyvinvointi. Lastensuojelulain mukaan ehkäisevän työn aluetta ovat lasten kasvuolot, palvelut sekä tuen ja hoidon tarve. Siihen voidaan lukea mukaan myös per-

heen taloudellinen tukeminen, vanhemmuuden tukeminen ja lapsen huoltajuuskysymykset, kuten Mikkola ja Helminen (1994, 41-97) ovat määritelleet.

Kuten edellä todettiin hyvinvointipalvelujen sisältävän yhteiskunnassa mitä moninai-
simpia palvelumuotoja, joita eri toimijat toteuttavat, on lastensuojelun ehkäisevän työn
toteuttaminen monen toimijan vastuulla kohdentaen toimenpiteensä lapsiväestöön ja
heidän perheisiinsä. Lastensuojelun ehkäisevää työtä tehdään kansainvälisellä, kansal-
lisella, alueellisella, seudullisella ja kunnallisella tasolla sektoreiden välisellä yhteistyöl-
lä ja moniammatillisesti ja sen piiriin lukeutuu monia toiminnan alueita sekä palveluja
(Törrönen – Vornanen 2004: 159.) Tätä ehkäisevän työn järjestämistä kunnissa koordi-
noidaan tarkoituksenmukaisten toimialojen yhteistyönä tehtävällä hyvinvointisuunnitel-
malla, jonka laatiminen perustuu 1.1.2008 voimaan tulleen lastensuojelulain (417/2007)
toisen luvun 12. pykälään. Hyvinvointisuunnitelman tehtävänä on lasten ja nuorten hy-
vinvoinnin edistäminen ja lastensuojelun järjestäminen kunnassa. (Lastensuojelulaki
417/2007.)

2.2 Nuoruusikä ja perheiden hyvinvointi

Tämän päivän perheet ovat muuttuneet ja elävät erilaisissa ristipaineissa. Vallitseva
perhemuoto ei nykypäivänä ole enää ydinperhe, vaan yksinhuoltajaperheet, uusper-
heet, samaa sukupuolta olevien perheet ja eri osoitteissa asuvat perheet ovat sitä yhtä-
lailla (Kivimäki 2003: 190). Suomalaisessa yhteiskunnassa työ- ja perhe-elämän sovit-
taminen ja sen vaikutukset perheiden hyvinvoinnille on huomion arvoinen kysymys.
Työelämän kiristynyt tahti, työn henkinen kuormittavuus ja työnteon tapojen muuttumi-
nen ovat muun muassa seikkoja, jotka suoraan vaikuttavat vanhemmuuteen ja siten
perheiden elämään. Toisaalta työelämä ja sen vaatimat ponnistukset saatetaan myös
arvottaa korkeammalle kuin kotiasiat. (Kivimäki 2003: 192 - 193.) Vanhempana olemi-
seen jää vähän aikaa, ja varsinkin mitä isoimmista lapsista on kyse, luotetaan lapsen
itsenäisyyteen ja selviytymiseen omin päin sitä enemmän (Kinnunen – Mauno 2002:
104).

Perheiden tuen tarve on ollut muun muassa perhesurmiin liittyen ajankohtainen ja pal-
jon keskustelua herättänyt aihe yhteiskunnassamme viime aikoina ja tähän myös vi-
ranomaistahot ovat ottaneet kantaa (Mm, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 30.8.2012).
Paljon on käyty keskustelua ennaltaehkäisevien palveluiden lisäämisestä sekä niiden
tärkeystensä perheiden hyvinvoinnille. Lastensuojelun keskusliitto (2004, 9) esittää toi-

mintalinjauksessaan ”Lapsen hyvä elämä 2015” muun muassa, että lasta tulee suojella tukemalla ja auttamalla hänen vanhempiaan, heidän kykyään ja mahdollisuuksiaan huolehtia lasten kasvatuksesta tavoitteena lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Toimintalinjauksessa korostetaan, että tuloksellinen lastensuojelu edellyttää riittävän huomion kiinnittämistä vanhempien tarpeisiin sekä tiivistä yhteistyötä eri palvelujen, ammattilaisten ja muiden toimijoiden sekä ennen kaikkea perheiden kanssa. (Lastensuojelun keskusliitto 2004, 9.)

Yhteiskunnassamme kiinnitetään huomiota ja panostetaan perheiden tukemiseen muun muassa neuvola-, kotipalvelu ja perheneuvolatoiminnan avulla. Tällöin kyseeseen tulevat pääasiallisesti perheet, joiden lapset ovat alle kouluikäisiä tai enintään alle 12-vuotiaita taikka kyseessä on jo edellä esitetystä kuviossa 1. olevan kolmion kärjen tilanteet. (Mm. Hiila 2005:5.) Jorosen (2006: 55) mukaan kodista irtautuminen ja itsenäisyys leimaavat suomalaista nuoruutta. Lasten varhainen itsenäistämisen liittyy kasvatuskulttuuriimme (Rönkä – Viheräkoski – Litsilä – Poikkeus 2002: 59). Perhe itsessään on Jorosen (2006:54) kuvaamalla tavalla nuoren elämän keskeisin uhka, turva ja mahdollisuus nyky-yhteiskunnassamme. Eri tutkimukset perheiden elämästä, joissa on murrosikäisiä lapsia todistavat, että murrosikäiset nuoret haluavat pitää yllä läheisiä suhteita perheeseensä, vaikkakin kritisovat vanhempiaan ja harjoittelevat itsenäisyyttä. Tutkimuksissa on myös todettu, että vanhemmuus ja vanhempien parisuhteen laatu vaikuttavat suuresti nuorten kehitykseen ja hyvinvointiin. (Joronen 2006: 54-55.)

Jean Jaques Rousseau (1762, suomeksi 1933: 401) kuvauksen mukaan nuoruus on myrskyisä mullistus, jolloin lapsi muuttuu tottelemattomaksi, raivoavaksi jalopeuraksi. Rousseau (1933:400) katsoi nuoruuden ajanjakson olevan ihmisyyksilön toisen syntymän aikaa – syntymistä elämää varten. Tällä tavoin nuoruuden vaihetta ovat kuvanneet myös monet nuoruuden kehityspsykologiaa tutkineet Rousseauin jälkeen. 1900-luvun alusta alkaen tähän päivään eri tutkijat nuoruusvaihetta psykologian näkökulmasta tutkineet ovat liittäneet tähän kehitysvaiheeseen myllerrystä ja kuohuntaa, mikä ei voi jäädä näkymättömiin perheiden arjessa tänäkään päivänä, kun lapset saavuttavat kyseisen kehitysvaiheen. (Puuronen 2006: 52.) Esimerkiksi G. Stanley Hallin (1904: 649) mukaan tässä ikävaiheessa epävakaisuus, tunteellisuus, ailahtelevuus onnellisuudesta epätoivoon ja innostuksesta haluttomuuteen sekä viettien mukaan toimiminen on ominaista.

Eduard Sprangerin (1924, suomeksi 1932: 35-39) mukaan nuoruus on myrskyn ja kiihkon aikakautta, jolloin oma minä löydetään eli yksilöllistytään, muodostetaan elämän suunnitelma ja kasvetaan sisään yksittäisille elämänalueille – sellaisille, kuten talouselämä, oikeusjärjestelmä, uskonnollinen elämä, politiikka, erotiikka ja siveellisyys. Tätä aikakautta luonnehtivat Sprangerin mukaan ristiriidat ja voimakkaasti sekä nopeasti vaihtuvat tunteet ja myös halu eristäytyä läheisistäkin ihmisistä. Pyrkimys itsenäistymiseen kodistaan ja tarve tutustua uusiin ihmisiin voi ilmetä vaellushaluna. Tässä elämänvaiheessa nuori haluaa liittyä johonkin sellaiseen toimintaan tai alueeseen, mitä ei kukaan muu, ainakaan aikuiset, pysty hallitsemaan. Urheilu, musiikki, kirjallisuus tai käsityö voivat olla näitä toimintoja ja psykologisen kehityksen kannalta sillä ei ole merkitystä, mikä toiminto on. Tähän perustuu Sprangerin mukaan myös ryhmiin kuulumisen tarve eli jengien muodostuminen, millä nuoret hakevat arvonantoa ja tavoittelevat rakkautta. (Spranger 1932: 35-39; Puuronen 2006: 59-62.)

Robert J. Havighurst (1953) jakoi nuoruuden eri vaiheisiin: varhaisnuoruus (11-14 -vuotiaat), keskinuoruus (15-18 -vuotiaat), myöhäisnuoruus (19-25 -vuotiaat). Hän myös määritteli nuoruuteen liittyvät kehitystehtävät, joita ovat *1. uusien suhteiden luominen ikäkumppaneihin 2. sukupuoliroolien tai sukupuolisopimusten omaksuminen 3. oman fyysisen olemuksen hyväksyminen 4. emotionaalisen riippumattomuuden saavuttaminen omista vanhemmista ja muista aikuisista 5. valmistautuminen eri elämänalueille, kuten parisuhteeseen ja perhe-elämään sekä työelämään 6. ideologian ja maailmankatsomuksen kehittäminen ja / tai omaksuminen ja 7. sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen.* (Havighurst 1953; Nurmi 1995: 259 ; Puuronen 2006: 62-64.)

Nuoruus kehitysvaiheena sisältää siis useita kasvutehtäviä, muutoksia ja myllerrystä, mikä auttamatta vaikuttaa murrosikäisen nuoren perheen elämään ja perheenjäsenten kokemuksiin siitä. 11-15 -vuotiaana lasten tyytymättömyys perhe-elämään lisääntyy (Bergman – Scott 2001: 195). Vastaavasti tutkimusten mukaan perheen sisäinen stressi koetaan suuremmaksi ja hyvinvointi huonommaksi murrosikäisten lasten perheissä verrattuna muihin perheisiin. Tämä perustuu siihen, että murrosikäiset usein haluavat enemmän vapauksia, itsenäisyyttä ja valtaa perhesysteemissä. (Joronen 2006:38; Olson 1993: 8-9.). On myös tutkittu, että tässä vaiheessa vanhemmat kokevat enemmän ristiriitoja ja tyytymättömyyttä parisuhteessaan kuin lasten ollessa nuorempia (Rönkä – Viheräkoski – Litsilä – Poikkeus 2002: 60).

Perheiden hyvinvointiin vaikuttavat monenlaiset seikat nyky-yhteiskunnassa. Hämäläinen (2010:241) kuvaa myöhäismodernia elämänmuotoamme fragmentoituneeksi ja yksilöityneeksi sekä työmarkkinoiden pirstoittamaksi. Perheet tarvitsevat yhteiskunnan apua jäsentensä hyvinvoinnista huolehtimiseksi. Hämäläisen (2010: 241) mukaan nykyistä elämänmuotoamme kuvaa korkean ammattitaidon koulutus- ja tietoyhteiskunta, mediayhteiskunta, yksilöllisyyttä suosiva ja pluralistinen elämisyhteiskunta sekä epävakauden, sosiaalisen epätasa-arvon ja syrjäytymisen sävyttämä riskiyhteiskunta. Jo nämä olosuhteet asettavat haasteita perhe-elämälle, mutta myös ne nyky-yhteiskunnan ilmiöt, joita muun muassa Galambos ja Tilton-Weaver (2000:178-192) kuvaavat ”näennäisaikaisuuteen” johdattavina tekijöinä: Lasten ja nuorten arvioidaan siirtyvän ennenaikaisesti nuoruuteen ja aikuisuuteen jo edellä mainitun kasvatuskulttuurimme varhaisen itsenäistämistarpeen johdosta. Nuorisokulttuurimme on voimakasta. Koululaiset viettävät yksinäisiä iltapäiviä monesti erilaisten viestimien äärellä, joiden käyttö voi olla hyvinkin hallitsematonta ja kontrolloimatonta. Puberteetti-ikä aikaistuu jatkuvasti. (Galambos – Tilton-Weaver 2000:178-192.)

Lasten ja nuorten kasvatukselle ja perhe-elämälle nyky-yhteiskunta asettaa erityisiä ehtoja, joiden vuoksi perheiden kasvatustehtävää on tuettava ja kasvatuskulttuuriin pyrittävä vaikuttamaan yhteiskunnan taholta (Hämäläinen 2010: 241). Tässä työssä tavoitteena voidaan pitää Barnhillin (1979: 94-100) hyvin toimivan perheen systeemi-teoreettista mallia. Sen mukaan hyvin toimivassa perheessä jäsenet ovat itsenäisiä yksilöitä, joilla on vahva pysyvyyden ja yhteenkuuluvuuden tunne muita perheenjäseniä kohtaan. Tällaisessa perheessä keskustellaan ja ollaan joustavia sekä jaetaan tehtäviä tasapuolisesti. (Barnhill 1979: 94-100.) Nuorten kokemuksia hyvinvointia edistävästä perheen ominaisuuksista on tutkinut Joronen (2005:89) väitöskirjassaan. Näitä tekijöitä ovat: miellyttävä koti, rakastava ilmapiiri, avoin viestintä, kodin ulkopuoliset suhteet, perheen osallistuminen, merkitsevyyden tunne perheessä. (Joronen 2005:89.)

2.3 Hyvinvointipalvelut ja koulun toimintaympäristö

Suomalaisen peruskoulun todellisuus on yhtä edellä kuvatun suomalaisen yhteiskunnan tilan kanssa. Tätä tilaa kuvaa muun muassa erityisopetuksen tarpeen kasvu ja kouluikäisten lasten asiakkuuksien määrä lastensuojelussa sekä mielenterveyspalveluissa, jotka ovat lisääntyneet 1990-luvulta lähtien. Perheiden pahoinvointi heijastuu lapsiin ja sitä kautta kouluun. Opetuksen toteuttamiseksi koulu yhteisöissä on reagoitava oppilaiden psykososiaaliseen oireiluun, koulunkäynnin vaikeuksiin ja päihteiden

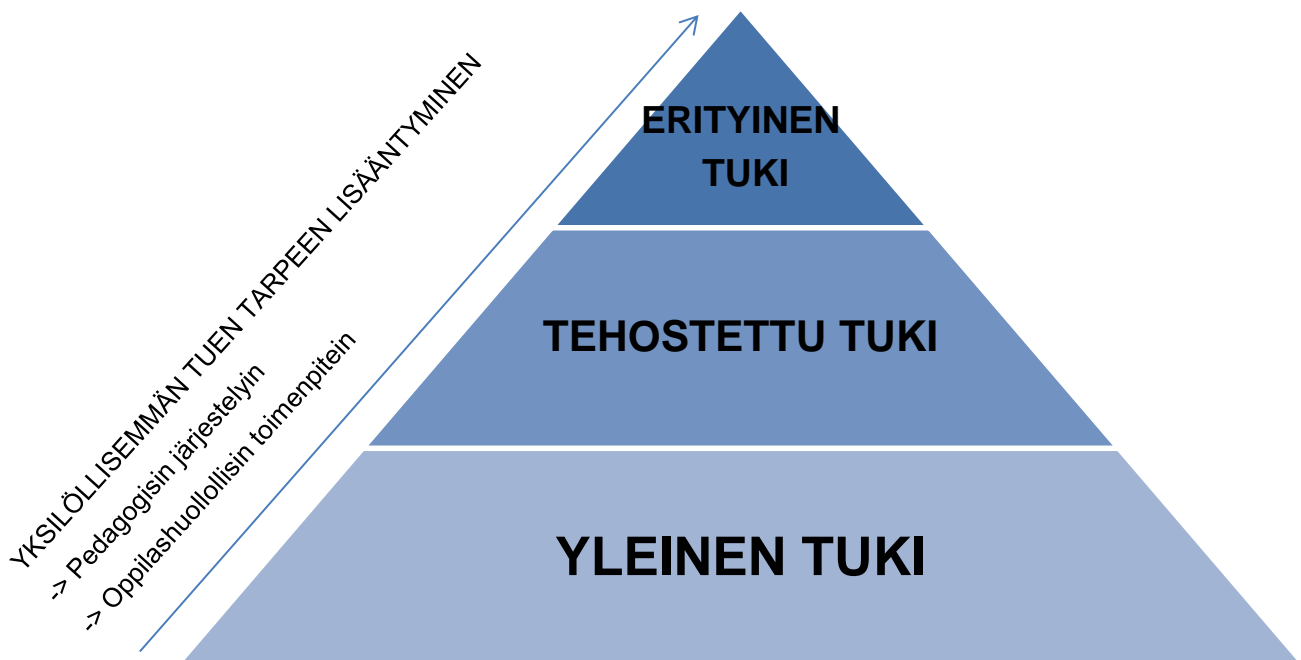
käyttöön, jotka ongelmina kulkeutuvat kouluun niiden ulkopuolelta. (Pesonen 2006: 79.) Toisaalta kouluyhteisöjen sisällä syntyy myös organisaatiotason negatiivisia ilmiöitä, jotka ruokkivat toinen toistaan ja siirtyvät koulun ulkopuolelle. Näitä kouluissa vaikuttavia ilmiöitä ovat viihtymättömyys, kiusaaminen ja syrjäytyminen. (Huhtanen 2011: 19.)

Ihmisen hyvinvoinnin tukemisen kannalta keskeiset julkisesti järjestetyt palvelut Aaltio (2013: 35) määrittelee teoksessaan ”Hyvinvoinnin uusi järjestys” hyvinvointipalveluiksi, joita ovat muun muassa sosiaali-, terveys-, koulutus-, kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja työllisyyspalvelut. Suomalaista peruskoululaitosta on kuvattu ”yhteiskunnaksi pienoiskoossa”. Sen merkitys on ollut suuri hyvinvointiyhteiskuntaa rakennettaessa, kuten kouluhallituksen entinen pääjohtaja Erkki Aho (2012) on todennut. Verovaroin on haluttu turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle samanlaiset mahdollisuudet niin sosiaalisesti kuin alueellisesti tarjoamalla 9-vuotinen peruskoulutus kaikille asuinpaikasta, vanhempien varallisuudesta, uskonnosta tai sukupuolesta riippumatta. (Mäenpää 13.9.2012.) Kouluissa opetuksen lisäksi toteutettavalla oppilashuollolla tasataan edellä kuvattuja eriarvoisuuksia peruskoulun oppilaiden välillä. Laajassa merkityksessä yhteisölliseen oppilashuoltoon lukeutuvatkin ilmainen kouluruoka, koulukuljetukset, kouluterveydenhuolto, oppilaanohjaus, koulunkäyntiavustajapalvelut sekä koulupsykologien ja koulukuraattorien tarjoama tuki. (Opetushallitus 12.6.2013.)

Oppilashuoltotyön tavoitteena on Laitisen ja Hallantien (2011: 24) mukaan luoda hyvinvoiva ja turvallinen oppimis- ja kasvu ympäristö sekä suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä. Sen avulla pyritään ehkäisemään, tunnistamaan ja poistamaan kasvun ja oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia mahdollisimman varhain. Oppilashuoltotyöllä pyritään myös edistämään myönteistä vuorovaikutusta, keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä ja tarvittaessa sen avulla puututaan ongelmiin. Oppilashuollon tehtäviksi määrittyvät hyvinvointia tukevan oppimisympäristön kehittäminen ja yhteisöllisen toimintatavan vahvistaminen osana koulun toimintakulttuuria sekä jokaisen oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin seuraaminen ja tukeminen tarvittaessa oppilaan hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin puuttumalla yhteistyössä huoltajan kanssa. (Laitinen – Hallantie 2011: 24.)

Kouluyhteisöissä toteutetaan varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisevää tukea kolmiportaisen tuen -mallin mukaisesti, joka muodostuu yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta. Kuvio 2. kuvaa tätä portaikkoa. Tuki, jota oppilaille tarpeen mukaan näillä eri tasoilla annetaan, muodostuu hyvin erilaisista toimenpiteistä ja sisältää sekä pedagogi-

sia että oppilashuollollisia tuen muotoja. Tästä tuen portaiden mallista säännellään 1.1.2011 voimaantulleella Perusopetuslain (642/2010) uudistuksella (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Kouluyhteisöjen sisällä pyritään tämän kyseisen mallin avulla kohdentamaan tukea tarvitseville oppilaille vastaavasti kuin Aaltio (2013: 75-76) esitti tuen tarpeen määrittymistä hyvinvointipalveluissa koko yhteiskuntaa koskien. Kuviossa 2. yleinen tuki kohdistuu suurimmalle joukolle oppilaita, tehostettua tukea annetaan ennaltaehkäisevässä mielessä pienemmälle tarvitsevien oppilaiden joukolle, jotta korjaavilta toimenpiteiltä vältyttäisiin. Erityistä tukea annetaan, kun tehostettu tuki ei riitä ja korjaavia toimenpiteitä on tehtävä. Tämän tuen tarvitsijoiden joukko, kuviossa 2. kolmion kärki, on pienin kouluissa ja tähän edellä mainitulla Perusopetuslain uudistuksella pyrittiinkin.

Kuvio 2. Kolmiportaisen tuen mallin toteuttaminen kouluyhteisössä Huhtasen (2011:44) mallia mukaillen.

2.4 Koulukuraattori koulun hyvinvointipalvelua toteuttamassa

Koulukuraattorin työ on määritelty muun muassa lastensuojelulain 9. pykälässä. Sen mukaisesti kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poista-

miseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. (Lastensuojelulaki 9§ 13.4.2007.) Koulukuraattorin työ sisältyy oppilashuollon palveluihin ja on osa opetussuunnitelman mukaista oppilashuoltoa. Oppilaalla on subjektiivinen oikeus oppilashuollon palveluihin ja niitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan huoltajan kanssa. (Perusopetuslaki 31a § 13.6.2003.) 1.8.2014 voimaan tulleen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain (30.12.2013 / 1287) mukaan koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltoa säännellään entistä tarkemmin. Sitä toteutetaan peruskouluissa ensisijaisesti ennaltaehkäisevästi, koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltotyönä. Tämän lisäksi oppilailla on oikeus myös yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1. luku 3§ 30.12.2013.) Samainen laki määrittelee 1. luvun 7. pykälässään koulukuraattoripalvelut opiskelun ja koulunkäynnin tuen ja ohjauksen antamiseksi, jolla edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä psyykkisiä ja sosiaalisia valmiuksia (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1. luku 7§ 30.12.2013).

Aila Wallin (2011: 97) esittää koulukuraattorin työn eli koulusosiaalityön ytimen lain-säädännön ja ohjeistusten perusteella olevan lapsen kasvun edistämistä ja varhaista tukea, johon kuuluu osa-alueina monialainen ja -ammattillinen yhteistyö, sosiaalisen hyvinvoinnin lisääminen ja vanhemmuuden tukeminen. Näistä edellä mainituista Wallin (2011: 103) mainitsee vanhemmuuden tukemisen olevan yksi keskeisistä koulusosiaalityön tehtävistä. Hänen mukaansa varhaiskasvatuksesta alkunsa saanutta kasvatuskumppanuuden henkeä yritetään tänä päivänä aktivoida myös kouluissa. Wallin (2011: 104) toteaaakin, että parhaimmillaan koulun ja kodin yhteistyö lisää vuorovaikutusta, luottamusta ja hyvinvointia sekä kehittää tietoista vanhemmuutta, oman elämän hallintaa sekä vahvistaa turvaverkkoja. (Wallin 2011: 97 - 104.)

Koulun ja kodin yhteistyön kehittämisessä Wallin (2011:104) katsoo koulukuraattorin olevan opetushenkilöstön lisäksi keskeinen henkilö. Wallin (2011:105) näkee vanhemmuuden tukemisen olevan ennen kaikkea vanhempien oman vastuun lisäämistä ja heidän rohkaisemistaan aikuisen roolissa sekä vanhemmuuden haasteiden kohtaamisessa. Edellä kuvattu koulukuraattorin työnkuva ja vanhemmuuden tukemisen tehtävä toimivat perusteluina vanhempien ja murrosikäisten nuorten varhaista tukea kehittäväälle toiminnalle ja yli toimialojen toteutettavalle yhteistyölle koulukuraattorin työtehtävistä käsin. (Wallin 2011: 104–105.)

Koulukuraattorin työn näkökulmasta yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiansa tarve tukeen näkyy korostuneesti perheiden rikkoutuessa ja vanhempien tai nuorten päihde- ja mielenterveysongelmissa, mutta ihan myös jo silloin, kun vanhempien ja nuoren vuorovaikutuksessa on vaikeuksia tai nuori potee yksinäisyyttä, kun vanhemmalla ei mahdollisesti työelämän haasteiden vuoksi ole aikaa hoitaa vanhemman rooliin suhteessa nuoreen. Nuoret voivat jo 7. – 9. -luokkalaisina olla irrallisia ja eristäytyneitä perheistään ja vanhemmistaan – mitään keskusteluyhteyttä nuoren elämän kannalta tärkeisiin asioihin liittyen ei välttämättä ole. Vanhempien ja nuorten välillä saattaa olla pahoja konflikteja ja keskusteluyhteyden olemattomuus vaikeuttaa olennaisesti nuoren itsenäistymiskehitystä. (Laiho 2012: 6-10.)

2.5 Hyvinvointipalveluiden kehittämistarve Kirkkonummella

Kirkkonummen kunta tähtää kunta- ja palvelustrategiassaan ennaltaehkäisevien palvelujen parantamiseen ja kehittämiseen asiakaslähtöisesti yhtenä painotusalueenaan nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. Pääkaupunkiseudun kehyskuntana Kirkkonummen asukasmäärä on ollut viime vuosina kasvussa, minkä johdosta palveluiden kehittäminen ja lisääminen kunnassa on ollut välttämätöntä. Valtakunnallisesti katsottuna kuntien heikko taloustilanne puolestaan vaikeuttaa tätä kehitystä, jolloin uudenlaiset toimintatavat sekä työtoteet jo olemassa olevien palveluiden sisällä ovat hyvin tervetulleita kuntaorganisaatiossa. (Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategia 2006: 7,12, 23.)

Kirkkonummen kunta pyrkiikin kunta- ja palvelustrategiassaan ennaltaehkäisevien sekä toimialat ylittävien palvelujen vahvistamiseen ja lisäämiseen, mikä edellä kuviossa 1. esitetyn Aaltion (2013:75-76) jaon mukaan tarkoittaa hyvinvointipalveluihin panostamiseen kolmion ala- ja keskiosan tilanteissa, kuviossa ympyröity alue (Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategia 2006:5; Aaltio 2013:75-76). Tähän on herätty muun muassa sen vuoksi, että Kirkkonummi on seurannut valtakunnallista trendiä nuorisoikäisten huostaanottojen lisääntymisessä. Tämä on tarkoittanut näin ollen tietysti myös kustannusten kasvamista kunnassa. Kirkkonummella on niin hyvinvointipalveluiden piirissä työskentelevien kuin kuntapäätäjien taholla havahduttu ennaltaehkäisevyyteen panostamisen tärkeys palveluissa ja niiden suunnittelussa. (Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategia 2006: 20.) Tämä todetaan myös seuraavassa Kirkkonummen lastensuojelun visiossa vuosille 2009-2013:

Kirkkonummi on lapsille ja nuorille hyvä ja turvallinen paikka asua!

Lapset ja nuoret voivat kunnassa hyvin ja toimivat aktiivisina kuntalaisina. Kunnassa on lapsille, nuorille ja lapsiperheille toimivat matalankynnyksen palvelut ja heitä kuullaan heihin liittyvissä asioissa. Kunnan vahvojen peruspalveluiden ja kuvattujen palveluprosessien avulla luodaan poikkihallinnollisesti toimivat palvelut, joita toteutetaan ja arvioidaan jatkuvasti. Toimintatapa lasten ja nuorten palveluissa on ennaltaehkäisevä. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2017: 6.)

Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategiassa (2006: 5-8) mainittuja laadullisia kriteerejä hyvinvointipalveluiden toteuttamiselle ovat palveluiden saatavuus ja saavutettavuus eri puolella kuntaa. Asiakas- ja perhelähtöisyys pyritään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman (2014-2017: 1) mukaan toteuttamaan ja ottamaan huomioon niin toimintoja suunniteltaessa, arvioitaessa ja niitä kehitettäessä. Hyvinvointipalveluja pyritään toteuttamaan verkostomaista työtappaa noudattaen monialaisesti ja moniammatillisesti.

Hyvinvointisuunnitelmassa korostetaan myös varhaista, oikea-aikaista ja avointa yhteistyötä sekä heikkojen signaalien havaitsemista. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 5-6.)

Kirkkonummen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2014-2017 (2014: 6) toimintaa ohjaavat periaatteet vuosille 2013-2017 on kiteytetty seuraavanlaisesti:

- *Syvennetään yhteistyötä perusturvan ja sivistystoimen kanssa erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tukemiseksi yhteisen asiakasprosessin avulla.*
- *Kirkkonummi on vahvasti kaksikielinen. Huomioidaan sekä suomen- että ruotsinkielisten palveluiden tarve.*
- *Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa lisätään lasten ja nuorten hyvinvointipalveluissa. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 7.)*

Kirkkonummen oppilashuoltosuunnitelman 2013 mukaan kunnassa painotetaan muun muassa kodin ja koulun yhteistyötä, varhaista tukea oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Suunnitelman mukaan oppilashuoltotyössä korostuvat entistä enemmän yhteisölliset ja verkostomaiset toimintatavat. (Oppilashuollon suunnitelma 2013:7.) Kirkkonummen oppilashuollon kehittämiskohteina ovat seuraavat opetusministeriön asettamat laadun ja palvelurakenteen kehittämisen tavoitteet:

- *Oppilashuollon ja opiskelijahuollon palvelujen saatavuuden turvaaminen. Tämä tavoite edellyttää Kirkkonummella koulupsykologien ja -kuraattoreiden virkakenteen ja toimenkuvien tarkistamista.*
- *Oppilashuollon palvelurakenteen ja verkostomaisen toimintatavan kehittäminen ja vakiinnuttaminen. Kirkkonummella tämä tarkoittaa yhteistyörakenteiden luomista ja toteuttamista yhdessä Perusturvan kanssa*

- *Opetussuunnitelmien toimeenpanon tukeminen. Kirkkonummella tämä tavoite tarkoittaa opetus- ja oppilashuoltohenkilöstön täydennyskoulutusta ja toimintakulttuurin selkiyttämistä sekä henkilöstöresurssin riittävydestä huolehtimista.*
- *Oppilashuoltotyön painopisteen siirtäminen korjaavasta ennaltaehkäisevään työhön. Tavoite tarkoittaa Kirkkonummella koulujen oppilashuollon ennaltaehkäisevien työtapojen, -menetelmien ja rakenteiden kehittämistä sekä koulupsykologipalveluiden ulottamista lukioikäisiin.*
- *Moniammatillisen, eri hallintokuntien, organisaatioiden ja koulutusasteiden rajat ylittävän yhteistyön edistäminen. Kirkkonummella tämä tarkoittaa palvelurakenteen toimivuuden arviointia ja kehittämistä. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 35.)*

Matalan kynnyksen hyvinvointipalvelut ovat asiakkaille helpoimmin vastaanotettavissa. Kun ongelmat eivät vielä ole niin suuria, on voimavaroja enemmän ja jaksaa paremmin hakea sekä ottaa apua vastaan. Tästä esimerkkinä vertaistuki, jonka avulla on mahdollista solmia ystävyys-suhteita, mikä voi olla Kirkkonummen kaltaisessa kunnassa, jonne monet muuttavat eri puolilta, hyvin arvokasta. Tähän perustuen vertaistukiohjaajakoulutusta on järjestetty kunnan toimesta hyvinvointipalveluissa asiakastyötä tekeville. Kasvatuskumppanuutta on jo usean vuoden ajan toteutettu Kirkkonummen varhaiskasvatuksessa. Viime vuosina myös peruskoulun opettajia ja oppilashuollon henkilöstöä on koulutettu kasvatuskumppanuuteen kunnan toimesta.

Niin sosiaalialalla kuin oppilashuoltotyössä on viime aikoina korostettu paljon osallisuuden sekä yhteisöllisyyden merkitystä. Näitä elementtejä voidaan vahvistaa muun muassa juuri dialogisuuteen pyrkimällä vertaistuen kehittämisen ja kaikenlaisen osallisuutta vahvistavan yhteistoiminnan avulla. Hyvinvointipalveluiden piirissä toteutettavana tuen työtapoina nämä ovat myös edullisia, koska niillä voidaan vastata useampien asiakkaiden tarpeisiin samalla kerralla, ilman suuria ponnisteluja ja toiminnot itsessään vahvistavat ihmisten sosiaalisia suhteita, jotka usein kannattelevat ja tukevat elämän erilaisissa käänneissä ehkäisten syrjäytymistä. (Mm. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013).

2.5.1 Kirkkonummen kunta toimintaympäristönä

Kirkkonummen kunnan asukasluku on 38 311 (28.2.2015). Väestöstä noin 78 % on suomenkielisiä ja 18 % ruotsinkielisiä. Kirkkonummi on pääkaupunkiseudun laajentueessa ollut viime vuodet kasvukunta. Lapsiperheiden osuus on viime vuosina kasvanut ja niiden osuus kaikista perheistä on noin 50 %. Vertailupohjana on koko maan vastaava osuus, joka on noin 40 %. Tämän vuoksi lasten-, nuorten ja lapsiperheiden palvelui-

den tarve on kunnassa suuri. Alle 15 -vuotiaita lapsia ja nuoria on Kirkkonummen kunnan koko väestöstä 22,5 %. Kaiken kaikkiaan perusopetusta saa lukuvuonna 2013 - 2014 Kirkkonummella 4721 oppilasta, joista ruotsinkielisten osuus on 1056 oppilasta eli 22 %. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2017: 18; Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2014-2017 palveluvaukset: 16.)

Kirkkonummi jakaantuu maantieteellisesti Etelä-, Keski- ja Pohjois-Kirkkonummen alueisiin. Kirkkonummen jakaantuminen maantieteellisesti laajalle alueelle vaikeuttaa palveluihin hakeutumista. Kunnassa toteutettavat palvelut sijoittuvat pääasiallisesti keskustan, Veikkolan ja Masalan alueille. Näistä kolmesta Masalassa ja Veikkolassa on kummassakin yksi suomenkielinen yläkoulu. Keskustan alueella yläkoulua käydään yhden suomenkielisen yläkoulun lisäksi erityiskoulussa ja ruotsinkielisessä koulussa.

2.5.2 Nuoret ja perheet Kirkkonummella

Edellä todettiin lapsiperheiden määrän kasvu Kirkkonummella viime vuosina ja lapsiperheiden suhteellisesti suurempi osuus kunnassa asuvista kaikista perheistä verrattuna koko maan vastaavaan. Tämä näkyy seuraavasta taulukosta 1. Siitä on nähtävissä myös, että yksinhuoltajavanhempien, etenkin äitien, osuus on kasvanut kunnassa.

Lapsiperheet Kirkkonummella	2007	2012	Muutos	Muutos-%
Aviopari ja lapsi(a)	3514	3634	120	3,4 %
Avopari ja lapsi(a)	773	833	60	7,8 %
Äiti ja lapsi(a)	652	722	70	10,7 %
Isä ja lapsi(a)	110	115	5	4,5 %
Lapsiperheet yhteensä	5049	5304	255	5,1 %

Taulukko 1. Perheiden määrä ja sen muutos Kirkkonummella vuosina 2007 ja 2012 (Kirkkonummen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 12).

Väestöennusteen mukaan nuoruusikäisten eli yli 10 -vuotiaiden lasten osuus kasvaa tulevina vuosina Kirkkonummella. Tämä käy ilmi oheisesta taulukosta 2.

	2012	2020	2030
Väestöennuste 0-4 -vuotiaat	2708	2868	2915
Väestöennuste 5-9 -vuotiaat	3039	2987	3126
Väestöennuste 10-14 -vuotiaat	2709	3020	3064
Väestöennuste 15-19 -vuotiaat	2525	2711	2815
Väestöennuste 20-24 -vuotiaat	1503	1609	1752
Väestöennuste alle 25-vuotiaat yhteensä	12484	13195	13672

Taulukko 2. Lapsiväestöennuste Kirkkonummella (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 11).

Kirkkonummelaisten nuorten hyvinvointi on viime vuosina kohentunut Kouluterveyskyselyn 2013 mukaan, johon vastaavat peruskoulun 8. ja 9. luokkalaiset ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Elinoloja, kouluoloja, koettua terveyttä, terveystottumuksia ja kokemuksia oppilashuollolta saadusta tuesta kartoittava kysely nosti esiin kuitenkin seikkoja, jotka on syytä ottaa huomioon lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointipalvelujen suunnittelussa, kehittämisessä ja toteuttamisessa koko kunnan ja yksittäisten koulujen tasolla. Lisääntymään päin ovat nuorten ruutu-aika, ylipaino ja huume-kokeilut Kirkkonummella. Merkillepantavaa on myös se, että vaikka edellisvuosista muutosta huonompaan ei ole tapahtunut, yli puolet Kirkkonummelaisista 8. ja 9. luokkalaisten perheistä ei syö yhteistä ateriaa iltaisin. Lähes puolet samasta joukosta nuoria ei tiedä miten voivat vaikuttaa koulun asioihin ja useampi kuin joka kolmas kokee työmäärän koulussa liian suureksi. Vanhempien työttömyys näyttää kyselyn mukaan olevan myös kasvussa Kirkkonummella. (Luopa – Kivimäki – Nipuli – Vilkki - Jokela – Laukkarinen – Paananen 2013: 14-35.)

Taulukosta 1. näkyy äitien yksinhuoltajuuden kasvu Kirkkonummella. Tämä tarkoittaa, että vanhempien ero on jossain vaiheessa muuttanut myös lapsen tai nuoren elämää, mikä on saattanut järkyttää lapsen mieltä ja olosuhteita. Yksinhuoltajaperhe on tutkimusten mukaan myös suuremmassa köyhyysriskissä ja eroperheeltä vaaditaan uudenlaisia ponnistuksia, jotta vanhempien keskinäinen yhteistyö ja suhteet lapseen jatkuvat lapsen kannalta suotuisasti (Kuronen 2003: 108,113). Kirkkonummella merkillepantavaa on myös, että perhearkeen vaikuttaa olennaisesti perheen yhteisen ajan vähyyys, joka tulee nuorten kanssa työskentelevien ja nuorten välisissä keskusteluissa usein esiin. Tämä johtuu osaksi Kivimäen (2003: 192-193) kuvaamista yleisistä työkuulttuuriin liittyvistä ilmiöistä, joihin viitattiin kappaleessa 2.2, mutta myös Kirkkonummen sijainnista pääkaupunkiseudun kehyskuntana. Vanhemmat, jotka kulkevat töihin pääkaupunkiin tai sen liepeille käyttävät vuorokaudesta paljon aikaa työmatkaruuhkissa.

Koulujen oppilashuoltotyön näkökulmasta katsottuna on havaittavissa, että murrosiässä olevien nuorten vanhemmille ja tämän ikäjoukon perheille on vähän - jos ollenkaan - matalan kynnyksen ja varhaisen vaiheen tukipalveluja. Kirkkonummella perheneuvola antaa palveluita vain alle 12-vuotiaille ja heidän perheilleen. Muutoinkin Kirkkonummen ennaltaehkäisevään tukeen painottuvat hyvinvointipalvelut, fokuksenaan kouluikäisten lasten vanhempien kasvatustehtävän tukeminen, ovat niukat. Nuoruusikäisistä ja heille kohdennetuista palveluista on huolta laajemminkin. Kuntalaiset itse arvioivat tuoreessa kuntalaisbarometrissa, että nuorten harrastus- ja toimintamahdollisuuksia olisi Kirkkonummella syytä lisätä (Kirkkonummen kuntalaisbarometri 2013: 194).

2.5.3 Viranomaisten yhteistyö Kirkkonummen kunnassa

Kirkkonummen kunnan organisaatio jakautuu erillisiin tulosityksiköihin, joista perusturvan ja sivistystoimen toimialat huolehtivat suurimmasta osasta hyvinvointipalvelujen järjestämisestä ja toteuttamisesta kunnassa. Eri tulosityksiköiden tuottamia palveluita ohjaa kunta- ja palvelustrategia ja siihen liittyvä toimintasuunnitelma sekä luonnollisesti kunnalliset päätöksentekuelimet. Toimialoittain palvelujen tuottamista ja järjestämistä ohjaavat myös alakohtaiset lait ja asetukset. Yläkouluikäisille ja heidän vanhemmilleen kohdennettuja perustason hyvinvointipalveluja Kirkkonummen alueella ovat: perusopetus ja siihen liittyvä oppilashuolto sekä kouluterveydenhuolto, nuoriso- ja liikuntapalvelut, suun terveydenhuolto, Nuorten hyvinvointiasema, lastensuojelu ja perhetyö, lastenvalvoja, kirjastopalvelut. (Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategia 2006; Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2017; Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2014-2017 palvelukuvaukset.)

Kirkkonummen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013-2017 (2013: 6) esitetään yhtenä laadullisena kriteerinä kunnassa monialaisen ja moniammatillisen verkostomaisen yhteistyön tekeminen, joka on määritelty useiden toimijoiden tavoitteelliseksi työskentelyksi asiakasperheiden ongelmien selkiyttämiseksi tai toiminnan kehittämiseksi. Kyseisen suunnitelman mukaan tällainen työskentely vaatii, että käytännön tasolla työntekijöiden kesken tehdään joustavaa yhteistyötä, neuvotellen sekä kollegiaalisesti että suhteessa asiakkaisiin sekä ylöspäin johtotason kanssa. Keskijohdon tasolla tämä työskentelytapa edellyttää vastaavasti ylisektorista neuvottelevuutta ja vuoropuhelua ylös- ja alaspäin. Tässä linjaorganisaatioiden johtamiselta vaaditaan verkostomaisten rakenteiden hallinnollista tukemista. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 6.)

Viranomaisyhteistyö hyvinvointipalveluissa on Kirkkonummella pitkälti yhteistyön tekemistä perusturvan ja sivistystoimen toimijoiden kesken. Tähän onkin viime aikoina pyritty yhteisten prosessikuvausten laatimisten avulla esimerkiksi lastensuojelun ja oppilashuollon koulupsykologien sekä koulukuraattorien kesken. Tästä kehittämissyhteistyöstä todetaan Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013-2017 (2013:6) seuraavasti:

Moniammatillista yhteistyötä kehitetään kunnassa mm. perustamalla poikkihallinnollisia työryhmiä, joissa yhteisiä prosesseja viedään eteenpäin. Tämä yhteisten prosessien kehittämistyö on Kirkkonummella alkuvaiheessa. Tavoitetilana on aidon ja esteettömän yhteistyön syntyminen kunnan palveluiden kesken. Matalankynnyksen palvelut ovat osa varhaisten ja oikea-aikaisten palveluiden kehittämistyötä Kirkkonummella. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 6.)

Edelleen kyseisenlaista Kirkkonummen hyvinvointipalveluissa tehtävää yhteistyötä ja sen kehittämistä kunnassa perustellaan hyvinvointisuunnitelmassa (2013: 6) seuraavasti:

Painottamalla peruspalveluissa varhaisen ja oikea-aikaisen avoimen yhteistyön menetelmiä, voidaan osaltaan ennaltaehkäistä lasten, nuorten ja lapsiperheiden syrjäytymistä sekä erityispalveluiden tarvetta. Varhainen ja oikea-aikainen avoin yhteistyö näkyy kunnan palveluissa ennaltaehkäisevänä työotteena, heikkojen signaalien havaitsemisena sekä varhaisen tuen ja moniammatillisen yhteistyön menetelmien kehittämisenä. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 6.)

3 Silmäys hyvinvointiin

3.1 Mitä hyvinvointi on?

Mitä ihmisellä on, kun hän elää hyvää elämää eli voi hyvin? Tätä ovat pohtineet filosofit jo vuosituhansia. Aristoteleen (384-322 ekr., suomeksi Knuutila 2012: 14-19) mukaan ihminen elää hyvää elämää, kun hän toteuttaa hyvin ihmisyyteen olennaisesti kuuluvia tehtäviä, jotka ovat Aristoteleen mukaan hyveitä. Toisaalta Aristoteleen mukaan hyvän elämän eläminen edellyttää myös suotuisia olosuhteita eli kaikki ei ole ihmisestä itsestään kiinni, vaan hyvinvoinnin saavuttaminen asettaa vaatimuksia myös yhteisölle, jolloin sosiaalisilla ja materiaalisilla olosuhteilla sekä instituutioilla on keskeinen rooli.

Kraut (2007:131) kuvaa ihmisen hyvinvointia kukoistamisen -käsitteellä. Hänen mukaansa ihmiset ja muut elolliset luontokappaleet kukoistavat olosuhteiden ollessa suo-

tuisat. Tämä tarkoittaa kehittymistä asianmukaisesti ja täydellisesti kasvamalla, kypsymällä sekä hyödyntämällä potentiaalejaan, kykyjään ja luonnonlahjojaan, jotka heillä on jo olemassaolonsa alkuvaiheessa. (Kraut 2007: 131.) Sekä Aristoteleen että Krautin pohdintoissa ihmisen hyvinvointiin liittyvät subjektiivinen (ihmisyyteen liittyvät tehtävät, potentiaalit, kyvyt, lahjakkuudet) ja objektiivinen (suotuisat olosuhteet) puoli (Lagerspetz 2011:84).

3.2 Toimintakykyteoriasta Nussbaumin oikeudenmukaisuusteoriaan

Edellä kuvatun hyvinvointikäsitteen karkean kahtiajaon lisäksi on tehty vielä erittelevämpiä jaotteluja, joita ovat esimerkiksi mielentila- eli kokemusteoriat, halu- eli preferenssiteoriat, idealisoitujen halujen teorit, objektivistiset teorit ja yhdistelmäteorit (Lagerspetz 2011: 85). Amartya Sen ja Martha Nussbaum ovat toimintakykyteoriallaan osoittaneet, että sen enempää koetulla mielihyvällä (subjektivismi) tai käytettävissä olevilla resursseilla (objektivismi) ei voida selittää hyvinvoinnin koko olemusta. Toimintakykyteoria nostaa keskiöön ihmisen autonomian ja osallisuuden. Riittävä ravinto, terveys ja asuminen ovat ihmisen tärkeitä perustarpeita, mutta niitä ovat yhtäläillä esimerkiksi hyvä itsetunto ja osallisuus sosiaalisessa yhteisössä. Sen ja Nussbaum tarkoittavatkin toimintakyvyllä mahdollisuutta valita ja saavuttaa toimintoja, joka merkitsee, että ihmisen elämänlaatu on riippuvainen hänen kyvystään ja vapaudestaan saavuttaa arvokkaita toimintoja. (Sen 2007: 273; Aaltio 2013: 54.)

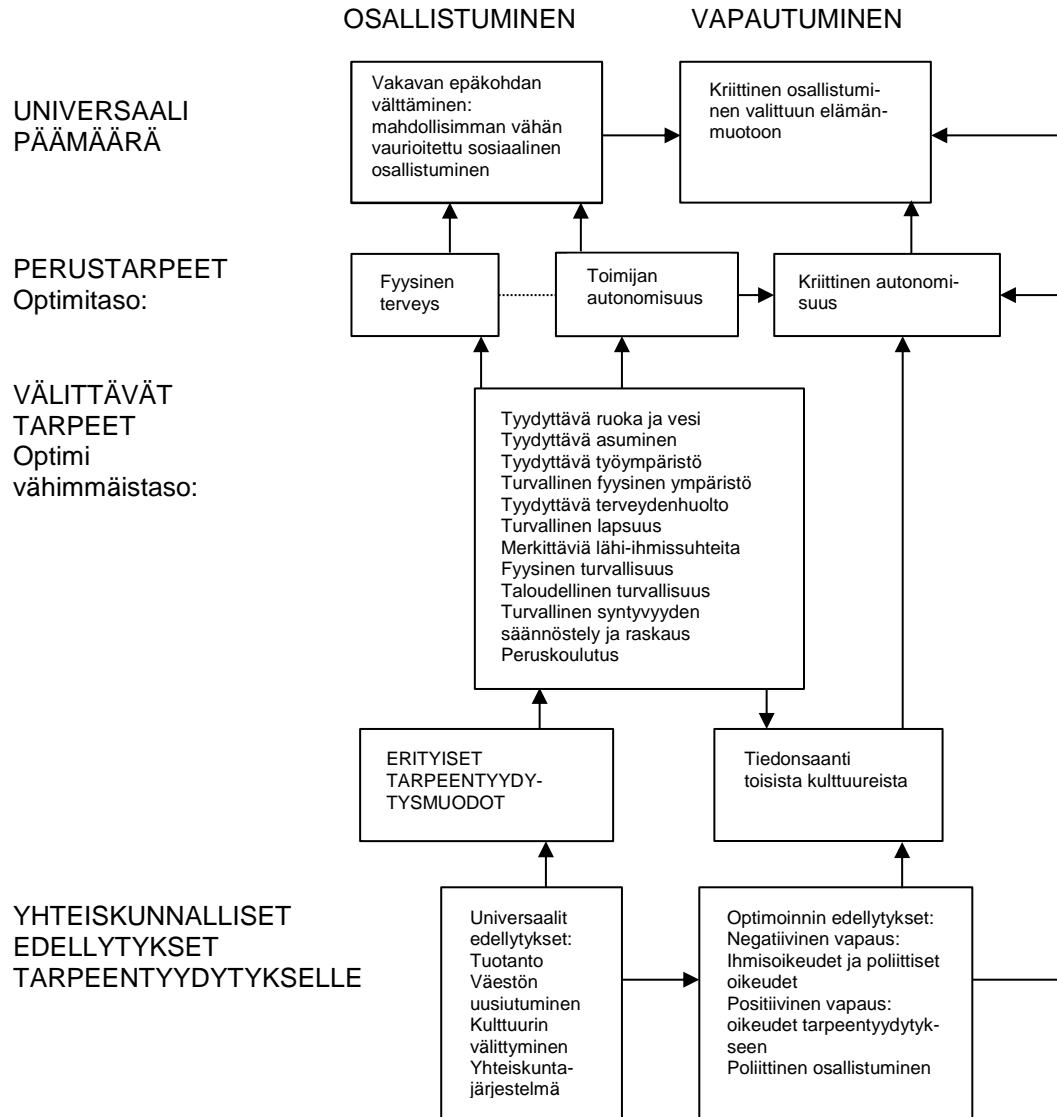
Kyseisen hyvinvointiteorian pohjalta Nussbaum (2003) on Aristoteleeseen ja Marxiin nojaten kehittänyt edelleen oikeudenmukaisuusteorian. Hän on argumentoinut, että hyvinvointiin perehtyvillä tutkijoilla on oltava käsitys oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta, millaiseen tulisi pyrkiä. Tämän oikeudenmukaisuusteoriansa mukaiset ihmisarvoisen elämän edellytykset eli Nussbaumin (2003:41-42) määrittelemät yleispätevät toimintakyvyt ja mahdollisuudet luetellaan seuraavassa. Ne antavat seikkaperäisemmän kuvauksen siitä, mistä ihmisen hyvinvointi nykytiedon valossa voi muodostua ja ne voivat saada eri kulttuureissa ja yksilöillä erilaisia muotoja:

1. Elämän eläminen ja ennenaikaisen kuoleman välttäminen.
2. Ruumiillinen terveys, johon liittyy eläminen ja lisääntyminen terveellisesti.
3. Ruumiillinen koskemattomuus, joka tarkoittaa vapautta muuttaa paikasta toiseen, olla suojassa kaikenlaiselta väkivallalta ja oikeutta omaan seksuaalisuuteen.
4. Aistit, mielikuvitus ja ajattelu.
5. Tunteet.

6. Käytännöllinen järki.
7. Yhteisön jäsenyys, joka on toisaalta kykyä elää toisten kanssa vuorovaikutuksessa ja toisaalta yhteiskunnallisten edellytysten olemassaoloa.
8. Muut lajit, joka tarkoittaa kykyä elää suhteessa luontoon, kuten eläimiin ja kasveihin ja niistä huolehtiminen.
9. Mahdollisuus leikkiä, joka on kykyä nauraa, leikkiä ja nauttia vapaa-ajasta.
10. Kontrolli omasta elinympäristöstä, joka on toisaalta omaa poliittista vaikuttamista, sananvapautta ja yhdistymisvapautta ja toisaalta materiaalista eli tasarvoisia omistusoikeuksia ja oikeutta työn etsimiseen sekä tekemiseen yhdenvertaisesti vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Nussbaum 2003: 41-42; Aaltio 2013: 56-57.)

3.3 Doyalin ja Goughin hyvinvoinnin tarveteoria

Vielä tarkemman ja yksityiskohtaisemman kuvauksen hyvinvoinnin rakentumisesta ovat laatineet Len Doyal ja Ian Gough (1991) tarveteoriallaan, jota sekä Kajanoja (2005) että Aaltio (2013) avaavat tahoillaan. Tämän teorian luominen perustui kritiikkiin bruttokansantuotteen käyttämisestä hyvinvoinnin mittarina ja tarpeeseen luoda sopivampia indikaattoreita hyvinvoinnin mittaamiseksi. Kajanoja (2005: 96,98) tuo esiin, että Doyalin ja Goughin teoriassa elämän hallinta eli autonomia ja terveys korostuvat ihmisen perustarpeina. Näistä perustarpeista johdetaan yksittäiset hyvinvoinnin indikaattorit ja perimmäisinä kriteereinä ovat ”edellytykset osallistua yhteisön elämänmuotoon” ja ”vuorovaikutus”, mikä osoittaa, että Doyalin ja Goughin käsitys hyvinvoinnista on muuta kuin resursseista tai individualistisista lähtökohdista johtuvaa. Hyvinvointi koostuu heidän mukaansa perustarpeista ja välittävistä tarpeista sekä yhteiskunnallisista edellytyksistä tarpeiden tyydytykselle kulttuurista riippuvilla tavoilla. Kyseisen teorian mukaan tarpeentyydytyksen ollessa optimaalinen universaalina päämääränä on ihmisen osallistuminen ja vapautuminen. Tätä hyvinvoinnin rakentumista Doyalin ja Goughin mukaan selventää oheinen kuvio 3., jonka Kajanoja (2005: 97) on esittänyt artikkelissaan. (Kajanoja 2005: 93-98.)

Kuvio 3. Doyalin ja Goughin teoria pääpiirteissään Kajanojan (2005: 97) mukaan.

Aaltio (2013: 59-60) puolestaan esittää, että Doyalin ja Goughin teoriassa korkeamman universaalien päämäärän eli osallistumisen ja vapautumisen tavoittamiseksi eritasoisten välillisten tarpeiden tyydyttyminen on edellytyksenä ja ihmisillä on voitava olla mahdollisuus saavuttaa tavoitteita, joita itse pitävät arvokkaina. Aaltio (2013:60) siteeraa Doyalia ja Goughia ja toteaa, että yhteiskunta tulisi järjestää siten, että ihmisellä on mahdollisuus toteuttaa sitä elämäntapaa mahdollisimman täysipainoisesti, mitä hän haluaa elää ja hänellä olisi oltava mahdollisuus vapautumiseen. Aaltio tuo esiin, että Doyalin ja Goughin teoriassa tarpeiden saavuttamiseksi inhimillisen toiminnan ja vuorovaikutuksen on onnistuttava mahdollisimman hyvin ja avaakin kyseisiä tarpeita vielä yksityiskohtaisemmin teoksessaan. (Aaltio 2013: 58-64.)

Ihmisen hyvinvointi koostuu useista tekijöistä, kuten edellä kuvatuista teorioista voi havaita. Niissä ihmisen toimintakyky ja mahdollisuudet osallisuuteen korostuvat hyvinvointia lisäävinä tekijöinä. Kyseisissä hyvinvointiteorioissa hyvinvoinnin ei katsota riippuvan pelkästään vain ihmisen subjektiivisista ominaisuuksista tai olosuhteiden suotuisuuksista, vaan teoriat yhdistelevät näitä tekijöitä. Tämän opinnäytetyön hyvinvointikäsitys muodostuu edelliseen perustuen osallisuudesta ja sen vahvistamisesta. Näitä avataan seuraavassa luvussa.

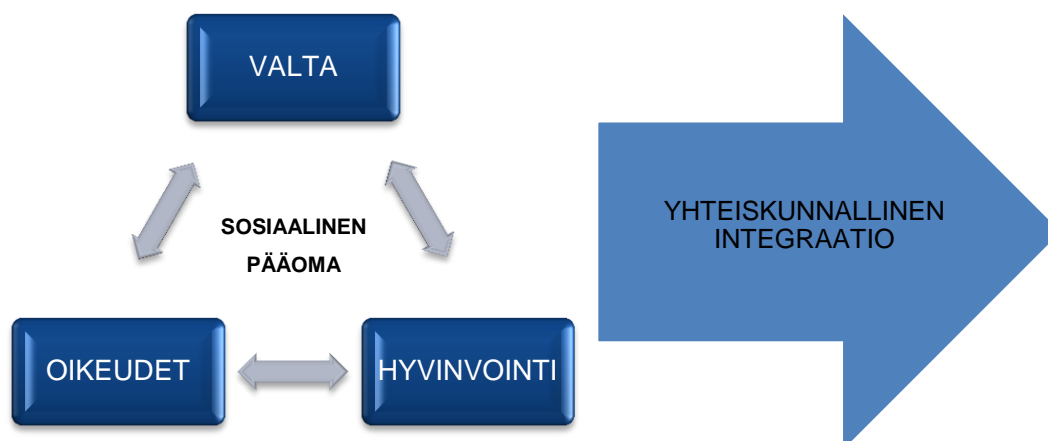
4 Hyvinvointia lisää osallisuutta vahvistamalla

4.1 Osallisuus yhteiskunnassa ja yhteisössä

Osallisuus käsitteenä on moniulotteinen ja sen määrittelemisen riippuu asiayhteydestä ja tarkoituksesta. Tätä kuvastaa englannin kielessä osallisuutta kuvaavien termien määrä. Participation, concern, inclusion, co-production ja involvement ovat kaikki osallisuutta joissain asiayhteyksissä. (Vehviläinen 2006: 76; Koskinen-Ollonqvist – Rouvinen-Wilenius – Aalto-Kallio 2009: 30.) Tässä opinnäytetyössä osallisuuden käsitteeseen liittyy kiinteästi myös osallistumisen käsite, kun kehitettävänä ovat muun muassa erilaiset toiminnot, joiden toteutuminen edellyttää ensisijaisesti nuorten ja vanhempien osallistumista ennen kuin osallisuuden kokemuksia voi syntyä. Käsitteenä osallisuus eroaa osallistumisesta osallistumisen syvyyden tasossa (Koskinen-Ollonqvist – Rouvinen-Wilenius – Aalto-Kallio 2009: 30).

Euroopan Unioni on jo 2000-luvun alussa asettanut päämääräkseen, että sen jäsenvaltioissa toteutetaan tehokasta sosiaalisen osallisuuden politiikkaa, minkä pohjalta jäsenmaissa on laadittu toimintasuunnitelmia sen toteuttamiseksi. Pääasiallisesti nämä tarkoittavat toimenpiteitä työllisyyden parantamiseksi, sosiaalisen osallisuuden ja sosiaalisen suojelun toteuttamiseksi, työolojen parantamiseksi, syrjinnän vähentämiseksi ja sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi. (Euroopan komissio 12.12.2003; Euroopan komissio 2011.) Kaikki nämä asiat ja niihin liittyvät erilaiset ilmiöt tulevat jostain näkökulmasta ja jonkinasteisesti näkyviin myös kuntatasolla hyvinvointipalveluiden piirissä toimittaessa ja työskenneltäessä, on työn kohteena kyse sitten lapsi- tai aikuisväestöstä.

Vehviläinen (2006: 76) puhuukin osallisuuteen liittyvistä eri ulottuvuuksista, jotka ovat kytköksissä toisiinsa, ja joista käsin kyseistä käsitettä voidaan tarkastella. Näitä ulottuvuuksia Vehviläisen mukaan ovat valta, oikeudet ja hyvinvointi. Ne ovat sidoksissa toisiinsa seuraavassa kuviossa 4. esitetyllä tavalla. (Vehviläinen 2006: 76.)

Kuvio 4. Osallisuuden eri ulottuvuudet ja niiden kytkökset Vehviläistä (2006:76) mukailten.

Oikeudet -ulottuvuudesta katsottuna osallisuus on kansalaisen perusoikeuksien toteutumista, jotka on kirjattu kansallisen ja Euroopan Unionin lainsäädännön lisäksi esimerkiksi YK:n ihmisoikeusjulistukseen ja lapsen oikeuksien sopimukseen. Valta -ulottuvuudessa on kyse kansalaisen suhteesta julkiseen organisaatioon. Tässä ulottuvuudessa osallisuus liittyy valtauttamisen käsitteeseen, joka tarkoittaa kansalaisen vallan ja resurssien lisääntymistä oman elämän hallinnassa tai yhteiskunnallisessa ja paikallisessa päätöksenteossa. Hyvinvointi -ulottuvuus liittyy sitä vastoin köyhyyden ja syrjäytymisen torjuntaan eli osattomuuden poistoon. Näiden ulottuvuuksien kytkeytyminen toisiinsa on kuitenkin ilmeistä. Ilman oikeuksia toimia kansalainen ei voi vaikuttaa omiin tai läheistensä asioihin, jolloin todennäköisesti kansalaisen hyvinvointikaan ei voi lisääntyä, jolloin yhteiskunnallinen integroituminen jää toteutumatta. (Vehviläinen 2006: 76-77.)

Edellä kuvattua kansalaisen integroitumista yhteiskuntaan Raunio (2006:74-76) on jäsentänyt jakamalla sen instituutioissa ja erilaisissa toiminnallisissa areenoissa tapahtuvaksi. Näitä ovat hänen mukaansa työmarkkinat, joiden tehtävänä on taloudellisen integraation ylläpitäminen, hyvinvointipalvelut vastaavat sosiaalisesta integraatiosta, koulutusjärjestelmän tehtävänä on osaamiseen perustuvan integraation ylläpitäminen. Demokratia ja oikeusjärjestelmä vastaavat Raunion (2006:75-76) mukaan kansalaisin-

tegraation tehtävään ja perhe- ja sosiaalisilla suhteilla on luottamukseen perustuva yhteisöllisen integraation ylläpitämisen tehtävä. (Raunio 2006: 74-76, 138-141; Mannila-Peltoniemi 1997: 4-7.)

Sosiaali- ja terveysministeriö (9.8.2012) määrittelee osallisuuden mukanaoloksi, vaikuttamiseksi, huolenpidoksi ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemiseksi (Sosiaali- ja terveysministeriö 9.8.2012). Yksinkertaistaen osallisuus on yhteisöön liittymistä, siihen kuulumista ja siihen vaikuttamista (Hotari – Oranen – Pösö 2013: 149). Yhteisö voi tällöin olla mikä tahansa; perhe, luokka, työyhteisö, asuinympäristö tai yhteiskunta.

Hyvinvointipalveluiden tehtävänä on kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen tai pahoinvoinnin vähentäminen eli heidän tarpeisiinsa vastaaminen. Osallisuus eli yhteisön toimintaan osallistuminen on tullut kolmanneksi hyvinvoinnin jäsentäjäksi tarve- ja resursseiteoreettisen jäsenyyksen rinnalle. Pelkkä taloudellinen tukeminen ei riitä, eikä lisää ihmisen hyvinvointia, jos ihmisellä ei ole esimerkiksi työnsä vuoksi aikaa ja voimavaroja hoitaa tehtäviensä vanhempana. Toiminta- ja osallisuusperustainen hyvinvointikäsitys, jota avattiin jo edellisessä hyvinvointia käsittelevässä luvussa, lähteekin siitä, että ihmisellä on tarve osallistua yhteisö- ja yhteiskuntatason toimintoihin, joita voivat olla työ-, opiskelu-, harrastus- tai kansalaistoiminta. Tässä lähestymistavassa toiminnot ja kyvyt ovat merkitseviä ihmisen hyvinvoinnille. Näin ollen hyvinvointi ilmenee toimintojen toteutumisena, joita toimintamahdollisuudet ja -kyvyt edesauttavat. (Niemelä 2010: 19.)

Hyvinvoinnin määrittelemiseksi Van der Maesenin ja Walkerin (2002) sosiaalisen laadun teoria jäsentää yksityiskohtaisemmin yksilön osallisuuden kokemuksen ja elinolosuhteiden muotoutumista. Se liittyy laajempaan Euroopan Unionin alueen kehittämistyöhön. Kyseinen teoria otettiin lähtökohdaksi Euroopan parlamentin vuonna 2000 hyväksymässä Lissabonin strategiassa, jonka pohjalta käynnistettiin hanke uuden sosiaalisen laatu -indikaattorin kehittämiseksi Euroopan Sosiaalisen laadun -säätötoimista. Tausta-ajatuksena tässä oli Euroopan Unionin pyrkimys vahvistaa sosiaalista mallia ennemminkin kuin talousjohtoisuutta. Kyseinen säätötoimi kritisoi perinteistä valtiollista sosiaalipolitiikkaa ja nimittää sitä ”sosiaalisesti hallinnoinniksi”. Yhteiskuntapolitiikan tulisi nykypäivänä säätötoimen ajaman ideologian mukaan ottaa huomioon kansalaisten tyytyväisyys ja siihen vaikuttaminen alueiden, kaupunkien, yhteisöjen ja perheiden tasolla. Sosiaalisen laadun yhteiskuntapolitiikka ottaa huomioon ”sosiaalisen hallinnoinnin” lisäksi talous-, hyvinvointi- ja kulttuuripolitiikan sekä myös teollisuus- ja rahapolitiikan.

kan. Siinä otetaan huomioon niin julkisen ja yksityisen sektorin kuin myös kolmannen sektorin tuottamat olosuhteet. (Van der Maesen – Walker 2002: 3-5; European Foundation of Social Quality 29.11.2012.)

Sosiaalinen laatu määritellään Van der Maesenin ja Walkerin (2002: 6) mukaan ulottuvuudeksi siitä, miten laajasti yksilöt voivat osallistua yhteisöjensä sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään ja siihen liitetään myös ne olosuhteet, jotka edistävät yksilöiden hyvinvointia ja subjektiivisia mahdollisuuksia. Tähän sosiaalisen laadun kokonaisuuteen yksilön osallisuudesta, mahdollisuuksista ja sosiaalisesta kyvystä toimia liittyy neljä eri sosiaalista osatekijää eli toisin sanoen sosiaalisen laadun edellytystä. Näitä ovat Van der Maesenin ja Walkerin (2005: 16) mukaan sosiaalinen kyvykkyys, yhteisöön kuuluminen, sosioekonominen turvallisuus ja sosiaalinen koheesio, joita kuvaa ja selventää oheinen kuvio 5.

Kuvio 5. Osallisuuden neljä eri osatekijää Van der Maesenin ja Walkerin (2005: 16) mukaan.

Kuviossa 5. sosiaalinen kyvykkyys (Social Empowerment) merkitsee, että yksilöllä on oltava mahdollisuudet osallistumiseen ja osallisuuden kokemiseen sekä kykyjä ja taitoja omasta elämästä huolehtimiseen. Yhteisöön kuulumisen (Social Inclusion) osatekijä liittyy siihen, että yksilö ei koe olevansa syrjäytynyt poliittisista, sosiaalisista ja taloudellisista järjestelmistä, kuten esimerkiksi työllisyydestä, koulutuksesta, politiikasta tai muista yhteisöistään. Sosioekonominen turvallisuus (Socio-economic Security) edellyttää yksilön mahdollisuuksia kouluttautua, tehdä töitä, saada sosiaaliturvaa ja terveyspalveluita sekä elää arvokasta elämää ilman köyhyyttä, aineellisia tai aineettomia puutteita. Sosiaalinen koheesio (Social Cohesion) tarkoittaa yksilön mahdollisuutta kokea luottamuksellisuutta ja yhteenkuuluvuutta sekä kuulua yhteisöihin, joissa on yhteisesti sovitut arvot ja normit. (Van der Maesen – Walker 2002: 6.)

Tässä opinnäytetyössä osallisuus määrittyy vanhempien ja nuorten toimintamahdollisuuksien ja -kykyjen ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi toteutettujen ja kehitettävien toimintojen kartoittamiseen ja kokoamiseen viranomaisyhteistyöllä. Osallisuutta tarkastellaan useasta eri näkökulmasta käsin: Miten osallisuus teoriana nivoutuu hyvinvointipalveluihin ja niiden toteuttamiseen? Mitä on tai voisi olla vanhempien osallisuus, kun perheessä on yläkouluikäisiä nuoria? Mitä on nuorten osallisuus ja minkälaiset toiminnot kannustavat nuoria osallisuuteen? Mitä osallisuus on viranomaisyhteistyössä ja miten sitä pyritään lisäämään työotteisiin ja toiminnan tasolle tässä yhteistyössä?

4.1.1 Vanhempien osallisuus

Vanhempien osallisuutta tarkastellaan tässä yhteydessä heidän omista lähtökohdistaan ja ympäröivistä olosuhteista käsin. Vanhempien kokemuksiin osallisuudestaan vaikuttavat luonnollisesti edellä esitetyt yhteiskunnalliset ja asuinympäristöön liittyvät olosuhteet. Vanhempien subjektiiviset kokemukset ja käsitykset osallisuudesta sekä kyvyt ja mahdollisuudet olla osallisia muovautuvat edellä kuvattujen elämänolosuhteiden, subjektiivisten tarpeiden ja yhteiskunnallisten olosuhteiden myötä tietynlaisiksi. Toisin sanoen muun muassa aiemmassa luvussa 3.2 ja 3.3 esitettyihin Nussbaumin (2003) sekä Doyalin ja Goughin (1991) hyvinvoinnin teorioihin viitaten on nähtävissä, että vanhempien hyvinvointi korreloi osallisuuskokemusten ja osallistumisaktiivisuuden kanssa. Nämä seikat luovat taustan sille, miten vanhempien osallisuus näyttäytyy perheyhteisön sisällä. Toisaalta kyseiset seikat vaikuttavat myös siihen, miten vanhemmat ovat osallisia lähiyhteisöissään tai tässä yhteydessä voidaan ehkäpä ennemmin puhua vanhempien osallistumisesta lähiyhteisöissä ja -ympäristössä tapahtuvaan toimintaan, kuten esimerkiksi lasten koulun vanhempainiltoihin, harrastus- tai asukastoimintaan.

Lastensa huoltajina vanhemmille kuuluu lastensa kasvatustehtävä. Kasvattaminen on ensisijaisesti vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Se on myös kumppanuutta ja kasvatusvuorovaikutusta lapsen elämänpiiriin liittyvien aikuisten, kuten opettajien, harrastustoiminnan ohjaajien, valmentajien ja nuoriso-ohjaajien ynnä muiden kanssa. Osallisuuden kokemusten kehittämisessä kasvattamisen näkeminen vuorovaikutuksena ympäröivän todellisuuden kanssa on keskeistä ja sitä tapahtuu eri tasoilla ja toimintakentillä: yksilön, ryhmien ja kulttuurin välisenä vuorovaikutuksena, yksilöiden, ryhmien ja kasvatusinstituutioiden välisenä vuorovaikutuksena, eri sukupolvien välisenä vuorovaikutuksena, kasvattajien ja lasten välisenä vuorovaikutuksena, vanhempien ja ammattilaisten välisenä vuorovaikutuksena, lasten keskinäisenä vuorovaikutuksena,

kasvatusinstituutioissa työskentelevien ammattilaisten välisenä vuorovaikutuksena. (Karila – Alasuutari – Hännikäinen – Nummenmaa – Rausku-Puttonen 2006: 7.)

Lapsen osallisuuden kokemus ja siihen tarvittavat edellytykset voivat lähteä kehittymään ainoastaan lapsen ja hänestä huolehtivan aikuisen (yleensä vanhemman) välisen varhaisen vuorovaikutuksen kautta ja syntyvät ensisijaisesti perheyhteisön sisällä (Bardy 2013: 209; Sosiaaliportti 19.12.2013.) Näin ollen merkittävää on, miten vanhemmat kokevat perheyhteisön ja oman osallisuutensa siinä. Olennaista on myös, miten vanhemmat kasvattajina toimivat ja suhtautuvat, sillä toteuttaessaan kasvatustehtäväänsä, vanhemmat antavat lapselle edellytyksiä osallisuuteen kasvamiseen ja vaikuttavat näin muun muassa edellä kuviossa 5. kuvattuun sosiaalisen koheesion kokemukseen lapsella sekä lapsen identiteetin kehittymiseen sekä tätä kautta lapsen kokonaisyhyvinvointiin. Osallisuuteen kasvattaminen on yksi lapsen kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä, jonka kautta opitaan olemaan ja elämään yhdessä niin perheessä kuin muissakin yhteisöissä. (Oranen 2007: 3.)

Perheyhteisön sisäistä osallisuutta onkin mahdollista tarkastella kuvion 6. avulla, jota on muokattu Harry Shierin (2001:111) Polut osallisuuteen -mallin ja Hotarin, Orasen ja Pösön (2013:152) edellisen pohjalta muokkaaman taulukon avulla. Siitä voidaan nähdä, että kyse on lapsen osallisuudesta ja sen eri asteista, mutta yhtäläillä kyse on vanhemman osallisuudesta perheyhteisöön ja siinä toimimiseen omasta roolistaan käsin, sillä osallisuuden kokeminen edellyttää aina vastavuoroisuutta. Kyseisessä mallissa vanhempien valmiuksia, mahdollisuuksia ja velvoitteita peilataan suhteessa lasten osallisuuteen. Mallissa on viisi porrasta. Osallisuuden aste kasvaa portaita noustessa. Jotta lapsen oikeuksien minimiedellytykset perheyhteisössä, täyttyvät tulee kolmen ensimmäisen portaan määrittämät asiat toteutua. Ensimmäisellä portaalla on kyse lapsen kuuntelemisesta vanhemman toimesta, mikä silti voi merkitä, että lapsen asioissa edetään vastoin hänen näkemyksiään. Vanhempia velvoittavat tällä portaalla lastensuojelu- ja perusopetuslait. Toisaalta vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen saatavat vaikuttaa neuvola- tai kouluterveydenhuoltokäynnit ja päivähoidossa tai koulussa käydyt tavoitekeskustelut, joihin vanhemmat ja lapset kutsutaan yhdessä. Nämä tapaamiset ovat kuitenkin vapaaehtoisia – ei velvoittavia. Kyseisissä keskusteluissakin lapsen kuunteleminen voi tapahtua näennäisesti siten, että vanhempi vastaa lapsen puolesta. Toisella portaalla vanhempi tukee lapsen mielipiteen ilmaisemista, jolloin vanhempi lapsen kuuntelemisen lisäksi on kiinnostunut lapsen näkemyksistä ja osaa kommunikoida lapsen kanssa tämän ikätason mukaisesti. Kolmannella portaalla van-

hempä ottaa lapsen näkemykset huomioon ja ottaa ne vakavasti. Vanhempä tiedostaa, että siten hän voi mahdollisesti vaikuttaa lapsensa hyvinvointiin. Tämä yleensä edellyttää vanhemmalta jotain toimintaa, esimerkiksi yhteydenottoa kouluun, jos lapsi kertoo, että häntä kiusataan. Neljännellä portaalla lapsi otetaan mukaan perheyhteisön päätöksentekoon vanhemman toimesta. Viidennellä portaalla lapsen kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta eli perheyhteisössä voi lapsella olla vastuita tietyistä ikätasolle sopivista tehtävistä, jotta lapsella voi olla vapauksia eli valtaa päättää joistain ikätasolleen sopivista omista asioistaan, kuten mitä harrastaa. (Shier 2001: 111-115; Hotari – Oranen – Pösö 2013:152.)

	VALMIUDET Onko vanhemmilla tarvittavat valmiudet kasvatustehtäväänsä?	MAHDOLLISUUDET Onko tämä mahdollista perheen olosuhteiden kannalta (käytettävissä olevat resurssit, kuten yhteinen aika, tieto lapsen kehityksestä, sosiaalisten suhteiden laatu jne.)?	VELVOITTEET Minkälaiset rakenteet velvoittavat (esim. lain-säädäntö, neuvolan- ja kouluterveydenhuollon suositukset, päivähoiton ja koulun säännöt sekä toimintakäytännöt)?
5. Lapsen kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta ikätasoisesta kehityksen mukaisesti	Onko vanhempä valmis jakamaan valtaa ja vastuuta lapsen kanssa hänen ikä- ja kehitystasonsa huomioiden?	Onko perheessä yhteisiä käytäntöjä vastuiden hoitamiseen (esim. siivous) ja tehtyjä sopimuksia siitä, mistä lapsi itse päättää (esim. miten pukeutuu)?	Vahingonkorvausvastuu ja sovitteluun osallistuminen
4. Lapsi on mukana yhteisessä päätöksenteossa	Ottaako vanhempä lapsen mukaan perheen yhteiseen päätöksentekoon?	Onko perheessä vanhempien ja lasten keskinäisiä päätöksentekokäytäntöjä (esim. perhekokous)?	Lastensuojelulain nojalla yli 12-vuotias Laki perusopetuksesta
3. Lapsen näkemykset otetaan huomioon	Onko vanhempä valmis ottamaan lapsen ajatukset vakavasti ja antamaan niille huomiota?	Näkeekö vanhempä lapsen näkemysten huomioon ottamisella olevan hyötyä perheyhteisön kannalta?	Lapsen oikeuksien sopimus 12. artikla + Laki lastensuojelusta 417/2007 Laki perusopetuksesta
2. Lasta tuetaan mielipiteen ilmaisemisessa	Kyseleekö vanhempä lapseltaan asioita ja keskusteleee tämän kanssa ja haluaako vanhempä toimia näin?	Onko vanhemmalla keinoja ja mahdollisuuksia rohkaita lasta ikänsä ja kehitystasonsa mukaiseen mielipiteen ilmaisemiseen?	Laki lastensuojelusta 417/2007 + lainperustelut (HE 252/2006) Laki perusopetuksesta
1. Lasta kuunnellaan	Kuunteleeko ja antaako vanhempä aikaa lapselle?	Onko vanhemmalla ja lapsella yhteistä aikaa vuorovaikutukseen?	Laki lastensuojelusta 417/2007 Laki perusopetuksesta Neuvola-käynnit Suunnitelmien laatiminen päivähoitossa ja koulussa

Kuvio 6. Vanhempä lapsen osallisuuden kokemusten kehittymisen tukijana perheyhteisössä Shierin (2001:11) ja Hotarin, Oranen ja Pösön (2013:152) mallia mukailien.

Shierin (2001) mallista muokattua ”osallisuuden portaikkoa” on mahdollista käyttää arviointivälineenä, jossa osallisuuden toteutumisen ulottuvuuksia tarkastellaan portaittain. Tämä on mahdollista niin ammattilaisten toimintaa arvioitaessa, kuten Hotari, Oranen ja Pösö (2013: 153) ovat esittäneet, mutta miksei sen käyttö kuviossa 6. esitet-

tyjen kaltaisten arviointikysymysten avulla olisi mahdollista myös perhekohtaisessa työskentelyssä vanhempien kanssa, kun halutaan vaikuttaa perheiden hyvinvointiin. (Shier 2001: 107-117; Hotari – Oranen – Pösö 2013:151-153.) Kyseisestä taulukosta voidaan myös havaita, että siitä huolimatta, että on kyse perheyhteisön sisäisistä osallisuuskokemuksista ja niiden tasoista, velvoitteiden kohdalla tulee kyseeseen hyvinvointipalvelujen vaikutus perheiden sisäiseen hyvinvointiin ja osallisuuden kehittymiseen niin lapsilla kuin vanhemmillakin. Tässä mielessä on kyse edellisessä hyvinvointia avaavassa luvussa 3.1 esitetystä olosuhteiden vaikutuksesta ihmisen hyvinvointiin, mistä muun muassa Aristoteles (384-322 ekr.) ja Kraut (2007) ovat kirjoittaneet tahoiltaan.

4.1.2 Nuorten osallisuus

Lasten ja nuorten osallisuudesta säännellään yleismaailmallisesti muun muassa YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa, jonka yhtenä näkyvänä periaatteena osallisuus on (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista). Kansallisella tasolla lastensuojelulain neljäs luku on nimeltään ”Lapsen osallisuus” ja se myös toimii yhtenä kyseisen lain taustalla olevana periaatteena (Lastensuojelulaki 417/2007). Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013-2017 lasten osallisuudesta kirjoitetaan seuraavasti:

Lapsen osallisuutta korostetaan kaikissa kunnan palveluissa neuvolatoiminnasta ja varhaiskasvatuksesta alkaen. Lapsen osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017.)

Nuorten osallisuus tai osallisuuden puute liittyy vahvasti syrjäytymiskeskusteluun, jota on yhteiskunnassamme käyty viime aikoina kiivaasti. Osallisuus voidaan Vehviläisen (2006:76) tavoin nähdä syrjäytymisen torjuntakeinona. Huoli nuorten tipahtamisesta koulutus- ja urapolulta on saanut aikaan suuria toimenpiteitä muun muassa yhteiskuntatakuun järjestämisenä, joka tarkoittaa, että jokaiselle alle 25- ja alle 30-vuotiaalle koulunsa päättäneelle voidaan tarjota työ-, opiskelu-, harjoittelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa paikatta jäämisestä (Työ- ja elinkeinoministeriö 15.3.2012). Vaikka kyse on yhteiskunnassamme ilmenevästä lähinnä taloudellisena epäkohtana pidetystä, pitkälti muiden kuin nuorten itsensä määrittelemästä ongelmasta, johon koulutus-, työ- ja nuorisopolitiikan keinoin haetaan ratkaisukeinoja, on kyse myös laajemmasta ja kokonaisvaltaisemmasta kysymyksestä, mitä nuorten

osallisuus tosiasiasa on. Siihen vastauksen löytäminen mahdollistaa muun muassa hyvinvointipalveluiden kehittämisen tarkoituksenmukaisesti ja ennaltaehkäisevästi. Syrjäytymistä ja nuorten osattomuutta ei tulisi katsoa esimerkiksi Raunion (2006) edellä luvussa 4.1 esitetyn jäsenyyksen mukaan vain taloudellisen ja osaamiseen perustuvan integraation puutteena nuorilla, kuten yhteiskuntatakuun toimet voi käsittää (Vehviläinen 2006: 80-81).

Nuorten osallisuuden ymmärtämiseksi, on hyvä tuntea myös sitä yhteiskunnallista todellisuutta ja kulttuuria, missä nuoret elävät. Puuronen (2006: 153-160) on teoksessaan ”Nuorisotutkimus” luonut katsauksen Thomas Zieheen (1991) ja tämän 1980-luvun alkupuolella esittämään teoriaan ”uudesta nuorisosta”. Ziehen (1991: 16-33) mukaan yhteiskunta oli tullut tuolloin laadullisesti uuteen kehitysvaiheeseen, joka näkyi traditionaalisen kulttuurin merkityksen vähenemisenä ihmisten arkielämän perustana. Tämä perustui tuohon aikaan kapitalistisen elämänmuodon omaksumiseen perinteisten mallien elämänmuodon kustannuksella. Uusi kehitysvaihe merkitsi kulttuurista vapautumista, subjektiviteetin merkityksen kasvua ja perinteen korvaantumista viestinten tarjoamalla elämänmuodolla. Puuronen (2006: 158) esittää Ziehen luonnehdintoja ”uudesta nuorisosta” seuraavasti:

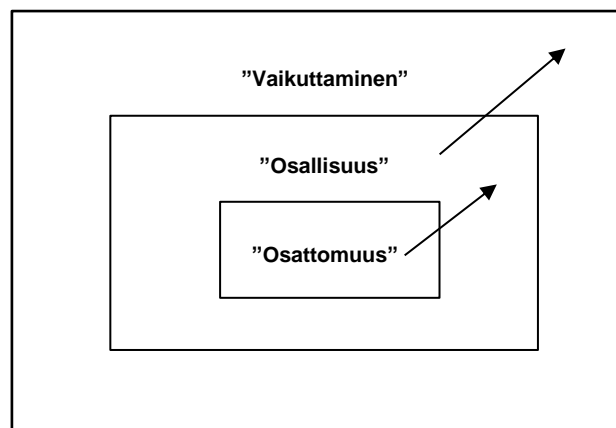
- *torjuva suhtautuminen auktoriteetteihin, erityisesti vanhempien sukupolvien auktoriteettiin*
- *torjuva suhtautuminen kuriin ja kontrolliin*
- *torjuva suhtautuminen työhön, mikäli se on vain keino päämäärän (elintason) saavuttamiseksi*
- *torjuva suhtautuminen työhön, joka on pakkotahtista ja kurinalaista*
- *torjuva suhtautuminen protestanttiseen työ- ja velvollisuusetiikkaan*
- *epäyhdenmukainen suhtautuminen sukupuolirooleihin*
- *oman identiteetin näkeminen kokeiluprojektina*
- *subjektiviteettiin liittyvien seikkojen korostaminen, yksilöllisen tyylin ja symbolien käyttö sekä tilanteiden emotionalisointi*
- *kulutuksen kokeminen identiteetin muotoilua ja subjektiviteetin kehittymistä edistävänä, mielihyvää tuottavana toimintana.*

Nuorten yhteiskuntatakuuseen ja syrjäytymisproblematiikkaan liittyen mielenkiintoista on, miten Ziehe (1991: 133-146) on kuvannut ”uuden nuorison suhdetta kouluun. Hänen näkemyksensä mukaan yhä useampaa koululaista ei huvita koulussa mikään, siellä kun ei ole mahdollista nykykulttuuriin kuuluva mielihyvän kokeminen, mikä kertoo nuorten sisälle ulottuvasta kulttuurisesta kriisistä. Ziehe katsoo, että koulun kiinnostavuus nuorten silmissä on heikentynyt ja se on kulttuuristen muutosten seurausta. Kouluun tullaan, jos tullaan, tappamaan aikaa ja tapaamaan kavereita. Vaikka Ziehe on

saanut kritiikkiä osakseen, osoittaa hänen tutkimuksensa ”uudesta nuorisosta” sen, että nuorten osallisuudessa nuorten kulttuurin ja elämänmuodon tunteminen, irrallaan perinteisten instituutioiden ja auktoriteettien näkökulmista, on tärkeää. (Puuronen 2006: 153-160; Ziehe 1991: 16-33, 133-146.)

Edellisessä luvussa kuvattiin vanhempien mahdollisuuksia vaikuttaa lasten ja nuorten osallisuuden kokemuksiin perheyhteisön sisällä. Vehviläisen (2006: 83) mukaan nuorten osallisuuden kokemusten kehittämisessä koulu on tärkeä toiminta-areena. Erilaiset vuorovaikutustilanteet ja koulun toimintakulttuuri ovat hänen mukaansa vaikuttamassa siihen, toteutuuko osallisuus vai jääkö se toteutumatta. Demokraattisuuteen ja täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvetaan koulussa saatujen arkikokemusten kautta. Siellä opitaan yhteisvastuuta, toisten kuulemista ja tasa-arvoisuutta. Toisaalta Vehviläinen tuo esiin koulua koskevat tutkimukset, joiden mukaan koulujen ”piilo-opetussuunnitelma” on vastakkainen osallisuutta edistävien tavoitteiden kanssa. Tässä kohtaa voidaan nähdä yhtymäkohtia Ziehen (1991) näkemyksiin ”uuden nuorison” suhteesta kouluun.

Vehviläinen (2006:81-82) tarkastelee raportissaan ”Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt” nuorten osallisuutta prosessina, minkä ääripäät ovat osattomuus ja poliittinen vaikuttaminen kuviossa 7. esitetyllä tavalla.

Kuvio 7. Osattomuudesta poliittiseen vaikuttamiseen Vehviläisen (2006: 81) mukaan.

Osattomuus on Vehviläisen mukaan syrjäytymistä eli kansalaisuuden ulkopuolella olemista. Tähän liitettyjä ongelmia voivat hänen mukaansa olla puute koulutuksesta, työstä, taloudellisesta hyvinvoinnista, sosiaalisista suhteista ja niin edelleen. Osallisuuden

Vehviläinen näkee edellisten seikkojen poissaolona ja mahdollisena aktiivisuutena kansalaistoiminnassa, järjestöissä tai vapaa-ajalla, mutta prosessin toinen ääripää eli poliittinen osallistuminen ja vaikuttamisen halu puuttuvat, joka näyttäytyy äänestämisenä ja yleisenä luottamuksena poliittisia instituutioita kohtaan. Vaikuttaminen nuorten kohdalla on oppilaskuntiin, nuorisovaltuustoihin ja -parlamentteihin tai poliittisiin nuorisojärjestöihin kuulumista. (Vehviläinen 2006:82-83.)

Jos nuorten osallisuutta kuvataan vain tällä tavalla ulkoapäin määritellysti, aikuislähtöisesti ja yhteiskunnan rakenteista käsin, muodostetaan tiettyyn joukkoon kuuluvista nuorista hyvin stereotyyppinen käsitys ja heidät nähdään yhtenäisenä massana. Nuorten omat kokemukset jäävät kuulematta, kuten syrjäytymiskeskustelussa on voitu havaita. Nuorisobarometri kun on muun muassa osoittanut, että syrjäytyminen on nuorten mielissä ennemminkin yhteenkuulumisen ongelmia, mikä näkyy ystävyysuhteiden ja muiden sosiaalisten siteiden puuttumisena. (Suurpää 2009: 5.)

Vehviläisen (2006) tapa kuvata osallisuutta prosessina on samankaltainen kuin lasten ja nuorten osallisuutta kuvaavat porrasmallit, joista edellä kuvattu Shierin (2001:11) malli on yksi esimerkki. Tällaisiin tapoihin määritellä osallisuus ominaisuutena, jota on joko paljon, kuten Vehviläisen (2006) ”vaikuttaminen” tai vähän, kuten edellä mainitun ”osattomuus”, on Nigel Thomas (2000:174) esittänyt kritiikkiä. Hän on tutkimustensa kautta nähnyt lasten ja nuorten osallisuuden ennemminkin ulottuvuuksina, joiden keskinäiset suhteet voivat vaihdella, jolloin myös lasten ja nuorten kokemukset osallisuudesta elävät ja muuttuvat niiden mukana. Hän onkin kuvannut osallisuutta ja osallisuuden kokemusten syntymistä ”kiipeilyseinänä”, jossa on useampia tapoja kiivetä ylös kuin vain yksi. Myös osallistumisesta kieltäytyminen voi olla Thomasin mukaan lapsen tai nuoren osallisuutta. (Thomas 2000: 175-176; Hotari-Oranen-Pösö 2013: 153-154.)

Lasten ja nuorten osallisuuden ulottuvuudet Nigel Thomasin (2000) ovat:

- *Mahdollisuus valita*
- *Mahdollisuus saada tietoa*
- *Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin*
- *Mahdollisuus ilmaista itseään*
- *Mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen*
- *Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin*

(Thomas 2000: 175-176; Hotari-Oranen-Pösö 2013:153.)

Tosin Thomas (2000: 176) ei ole nähnyt asiaa niin, että osallisuuden porrasmallit olisivat täysin korvattavissa hänen osallisuuden ulottuvuuksillaan, vaan katsoo, että osalli-

suuden ulottuvuudet antavat syvällisemmän kuvan lapsen ja nuoren osallisuuden piirteistä. Tämä Thomasin (2000) teoria nähdä lasten ja nuorten osallisuus syvällisemmin ja yksilöllisemmin on yhteneväinen Gretschelin ja Kiilakosken (2012:4) näkemyksen kanssa, joiden mukaan nuorten osallisuudessa viime kädessä merkityksellisintä on, miltä nuoresta missä tahansa yhteisössä tuntuu (Gretschel – Kiilakoski 2012: 4).

4.1.3 Viranomaisverkosto ja osallisuus

Tämän opinnäytetyön näkökulmasta katsottuna vanhempien ja nuorten osallisuuden kokemusten lisääminen eli osallisuuden vahvistaminen on hyvinvointipalveluissa toimivien viranomaisten työn päätehtävä. Tätä perustelee edellä kuvatut teoriat ihmisen hyvinvoinnin muodostumisesta ja osallisuudesta. Sitä voisi kutsua myös osallisuussuuntautuneella työotteella toimimiseksi. Osallisuuden lisäämisen huomioimisella työssä hyvinvointipalveluissa on suora yhteys työn tekemiseen laadukkaammin ja vaikuttavammin (Oranen 2007: 11). Hyvinvointipalveluissa toimivia viranomaisia ovat tässä yhteydessä jo edellä mainitut sivistystoimen ja perusturvan toimialoilla työskentelevät viranomaiset eli perusopetuksen, oppilashuollon, kouluterveydenhuollon, nuoriso- ja liikuntapalveluiden, kirjastopalveluiden, suun terveydenhuollon, nuorten hyvinvointiaseman, lastensuojelun ja perhetyön työntekijät sekä lastenvalvoja.

Kunkin hyvinvointipalveluiden piirissä toimivan työntekijän on osallisuussuuntautuneesti työskennelläkseen ymmärrettävä, mitä vanhempien ja nuorten osallisuus oman työn lähtökohdista katsottuna on. Ensisijaisesti oman perustyön pohdiskelu esimerkiksi Shierin (2001:11) mallin avulla antaa näkökulmaa, millä tasolla osallisuus toteutuu omassa työssä. Kuuntelenko työntekijänä vanhempia ja nuoria? Tuenko heitä mielipiteen ilmaisemisessa? Otanko vanhempien ja nuorten näkemykset huomioon? Ovatko he mukana päätöksenteossa? Jaanko viranomaisena heidän kanssaan valtaa ja vastuuta? Näitä eri tason kysymyksiä työntekijän on mahdollista pohtia reflektoiden omia valmiuksia. Osallisuussuuntautuneesti toimittaessa, vaikuttaa siihen olennaisesti kuitenkin minkälaiset mahdollisuudet eli resurssit, organisaatio, tilat ja välineet työntekijällä on käytössä sekä minkälaiset veloitteet työtä ohjaa, kuten Hotari, Oranen ja Pösö (2013: 152) ovat Shierin (2001) mallia jäsentäneet.

Työtä ohjaavista veloitteista esimerkkinä seuraava Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013-2017 esitetty toimintaohje:

Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategiassa on tuotu esiin tavoite lisätä järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vaikuttamis- ja valinnanmahdollisuus tuodaan yhä tiedostetummin lapsi- ja nuoriso- ja perhetyön piiriin. Valinnan- ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen edellyttää kunnan strategisissa linjauksissa ja käytännön toimenpiteissä sitoutumista kodin, varhaiskasvatuksen, koulun ja muiden lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tasa-arvoisen yhteistyön järjestämiseen sekä lasten ja nuorten vaikutuskanavien ylläpitämiseen ja kehittämiseen. (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 6-7.)

Kun viranomaisverkostona kokoonnutaan työskentelemään yhdessä kohderyhmän osallisuuden lisäämiseksi, on nimenomaan mahdollisuuksien tutkaileminen eri viranomaisten ja toimialojen näkökulmista keskeistä. On mietittävä, miten vanhempia ja nuoria kohdataan, eli onko siihen esimerkiksi resurssien puitteissa aikaa. Täytyy pohdita, onko tällaiseen työhön käytössä tarkoituksenmukaisia välineitä, ja miten organisaation rakenteet tukevat osallisuussuuntautunutta työtettä eli kohderyhmän osallisuuden vahvistamista. (Hotari – Oranen – Pösö 2013: 152.)

4.2 Osallisuuden vahvistaminen

Kaikkea sitä, mikä lisää yksilön kokemuksia yhteenkuuluvuudesta johonkin yhteisöön voidaan kutsua osallisuuden vahvistamiseksi. Kuulluksi tuleminen, tasavertaisuus ja luottamus ovat tällaisen yhteisön elementtejä. (Rouvinen-Wilenius – Aalto-Kallio - Koskinen-Ollonqvist – Nikula 2011: 50.) Osallisuuden vahvistaminen tarkoittaa siten kyseisten elementtien huomioimista niitä lisäämällä, on kyse sitten isänä tai äitinä toimimisesta lapsen eheän kasvun tukijoina perheyhteisössä tai demokraattisesta yhteiskunnallisesta päätöksenteosta. Osallisuuden vahvistamisessa tavoitteena voisi olla seuraava Rouvinen-Wileniuksen, Aalto-Kallion ja Koskinen-Ollonqvistin (2011:50) määritelmä:

Osallisuus on osallistumisen mahdollistama tunneperustainen ja yhteenkuuluvuuteen pohjautuva kokemus, jossa ihminen voi vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin ja toimia siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti.

Kunnan hyvinvointipalveluissa työ edellä kuvattua tavoitetta kohti edellyttää, että osallisuuden vahvistaminen on tiedostettu tärkeänä hyvinvointia lisäävänä tekijänä koko organisaatiossa, johto- ja strategiatasoa myöten. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointipalveluissa toimivilla työntekijöillä on suotuisat olosuhteet luoda, toimia ja kehittää osallisuutta vahvistavia toimintoja, yhdessä kuntalaisten kanssa ja yli toimialarajojen. (Aaltio 2013: 143.) Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2013-

2017, josta seuraava katkelma, on periaatetasolla ilmaistu pyrkimys perhelähtöiseen työhön, joka oikein toteutettuna todennäköisesti lisää vuorovaikutusta ja osallisuutta myös tämän opinnäytetyön kohderyhmän eli vanhempien ja yläkouluikäisten nuorten osalta.

Perhelähtöisyydellä tarkoitetaan mm. sitä, että perhettä kuunnellaan heidän asioissaan ja tuetaan tarpeen mukaan. Tämä näkyy esimerkiksi perheen arvojen ja voimavarojen tunnistamisessa sekä vuorovaikutuksellisen kumppanuuden luomisessa kunnan eri palveluissa. Vanhempia tuetaan osallistumaan palveluiden suunnitteluun ja toteutukseen itse määrittelemällään tavalla. Perhelähtöisyys edellyttää tasavertaisuutta sekä perheen ottamista mukaan heitä koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon (Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017:6.)

Esimerkiksi kasvatuskumppanuuden ideologian ymmärtäminen voi edesauttaa työntekijöitä perhelähtöisempään toimintatapaan ja vahvistaa vanhempien osallisuutta. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vastavuoroista, jatkuvaa ja sitoutunutta vuorovaikutusta vanhempien ja työntekijöiden välillä tavoitteenaan jaettu ymmärrys lapsen tai nuoren tilanteesta, jossa kuulluksi tulemisella ja molemminpuolisella kunnioituksella on suuri merkitys (Karila 2006:94; National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care in Finland 2003: 28). Kirkkonummella hyvinvointisuunnitelmaan kirjattua perhelähtöisyyttä on konkreettisesti pyritty edistämään kouluttamalla varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja oppilashuollon työntekijöitä kasvatuskumppanuuteen, mikä mainittiin myös luvussa 2.5.

Mitä kaikkea muuta osallisuuden vahvistaminen hyvinvointipalveluissa tehtävässä työssä sitten voi olla? Osallisuus vaatii osallistumista, jonka voidaan nähdä olevan kytköksissä niihin keinoihin, joilla osallisuutta on mahdollista vahvistaa. Kohonen ja Tiala (2002: 5; ks. myös Rouvinen-Wilenius, Aalto-Kallio ja Koskinen-Ollonqvist 2011:50) ovat jäsentäneet osallistumisen muodot tieto-, suunnittelu-, toiminta- ja päätösosallisuudeksi. Tieto-osallisuudella Kohonen ja Tiala (2002) tarkoittavat, että ihmisen saatavilla on tietoa kaikista niistä asioista, jotka koskevat heitä ja joista he ovat oikeutettuja olemaan tietoisia, kuten esimerkiksi kunnan palveluista ja kunnassa valmisteilla olevista asioista. Suunnitteluosallisuudessa on edellä mainittujen mukaan kyse asioiden valmisteluvaiheesta, jossa yksilö osallistuu itseä koskevan toiminnan suunnitteluun. Toimintaosallisuus on Kohosen ja Tialan (2002) mukaan ihmisten omaa toimintaa ja osallistumista konkreettisesti erilaisiin tehtäviin omassa elinympäristössä. Päätösosallisuuden Kohonen ja Tiala määrittelevät asianosaisen mahdollisuudeksi osallistua itseä koskeviin päätöksiin.

Seuraavassa kuviossa 8. esitetään Kohosen ja Tialan (2002: 5) jäsenystä mukailien tämän opinnäytetyön kannalta tarkoituksenmukaisia keinoja ja toimenpiteitä, joilla kohderyhmän osallisuutta on mahdollista vahvistaa ja osallisuuden vahvistamisen elementtejä mahdollista kehittää.

OSALLISUUDEN MUOTO	MÄÄRITELMÄ	OSALLISUUDEN VAHVISTAMISEN KEINOJA
TIETO -OSALLISUUS	Vanhemmilla ja nuorilla on saatavilla tietoa kaikista niistä asioista, jotka koskevat heitä ja joista he ovat oikeutettuja olemaan tietoisia, esimerkiksi palveluista ja valmisteilla olevista, heitä koskevista kunnassa tapahtuvista asioista.	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhempainillat kouluilla ja nuorisotiloissa - Info -tilaisuudet nuorille - Internet -sivut - Palveluohjaus asiakastyössä - Perusopetus - Etsivä nuorisotyö - Asiakaspalautteet - jne.
SUUNNITTELU -OSALLISUUS	Vanhemmat ja nuoret osallistuvat heitä koskevan toiminnan suunnitteluun ja esittävät mielipiteitänsä.	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteinen suunnittelu asiakaspalautteiden pohjalta esim. vanhempainilloissa, vanhempainyhdistyksissä, oppilaskunnissa, nuorisoforumissa jne. -Vaikuttamiskanavien olemassaolo, esim. internet -kyselyt.
TOIMINTA -OSALLISUUS	Vanhempien ja nuorten toiminta ja konkreettinen osallistuminen elinympäristön erilaisiin tehtäviin.	<ul style="list-style-type: none"> - Vertaisryhmät - Vapaa-ajanvietto- ja harrastustoiminta vanhemmille ja nuorille, myös yhteiset. - jne.
PÄÄTÖS -OSALLISUUS	Vanhempien ja nuorten mahdollisuus osallistua itseä koskeviin päätöksiin -> Toimeenpano - osallisuutta, kun sovitun päätöksen toimeenpanosta ja sen edellytyksistä sovitaan käytännössä.	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhempainyhdistykset tekevässä päätöksissä oppilaita koskien kouluissa. - Oppilaat osallistuvat kouluhyvinvoinnin lisäämiseen konkreettisin päätöksin esim. kouluterveyskyselyn pohjalta.

Kuvio 8. Osallisuuden eri muodot ja osallisuuden vahvistamisen keinoja Kirkkonummen nuorille ja vanhemmille suunnatuissa hyvinvointipalveluissa Kohosta ja Tialaa (2002:5) mukailien.

5 Kehittämistehtävä

Tämä opinnäytetyö kuvaa prosessia, jonka tarkoituksena on kehittää Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa toimivien työntekijöiden työtapoja vastaamaan paremmin yläkouluikäisten nuorten ja heidän perheidensä tarpeisiin. Motivaationa kehittämisessä on ollut tämän ikäisille nuorille ja heidän perheilleen suunnattujen ennaltaehkäisevien palvelujen vähäisyys ja niiden kohdentumattomuus oikea-aikaisesti. Kohderyhmän palveluiden vähäisyys käy ilmi luvusta 2.5.2, jossa Kirkkonummen palveluverkon rakentamista kuvataan tarkemmin. Palveluiden oikea-aikaisen kohdentumisen tarpeesta kirjoitetaan luvussa 2.1, jossa tuodaan esiin koko yhteiskunnassa, muun muassa lastensuojelussa, ilmenevä tarve siirtyä hyvinvointipalveluissa korjaavasta työstä ennaltaehkäisevämpään suuntaan. Se liittyy myös samassa luvussa esitettyyn Aaltion (2013:75-76) näkemyksiä mukailevaan kuvioon 1.

Taustalähtökohtana tässä kehittämistyössä on laajempi suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehitys ja sitä seuranneet muutokset esimerkiksi julkisissa palveluissa. Hyvinvointipalveluiden tehtävänä on toimia hyvinvointia lisäävinä tahoina kunnassa, joka aiemmin esitetyn hyvinvointia ja osallisuutta käsittelevän teoriatiedon valossa on mahdollista, kun palvelut toimivat ja niitä kehitetään ihmisten osallisuutta vahvistavaan suuntaan. Tämä on suoraan yhteydessä myös palveluiden vaikuttavuuden kasvuun. (Aaltio 2013: 76.)

Kehittämistoiminta voi nivoutua tutkimukseen useilla eri tavoilla. Alasoini 2006 (42-43) esittää näitä eri vaihtoehtoja ja puhuu muun muassa ”hyvien käytäntöjen” levittämisen kehittämisohjelmista sekä tutkimuksesta kehittämistyöhön integroituneena välineenä muutosprosessien tukemiseksi työelämässä. Tätä hän kutsuu tarkemmin ”tutkimusavusteiseksi kehittämiseksi”. Tämä opinnäytetyö ja siihen liittyvä kehittämistehtävä kytkeytyvät yhteen edellä kuvatuilla Alasoinin (2006) erittelemien tapojen yhdistelmällä. Toimiviksi todettuja ”hyviä käytäntöjä” hyödynnetään osallisuuden vahvistamisen toimintoja koottaessa ja suunniteltaessa, joista esimerkkinä vertaisryhmätoiminnan ja osallistavien vanhempainiltojen lisääminen. Tutkimusavusteinen kehittäminen tapahtuu tämän kehittämistyön osalta prosessimaisesti hyödyntäen osallisuutta ja sen vahvistamista koskevaa aiempaa tietoa. Tutkimusongelmaan liittyvä hypoteesi (vanhempien ja nuorten osallisuutta vahvistavat toiminnot) elää ja tarkentuu kehittämisprosessin aikana. (Alasoini 2006: 42-43.)

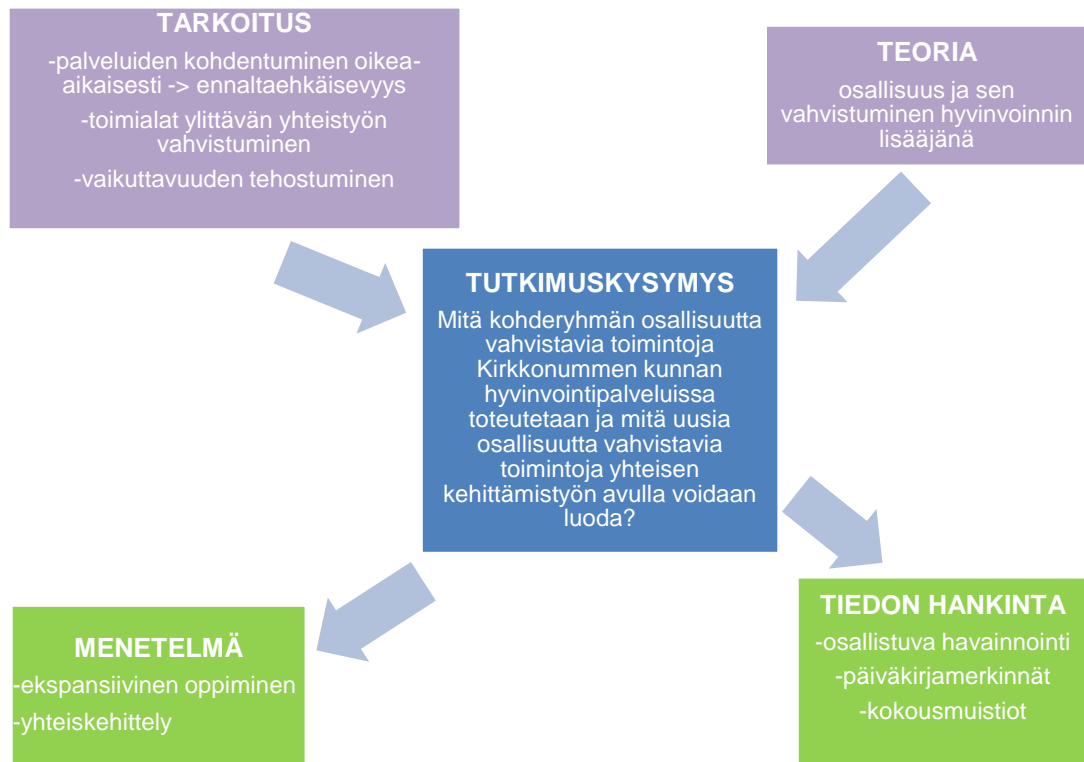
Kehittämiseen tähtäävänä tämä opinnäytetyö on luonteeltaan toimintatutkimuksellinen. Uuden tiedon tuottaminen ja pyrkimys reaaliaikaiseen asiantilan muutokseen sitä edistämällä tai parantamalla on toimintatutkimukselle luonteenomaista (Kuula 2001:11). Sillä pyritään tutkimaan todellisuutta sen muuttamiseksi ja edelleen todellisuuden muuttamisen avulla sitä itseään voidaan tutkia. Toimintatutkimuksellisuuteen liittyy prosessin syklisyys, joka etenee muutoksen suunnittelusta toimintaan ja sen seurausten havainnointiin, näiden reflektointiin ja tämän pohjalta uudelleensuunnitteluun, jatkuen spiraalimaisesti toistuen eteenpäin. (Kemmis – Wilkinson 1998: 21-22.)

Useamman toimijatahon yhteisessä kehittämisprosessissa vuorovaikutuksellisuuden lisäksi juuri reflektointi ryhmässä on avainasemassa ja sen avulla kehittämistyön muutos mahdollistuu (Toikko – Rantanen 2009: 52-53). Se on ikään kuin uuden oppimista yhdessä, missä omilla aiemmillä kokemuksilla on vaikutusta, siten että niitä arvioidaan uudelleen. Ojanen (2003: 18) on luonnehtinut yksilökeskeisestä näkökulmasta reflektiota ja reflektointia ohjausteoriaa hahmotellessaan. Siihen perustuen voidaan nähdä, että myös ryhmässä tapahtuvassa kehittämistoiminnassa tutkiskeleva vuoropuhelu toisten kanssa auttaa ymmärtämään paremmin ympäröivää todellisuutta. Se on kokemuksen ja tutkivan puolen kohtaamista, missä ihmettely ja kysyminen sekä aito dialogi on oleellista. (Ojanen 2003: 18.) Ojansen (2009: 72) mukaan reflektion avulla ihminen kykenee paitsi ymmärtämään, myös vaikuttamaan käsityksiensä muuttamiseen. Tämän ajattelun muutoksen myötä, toiminnan on mahdollista muuttua. (Ojanen 2009: 72.)

Käytännön kehittämistyön tavoitteena onkin ollut juuri reflektoiden kartoittaa yhdessä Kirkkonummen eri toimialojen edustajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa jo olemassa olevia yläkouluikäisille nuorille ja heidän perheilleen suunnattuja palveluita, toimintoja ja tukimuotoja, joissa osallisuutta vahvistavat elementit ovat olemassa. Edelleen tavoitteena on ollut myös kehittää uusia kohderyhmän osallisuutta vahvistavia toimintamuotoja. Nämä olemassa olevat ja uudet toimintamuodot on tarkoitettu koottavan yhteen palveluohjaukselliseksi työväliseksi esimerkiksi vuosikellon muotoon. Tähän kehittämistyötä toteuttavaan monisektoriseen verkostoon on osallistunut nuorisotyöntekijöitä, lastensuojelun ja poliisin sosiaalityöntekijöitä, koulukuraattoreja, kouluterveydenhoitajia, perheohjaajia, hyvinvointiaseman työntekijöitä, erityisnuorisotyöntekijä, vapaa-aika palveluiden suunnittelija sekä seurakunnan nuorisotyön ohjaajia. Kehittämissä on tapahtunut yhteisissä kokoontumisissa. Kehittämistehtävää on ohjannut tutkimuskysymys:

Mitä kohderyhmän osallisuutta vahvistavia toimintoja Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa toteutetaan ja mitä uusia osallisuutta vahvistavia toimintoja yhteisen kehittämistyön avulla voidaan luoda?

Seuraava kuvio 9. jäsentää yhteenvetona edellä selostetun opinnäytetyön kehittämistehtävän:

Kuvio 9. Opinnäytetyön kehittämistehtävän rakentuminen Robsonia (2002: 81-82) mukailleen.

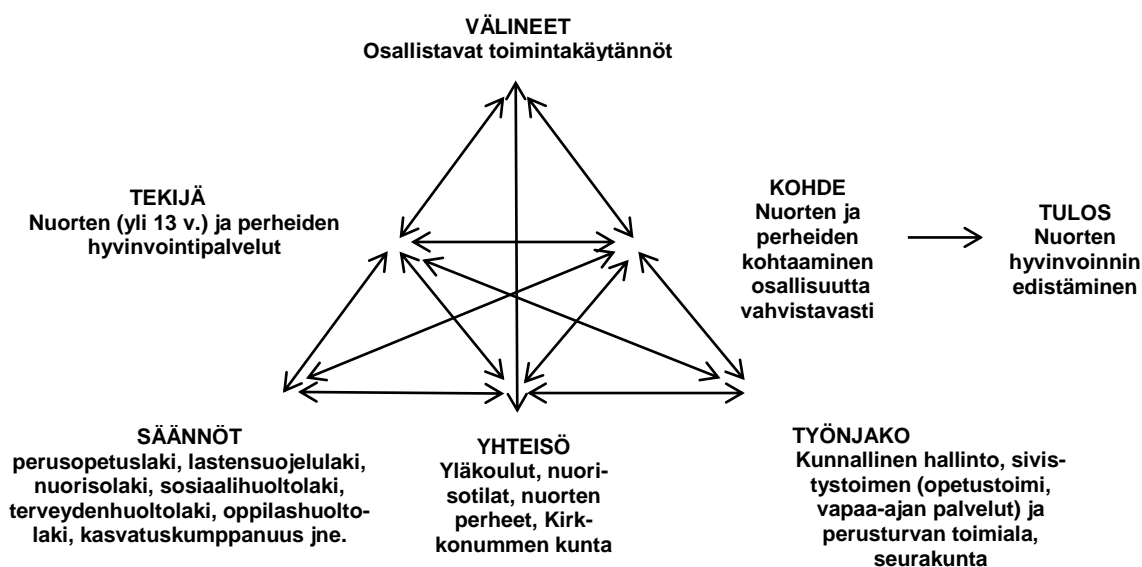
6 Kehittämismenetelmät

6.1 Toimintajärjestelmä

Kehittäminen tapahtuu tietyssä toimintajärjestelmässä. Toimintajärjestelmä voi olla yksi yksittäinen organisaatio tai siihen voi kuulua tekijöitä useammasta organisaatiosta ja työyhteisöstä, kuten tämän kehittämistehtävän kohdalla on kyse. Nuorisotyöntekijät, lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja poliisin sosiaalityöntekijä, koulukuraattorit, koulu-

terveydenhoitajat, perheohjaajat, hyvinvointiaseman työntekijät, erityisnuorisotyöntekijä, vapaa-aika palveluiden suunnittelija sekä seurakunnan nuorisotyön ohjaajat edustavat eri organisaatioita ja työyhteisöjä, mutta kunkin tahon tekemä työ sisältyy kunnan hyvinvointipalveluihin, joiden työtä nuorten ja vanhempien hyvinvoinnin edistämiseksi on tarkoitus kehittää. Edellä luetellut tahot kuuluvat kyllä kaikki samaan kuntaorganisaatioon, mutta sidokset toisiin toimijoihin ovat löyhät ilman tarkoituksenmukaista yhteistyöelintä eli yhteistä toimintajärjestelmää, jonka muodostaminen on yksi osa tämän kehittämistyön tehtävistä.

Engeströmin (1998: 11-12) kehittävä työntutkimus on työn ja organisaatioiden tutkimista ja kehittämistä. Se perustuu muun muassa Vygotskin, Leontjevin ja Lurian alkuun saattamaan kulttuurihistorialliseen toiminnan teoriaan. Toimintajärjestelmän rakentuminen on siinä keskeistä. Yksilön teot ja ominaisuudet muodostuvat esimerkiksi työn toimintajärjestelmässä, mutta toisaalta yksilöiden teot muokkaavat toimintajärjestelmää eli esimerkiksi yhteisöä, missä työskennellään. (Hänninen 2001: 86-100.) Muutosstrategiana kehittävä työntutkimus yhdistää tutkimuksen, käytännön kehittämistyön ja koulutuksen. Siinä työntekijät itse osallistuen analysoivat ja muuttavat omaa työtään. Ratkaisut eivät tule ulkoapäin ja valmiiksi annettuina. Toimintajärjestelmän rakentumista tähän opinnäytetyöhön liittyvän kehittämisen osalta kuvataan seuraavassa kuviossa 10. Engeströmiä (2004: 10) mukaillen.

Kuvio 10. Nuorten hyvinvoinnin edistämisen toimintajärjestelmä Kirkkonummen kunnassa Engeströmiä (2004: 10) mukaillen.

Toimintajärjestelmän eli kyseessä olevien yläkouluikäisiä nuoria ja heidän perheitään koskevien hyvinvointipalveluiden yhteisen kehittämistyön kohde on nuorten ja heidän perheidensä kohtaaminen osallisuutta vahvistavasti. Tätä kohtaamistyötä tekee kukin edellä mainituista työntekijöistä omassa organisaatiossaan ja työyhteisöstään käsin. Kunkin tahon työn tuloksena nuorten hyvinvoinnin tulisi lisääntyä tai edistyä. Kukin taho tekee tätä työtä edellä kuvattuihin sääntöihin perustuen joka tapauksessa tahoillaan toisistaan mahdollisesti tietämättäkin. Tämä kehittämistyö onkin yhteisten välineiden ja eri tahojen yhteisen ajattelun luomista - yhteiskehittelyä, jotta työn tuloksena voisi syntyä parempaa nuorten hyvinvointia. Tällaisessa oppimisessa on kyse ”annetun toimintalogiikan kyseenalaistamisesta ja sen radikaalista laajentamisesta” ja se kytkeytyy Engeströmin teoriaan ekspansiivisesta oppimisesta. (Engeström 2004: 77, 13.) Seuraavissa kahdessa luvussa käsitellään näitä kehittämistyön menetelmiä aloittaen yhteiskehittelystä päätyen ekspansiiviseen oppimiseen.

6.2 Yhteiskehittely

Nuorten hyvinvoinnin lisääntyminen tai edistyminen on nuorisoikäisiä koskevissa hyvinvointipalveluissa työn toivottava tulos. Tätä työtä tehdään kuntaorganisaatioissa toimialoittain joko toisista tietämättä tai yhdessä, kuten edelläkin jo todettiin. Työn tuloksellisuus eli julkisissa palveluissa ehkä ennemminkin työn vaikuttavuus edellyttää nykyajan hyvinvointipalveluiden organisaatioissa yhä enemmän yhteistyötä nopeassa syklissä muuttuvassa yhteiskunnassa (Pohjola 2012: 21-28). Engeström (2004: 77) luonnehtii nykyorganisaatioissa tapahtuvaa toimintaa ja selostaa tutkimustensa pohjalta, että pysyväisluontoiset tiimit muuttuvat nopeasti muuntuviksi yhteistoiminnan ”solmuiksi”. Yhteiskehittelyn käsite liittyykin muun muassa Engeströmin (2004) mukaan tähän kehitykseen ja organisaatioiden muutokseen. Hän siteeraa teoksessaan Fentonia ja Pettigrewia, joiden mukaan ”integraatio ja keskinäinen riippuvuus muodostuvat organisaatioiden päätoiminnaksi” ja tämä ”tekee välttämättömäksi joustavat organisaatorajat ja vaatii enemmän yhteistoimintaa ja siten relationaalisia organisaatiomuotoja”. (Engeström 2004: 77-78; Fenton – Pettigrew 2000: 8.)

Engeströmin (2004) mukaan organisaatiot eivät ole kuitenkaan olemassa vain niitä itseään varten, vaan oleellista on se, mitä varten organisaatiot ovat olemassa eli organisaation toiminnan kohde – asiakkaat, tuotteet, palvelut (Engeström 2004: 78). Engeström (2004: 81) toteaa, että yhteiskehittelyn käsite on keskeneräinen, lisätutkimusta vaativa konstruktio. Hän (2004) esittää kirjassaan Bart Victorin ja Andrew C. Boyntonin

luonnostelleen yhteiskehittelyn käsitettä vuonna 1998 ilmestyneessä teoksessaan. Victorin ja Boyntonin mukaan yhteiskehittelyn tunnusmerkkejä ovat: *pitkän elinkaaren tuote tai palvelu, joka ei koskaan tule 'valmiiksi'; joka on adaptiivinen, käyttäjän toimintaan sopeutuva; jossa on yleensä tietoteknisiin ratkaisuihin upotettua 'asiakasälykkyyttä'; joka vaatii jatkuvaa uudelleenkonfigurointia käyttäjän, tuottajan ja tuotteen itsensä välisenä vuoropuheluna.* (Engeström 2004: 80-81.)

Tätä Victorin ja Boyntonin luonnehdintaa yhteiskehittelystä täydentää Engeströmin (2004: 81) omat tutkimukset samalla saralla, joiden pohjalta hän tutkijakollegoidensa kanssa on todennut, että ”yhteiskehittelyssä on kyseessä yleensä monen eri tuottajan valmistama moniaineellinen tuote- ja palvelukokonaisuus, joka sisältää sekä vakio-komponentteja että räätälöitäviä osia”. Hänen mukaansa ”nämä vaativat lukuisten eri taustojen ja intressejä edustavien toimijoiden yhteenkytkemistä etenkin vaativissa suunnittelu- ja ongelmanratkaisutilanteissa”.

Engeström (2004:82) luonnehtii edelleen yhteiskehittely -työtavan vaativan pitkäjänteistä suunnittelua, mutta myös nopeaa ja improvisoivaa reagoitua ja työvälineinä eri osapuolten yhteisiä dialogisia tietovälineitä sekä ennakoivia sopimuksia pitkäjänteisen vaihdon ja yhteistyön takaamiseksi (Engeström 2004: 82). Engeström (2004: 82-87) liittää yhteiskehittelyyn - sen hahmottamiseksi - keskeisinä käsitteinä moniorganisatorisen kentän tai maaston, polun, verkon tai verkoston, elinkaaren, rajavyöhykkeen ja rajanylityksen sekä solmun. Näitä Engeströmin yhteiskehittelyyn liittämiä käsitteitä avataan seuraavassa luettelossa tämän opinnäytetyön kehittämistehtävään liittyen.

- Moniorganisatorinen kenttä tai maasto: Kirkkonummen yläkouluikäisille nuorille ja heidän perheilleen suunnattujen hyvinvointipalveluiden eri toimialoja edustavat toimijat, joiden tekemällä työllä on yhteinen kohde.
- Polku: Yhteiset eri hallinnonalojen yhteistyön kautta syntyneet työryhmät, toiminnot tai yhteistyökäytännöt, jotka toimiessaan vakiintuvat sekä muodostavat verkoston.
- Verkko tai verkosto: Vakiintuneet eri toimintajärjestelmien yhteistyöelimet. Kirkkonummella tällainen on esimerkiksi lasten- ja nuorten kuntoutustyöryhmä. Yhteistyöhön tarkoitettut sähköiset tietojärjestelmät, kuten kunnan intranet.
- Elinkaari: Kohteen (asiakas, tuote, palvelu) kehityskulku, kesto ja vaiheet eli esimerkiksi nuorten ja perheen kohtaamiseen osallisuutta vahvistavien toimintojen kehittämisprosessin kulku ja vaiheet.

- Rajavyöhyke ja rajanylitys: Eri hallinnonalojen, kuten esimerkiksi terveys-, sosi-aali-, opetus- ja nuorisotoimen välinen työskentely hyvinvointisuunnitelmaa työstävässä työryhmässä, joka vaatii aktiivista vuorovaikutusta. Rajanylitys in-teraktiotapahtumana, joka voi olla esimerkiksi sitä, että opetustoimen ja nuori-sotoimen yhteistyötä kehitetään järjestämällä koulun vanhempainilta nuorisoti-lassa ja toisaalta nuorisotyöntekijät jalkautuvat kouluun kohtaamaan yläkoulu-laisia.
- Solmu: Samaan kohteeseen suuntautunutta suunnittelu- ja ongelmanratkaisu ponnistelua, jossa millään taholla ei ole määräävää asemaa eli esimerkiksi Kirkkonummen nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointipalvelutahojen yhtei-nen uusien toimintojen innovointityöskentely kohderyhmän tarpeiden pohjalta. (Engeström 2004: 82-87.)

6.3 Ekspansiivinen oppiminen

Menetelmänä ekspansiivinen oppiminen liittyy Engeströmin kehittävän työntutkimuksen teoriaan. Siinä organisaatio arvioi toimintansa pohjana olevia arvoja ja normeja sekä rakentaa uuden toimintamallin, jonka ottaa käyttöön eli oppii organisaationa uutta. Kyse on toiminnan kohteen laajenemisesta kehittämistyöhön osallistuville. Sen avulla olisi tarkoitus syntyä uusia työvälineitä, uusia sääntöjä, uutta yhteisöä ja uusia työnjakoja. Kohteen laajentumisen seurauksena myös vastuu laajenee. (Engeström 2004: 13, 59.)

Tämä kohteen laajentuminen tapahtuu neljällä: ajan, paikan ja tilan, vastuun ja kehityk-sen -ulottuvuuksilla. Tämän nuorten hyvinvointia edistämään pyrkivän kehittämistyön ja koulukuraattorin toimenkuvan näkökulmasta näitä neljää eri ulottuvuutta voi kuvata seuraavasti. Aikaulottuvuudella laajentuminen tarkoittaisi, että koulukuraattori ottaa huomioon oppilaan kouluhyvinvoinnin eteen työskennellessään myös tämän vapaa-ajan sujumisen – seuraa ja pyrkii vaikuttamaan myös siihen osa-alueeseen. Paikan ja tilan ulottuvuus tarkoittaa, että koulukuraattori toimii yhteistyössä asiakkaanaan olevan oppilaan kannalta tärkeiden muiden mahdollisten tahojen, kuten perheiden, nuorisotilo-jen työntekijöiden ynnä muiden kanssa ja pyrkii keskustelemaan sekä verkostomaiseen yhteistyöhön. Vastuun ja moraalisen ulottuvuudella laajeneminen tarkoittaisi, että vaikka nuori ei ole suoraan koulukuraattorin asiakkaana ja tämän toteuttamien toimenpiteiden alaisuudessa, nuoren hyvinvoinnin edistäminen kuuluu silti koulukuraattorinkin vastuu-alueeseen. Kehityksen ulottuvuudessa laajeneminen tarkoittaisi, että kaikki nuorten hyvinvoinnin edistämiseen osallistuvat hyvinvointipalvelujen työntekijät, muun muassa

koulukuraattori, vaikuttavat työssään jokapäiväisillä ratkaisuillaan uuden toimintamallin kehittämiseen. (Engeström 2004: 60.)

Ekspansiivinen oppiminen tapahtuu syklimäisesti ja moniaskelisella kehällä, eikä etene suoraviivaisesti. Tätä oppimisen sykliä kuvataan kuvion 11. avulla. Syklin eri vaiheet 1.-7., jotka Engeströmin (2004:59) mukaan ovat kuviossa hyvin pelkistään esitetyt, ovat yhteisiä oppimistekoja. Niiden kokonaisuus mahdollistaa uuden laajemman kohteen muodostumisen. Oppimisteot edellyttävät dialogia ja jopa väittelyä eli näkökulmien yhteen törmäämistä. Toimintatapojen muutokset tapahtuvat hitaasti ja voivat ottaa paljon aikaa, jopa vuosia. Ekspansiiviseen oppimiseen kuuluvat myös yllättävät esteet ja vastoinkäymiset, joiden myötä toimintatapojen muuttamista on mietittävä uudesta näkökulmasta. (Engeström 2004: 60.)

Kuvio 11. Ekspansiivinen oppimissykli Engeströmin (2004: 61) mukaan.

6.4 Kehittämistyö toimintatutkimuksellisena prosessina

Tässä kehittämistyössä ekspansiivisen syklin edellyttämien oppimistekojen aikaansaamiseksi kohderyhmän osallisuuden vahvistaminen ja sitä tukevien toimintamuotojen kehittäminen on keskeistä, mutta toisaalta yhtä keskeistä on eri toimijatahojen osallisuus yhteiseen kehittämistyöhön. Kehittämistehtävän onnistumisen kannalta eri kehittäjätahojen osallistuminen ja kokemukset osallisuudesta kehittämissyhteistyöhön omista lähtökohdistaan käsin ovat myös merkityksellisiä. Kehittäjä- ja toimijatahot ovat ikään kuin kaksoisroolissa: aktiivisia toimijoita ja toimijoina aktiivisia kehittäjiä. Tämä edellyt-

tää yhteistyön ilmapiirin luomista dialogiseksi, jotta oppimistekoja voidaan saada aikaan. (Engeström 2004: 60-61; Toikko - Rantanen 2009: 91-92.)

Tämän opinnäytetyön tutkimusstrategiana voidaan pitää toimintatutkimusta, koska sillä pyritään vastaamaan tiettyyn kehittämistehtävään. Sen avulla tähdätään muutoksen tuottamiseen ja opinnäytetyön tekijä on itse vahvasti sen alkuunpanija, mutta toimii toisaalta samalla myös prosessia seuraavana ja siitä tietoa keräävänä tutkijana. Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu vahva yhteistyö niiden henkilöiden kanssa, jotka ovat osa sitä yhteisöä tai tilannetta, jossa tutkimus tehdään (Ronkainen - Pehkonen - Lindblom-Ylänne - Paavilainen 2011: 69). Tässä opinnäytetyössä se tarkoittaa ensisijaisesti yhteistyötä kunnan muiden toimijoiden kanssa yhteisissä säännöllisissä työryhmäkokoontumisissa ja yläkouluikäisten nuorten vanhempien kanssa toteutettavissa vanhempaintilaisuuksissa.

Toimintatutkimuksella tutkitaan sosiaalista todellisuutta, jotta sitä voitaisiin muuttaa sekä muutetaan todellisuutta, jotta sitä voitaisiin tutkia (Kemmis - Wilkinson 1998: 21). Sitä on luonnehdittu interventioon perustuvaksi, käytännönläheiseksi, osallistavaksi ja reflektiiviseksi sosiaalseksi prosessiksi (Heikkinen 2006: 27). Se on prosessi, jossa suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi vuorottelevat (Gray 2004: 392).

Robsonin (2002: 215) mukaan toimintatutkimuksella parannetaan ensisijaisesti käytäntöä. Toiseksi sillä parannetaan toimijoiden ymmärrystä käytännöstä ja kolmanneksi se on tilanteen parantamista käytännön avulla. (Robson 2002:215.) Sillä siis kehitetään olemassa olevaa käytäntöä paremmaksi eli tässä yhteydessä Kirkkonummen yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiansa osallisuutta vahvistavia käytäntöjä. Toimintatutkimusta voi tehdä yksittäinen työntekijä, mutta yleensä sen tekeminen liittyy koko työyhteisön tai organisaation muutostarpeisiin. Se on siis yhteisöllinen prosessi, joka edellyttää jokaisen osapuolen sitoutumista prosessiin, valmiutta muutoksiin ja itsensä kehittämiseen. Tässä opinnäytetyössä se tarkoittaa Kirkkonummen kunnan perusturvan ja sivistystoimen toimialojen eri tahojen ja muiden yhteistyökumppaneiden yhteistyötä ja sitoutumista kehittämistehtävään. (Kiviniemi 1999: 64-65.)

Toimintatutkimuksen tekemisen yhteydessä on tärkeä muistaa, että tutkija toimii siinä erilaisista rooleista käsin. Kuten Vilka (2006: 70) toteaa, toimintatutkijalla on tutkimuskohteessa kolmenlainen rooli: tutkijan rooli, ihmisen rooli, muutostavoitteinen aktivoijan rooli. Tätä taustaa vasten on opinnäytetyön tekemisessä toimintatutkimuksena otettava

huomioon eettiset näkökohdat ja tutkijan moninainen rooli suhteessa kohderyhmään, jota on mahdollista omana yksityiskohtanaan avata reflektoinnin keinoin esimerkiksi päiväkirjan avulla. Omasta työntekijä- ja asiantuntijaroolista johtuen voi olla vaikea ottaa kohderyhmää huomioon subjekteina, osallistujina ja yhteistyökumppaneina tutkimuksen tekemisessä ja muistaa, että on tekemässä tutkimusta itsestä suhteessa heihin tai kohderyhmän suhteista muihin. (Gray 2004: 388 - 389.)

Toimintatutkimuksen luonteeseen ennemminkin tutkimusstrategisena lähestymistapana kuin tutkimusmenetelmänä liittyy erilaisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen opinnäytetyöprosessin aikana eli menetelmätriangulaatio (Heikkinen 2001: 170; Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 192). Tiedonkeruu eli tutkimusprosessin edellyttämä aineiston dokumentointi voidaan näin ollen toteuttaa useaa eri keinoa hyödyntäen, kuten tässä opinnäytetyössä, jossa dokumentointi on toteutettu kokousmuistioiden, osallistuvan havainnoinnin, toimijoiden kokoontumisten jälkeen laadittujen päiväkirjojen ja tutkimusprosessiin liittyvien tapahtumien muistelutyönä ryhmässä avulla (Gray 2004: 392).

Päiväkirjan pitäminen on oleellista, koska sen avulla toteutetaan reflektointia, joka toimintatutkimuksessa on keskeistä, sillä tutkija on itse osana toimintaa (Hannu L. T. Heikkinen 2001: 175-177). Osallistuva havainnointi edellyttää havaintojen kirjaamista havainnointilomakkeeseen ja kenttäpäiväkirjaan (Ronkainen – Pehkonen – Lindblom-Yläne – Paavilainen 2011: 115). Sen toteuttaminen autenttisesti on ollut mahdollista silloin, kun opinnäytetyön tekijä ei ole itse ollut kokoontumisten vetovastuussa eli esimerkiksi kokousmuistiota laatimassa. Näin ollen kenttäpäiväkirjat on suuremmaksi osaksi laadittu heti yhteisten kokoontumisten jälkeen.

Opinnäytetyötä koskeva tausta-aineiston hankinta on systemaattisten kirjallisuushakujen lisäksi toteutettu perehtymällä aiheen kannalta keskeisiin, aiemmin Suomessa ja maailmalla toteutettuihin kehittämishankkeisiin ja raportteihin. Tämän lisäksi on perehdytty Kirkkonummen kunnan sisäisiin raportteihin ja tilastoihin, kuten esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Eri toimialoilla nuorten ja heidän perheidensä parissa tehtävästä työstä koottu tieto- ja havaintoaineisto yhdessä edellä kuvatun tausta-aineiston kanssa muodostavatkin tässä opinnäytetyössä peiliaineiston, johon on palattu ja jota on käytetty apuna mahdollisten ristiriitojen ja kehitysmahdollisuuksien esiin tuomisessa (Virkkunen – Engeström – Pihlaja – Helle 2001: 25).

Toimintatutkimuksen prosessinomaisuus tulee esiin myös aineiston analysointivaiheessa eli sitä on syytä tehdä jo kenttävaiheen aikana. Aineiston analysoinnilla matkan varrella on mahdollista tarkentaa tutkimustehtävää ja suunnata toimintakäytäntöjen kehittämisen suuntaa. (Kiviniemi 1999: 76.) Tämän opinnäytetyön yhteydessä se on tarkoittanut toimijoiden kokoontumisten kokousmuistioiden ja päiväkirjamerkintöjen läpikäymistä ennen seuraavaa kokoontumiskertaa ja niistä oleellisiin seikkoihin palaamista seuraavassa kokoontumisessa.

7 Yhteiskehittämisellä osallisuutta vahvistamaan

7.1 Kehittämissyhteistyön taustaa

Yläkouluikään tulleiden nuorten ja heidän perheidensä tukemisen tarve oli tullut esiin ennen tämän kehittämistyön alkamista monille Kirkkonummen hyvinvointipalveluissa toimiville työntekijöille käytännön työn kautta useissa eri tilanteissa, mistä käytiin keskustelua kunnan hyvinvointipalveluiden toimijoiden kesken erilaisissa yhteistyöelimissä. Monet kunnassa toimivat olivat huolissaan nuorille suunnattujen palveluiden vähäisyydestä ja niiden kohtaamattomuudesta. Varsinainen kimmoke tähän yhteiseen kehittämistyöhön tuli, kun ohjasin yhdessä lastensuojelun perheohjaajan kanssa vertaisryhmää yläkoululaisten vanhemmille lukuvuosien 2011-2012 ja 2012-2013 aikana.

Tämä ryhmätoiminta käynnistettiin sivistystoimen koulukuraattorin ja perusturvan perheohjaajan yhteistyönä, kun oli todettu, että yläkouluikäisten nuorten koulupoissaolojen vuoksi tehtiin paljon lastensuojeluilmoituksia. Kyseisissä ryhmätapaamisissa tuli keskusteluissa vanhempien kanssa usein esiin heidän kokemuksensa kontaktinpuutteesta omien nuortensa kanssa. Vanhempia huolestuttivat nuortensa vapaa-ajanviettotavat. He kokivat olevansa avuttomia ja yksin monessa tilanteessa nuortensa kasvattajina. Vertaisryhmätoiminnasta kerätyissä palautteissa he toivat esiin, että oli huojentavaa kuulla muiden samanikäisten nuorten vanhempien painiskelevan samanlaisten pulmien kanssa arjessa. Ryhmätoiminnan pohjalta minulle ja lastensuojelun perheohjaajalle heräsi kysymys, miksi murrosikäisten nuorten vanhempien täytyy kokea olevansa niin yksin tässä nuoren kasvun kannalta merkittävässä elämänvaiheessa? Tuetaanhan pienten lasten vanhempia neuvolatoiminnalla ennaltaehkäisten ja varhaisesti tukien. Näkemyksemme oli, että murrosikäisten nuorten vanhempien kohdalla tukeminen tulee

Kirkkonummella kyseeseen varsinaisesti vasta sitten, kun jotain on jo tapahtunut – kouluopissaoloja alkanut ilmaantumaan, näpistelyä tullut ilmi tai päihteidenkäyttö alkanut.

Tältä pohjalta kutsuimme yhdessä lastensuojelun perheohjaajan kanssa keväällä 2013 kunnan Nuorten hyvinvointiaseman kolme työntekijää kanssamme pohtimaan, mitä Kirkkonummella voisimme tehdä yläkoululaisten nuorten ja heidän perheidensä tukemiseksi. Ensin hankkeen muodossa vuonna 2010 kuntaan perustetusta Nuorten hyvinvointiasemasta oli tullut vakituista toimintaa, jonka tehtävänä oli tarjota palveluita 13-25-vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille, jotka kokivat tuen tarvetta ihmissuhteisiin, elämänhallintaan, mielialaan tai päihteidenkäyttöön liittyvissä asioissa. Hyvinvointiasemalla työskenneltiin siis hyvin samanlaisten teemojen parissa kuin, mitä olimme lastensuojelun perheohjaajan kanssa omissa työtehtävissämme ja ryhmätoiminnan parissa havainneet nuorten ja heidän elämänpiirinsä ympärillä.

Ideoimme, että kokoamme hyvinvointipalveluissa nuorten parissa toimivista työntekijöistä toimialat ylittävän yhteistyöryhmän, jonka kanssa ryhdymme suunnittelemaan tukimuotoja yläkouluikäisille nuorille ja heidän vanhemmilleen. Luvan saaminen tällaisen yhteistyöryhmän kokoamiselle edellytti yhteydenottoa toimialajohtajiin ja eri yksiköiden esimiehiin, minkä toteutimme heti tapaamisemme jälkeen. Samassa yhteydessä esitin myös ajatukseni, että tulisin tekemään ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittamiseen liittyvän opinnäytetyöni tästä kehittämissyhteistyöstä toimintatutkimuksellisin menetelmin. Sain tälle ajatukselleni kannatusta. Toimialajohtajat ja esimiehet pitivät ehdotustamme yhteistyöryhmän kokoamista ja sen perusteluita hyvänä ajatuksena. Hain samalla myös tutkimuslupaa opinnäytetyölleni, jonka opetustoimen johtaja myönsi toukokuussa 2013.

7.2 Yhteiskehittämisen prosessi

Ensimmäinen laajempi Kirkkonummen hyvinvointipalveluiden toimijoiden yhteistyöryhmän kokoontuminen ja opinnäytetyöni kenttätyövaiheen alkaminen ajoittui toukokuun lopulle 2013 jatkuen tammikuuhun 2015 saakka. Opinnäytetyöhöni liittyvä kenttätyö koostui yhdestätoista yhteistyöryhmän kokoontumisesta sekä ”Vanhempainryhmäytys” ja ”Lauantaifoorumi” -tilaisuuksista. Kehittämissyhteistyön kulku esitetään vaihe vaiheelta kuvion 13. prosessikaaviossa.

Tässä kehittämisprosessia kuvaavassa kaaviossa on aikajärjestyksessä kuvattu yksittäisiin kokoontumisiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärän lisäksi heidän edustamansa tahot Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa, mistä voi arvioida, miten monialaisuus ja moniammatillisuus on toteutunut kullakin kokoontumiskerralla. Koolle kutsutut olivat Kirkkonummen hyvinvointipalveluissa yläkouluikäisten nuorten ja heidän perheidensä parissa toimivia suomen- ja ruotsinkielisiä työntekijöitä nuoriso- ja vapaa-aikapalveluista, Nuorten hyvinvointiasemalta, lastensuojelun ja poliisin sosiaalityöstä, yläkoulujen oppilashuollosta ja seurakunnan nuorisotyöstä. Prosessikaaviossa on merkintä (ruots.), jos kyseiseen kokoontumiseen on osallistunut kyseisen ammattialan edustajana ruotsinkielisissä palveluissa toimiva työntekijä.

Kaikille kokoontumiskerroille, paitsi ensimmäiselle, oli määritelty edelliskerran keskustelujen pohjalta kehittämistavoitteet. Ensimmäisen kerran kokoontumiselle tavoitteet määriteltiin pienemmällä joukolla, josta mainittiin edellisessä, kehittämistyön taustaa kuvaavassa luvussa. Lisäksi asetin ryhmän yhteistoiminnan kehittymiselle sisäiset tavoitteet, joita olen arvioinut reflektointiin perustuvissa kehittämispäiväkirjamerkinnöissäni. Näitä tavoitteita ei ole erikseen avattu oheisessa prosessikaaviossa, vaan ne käyvät ilmi kokoontumiskertojen seikkaperäisemmissä kuvauksissa luvuissa 7.2.1 - 7.2.11.

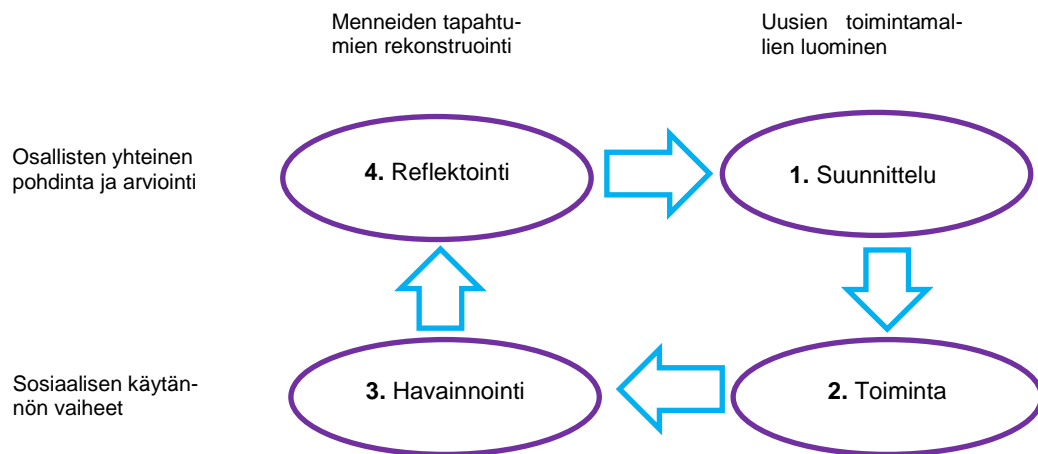
Oheisesta kehittämistyön kulkua kuvaavasta prosessikaaviosta ilmenee kunkin kokoontumiskerran osalta menetelmät ja dokumentointitavat, joita kehittämistyössä on käytetty. Ennen kutakin kokoontumista lähetin yhteistyöryhmälle asialistan tiedoksi, jotta osallistujat olivat etukäteen tietoisia teemoista, joita kyseisellä kerralla oli tarkoitus käsitellä. Kyseiset teemat muodostivat pitkälti kunkin yksittäisen kokoontumiskerran kehittämistavoitteet. Ensimmäistä kokoontumista lukuun ottamatta teemat eli tulevan kerran asialistan sisältö muotoutui edellisen kerran keskustelusta esiin tulevien asioiden pohjalta. Jokaisessa kokoontumisessa toimin sihteerinä, joka kirjasi kokoontumiskerralla käsiteltävien asioiden ja tavoitteiden pohjalta kokousmuistiota autenttisesti. Jokaisen kokoontumiskerran jälkeen kirjoitin päiväkirjaa reflektoiden yksittäistä kokoontumista sen pohjalta, miltä työryhmän työskentely ryhmän jäsenten osallisuuden näkökulmasta näyttäytyi.

Kehittämismenetelmänä prosessissa toimi pääasiallisesti eri teemoihin keskittyvä, osallisuuteen kannustava avoin dialogi osallistujien kesken. Kokoontumisissa pidin tärkeänä, että kaikkien läsnäolijoiden ääni tuli kuuluville ja keskustelusta muotoutui mahdolli-

simman avointa ja rikasta. Kokoukset aloitettiin joka kerta kuulumis- ja esittelykierröksellä. Sen jälkeen keskusteluissa edettiin pääsääntöisesti tavoitteiden pohjalta laadittujen asiain aiheiden mukaisesti. Kehittämisen viimeisellä kerralla oli käytössä SWOT -analyysi menetelmä, kun arvioitiin koko prosessia osallistujien näkökulmista. Kehittämisen dokumentointeihin ovat sisältyneet muun muassa myös informaation jakamiseen liittyviä, kehittämistä tukevia sisältöjä.

Prosessikaaviossa yhdessä sarakkeessa esitetään kaikki se oleellinen kohderyhmän osallisuuden vahvistamiseksi suunniteltava ja jo toteutunut toiminta Kirkkonummen kunnassa, jota kehittämissä aikana on ollut. Niiden osalta on syytä huomioida, että yhteiskehittämisessä on saatettu innovoida uusia toimintoja ja toteuttaa tai jopa reflektoida aiemmin käynnistettyjä kehittämistoimintoja. Samassa kokouksessa on näin ollen saatettu olla eri toimintojen osalta hyvin eri vaiheissa kehittämissykleissä, mitä avataan tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

Toimintatutkimuksellinen työkäytöjen uudistaminen on sisältänyt suunnittelua, toimintaa, havainnointia ja reflektointia, joka on edennyt jatkuvasti ja prosessimaisesti. Tätä kuvaa seuraava Carrin ja Kemminin (1986: 186) toimintatutkimuksen vaiheita mukaileva kuvio 12.

Kuvio 12. Toimintatutkimuksen vaiheet Carrin ja Kemminin (1986: 186) mukailen.

Yhteistyöryhmän kokoukset ovat sisältäneet useiden erilaisten toimintojen kehittämistä ja näin ollen kehittämisen näkökulmasta edellisen kuvion vaiheita, eli niin suunnittelua, toimintaa, havainnointia kuin reflektointiakin on ollut mukana useimmilla kokouksilla. Toisaalta kehittämissyhteistyö on tiettyjen toimintojen osalta

edennyt myös vaihe vaiheelta prosessimaisesti, joka on tarkoittanut yhteistyöryhmän yhteistä oppimisprosessia ekspansiivisen oppimisen kehityskulun tavoin, jota on käsitelty tarkemmin luvussa 6.3. Tätä taustaa vasten opinnäytetyöni muodostuu kahdesta kuvion 13. osoittamasta kehittämissyklistä käyttäen apuna edellä esitettyä Carrin ja Kemmisin (1986: 186) kuviota toimintatutkimuksen vaiheista. Ensimmäinen kehittämissykli päättyi ”Vanhempainryhmäytyksen” toteuttamiseen ja toinen ”Lauantaifoorumi” -tapahtuman järjestämiseen. Prosessin kukin vaihe on merkitty kuvion 13. prosessikaavioon numeroilla 1. suunnittelu, 2. toiminta, 3. havainnointi tai 4. reflektointi sen mukaan, mikä niistä on painottunut tuolla kyseisellä kokoontumiskerralla. Kokoontumisker-tojen kehittäminen on pääasiallisesti ollut suunnittelua ja toimintaa siinä merkityksessä, että yhteisen kehittämisen tuloksena toteutettujen toimintojen käytännön järjestelyistä ja vastuualueista on päätetty yhteisesti kokoontumisissa. Vasta kyseisissä tilaisuuksis-sa on kyetty tekemään kehitetyn yhteistoiminnan havainnointia. Reflektointi -vaihe täl-laisen kehitetyn yhteistoiminnan osalta on seurannut aina järjestetyn tilaisuuden jälkei- sessä kehittämiskokoontumisessa.

Seuraava prosessikaavio kiteyttää kehittämisprosessin etenemisen toukokuusta 2013 tammikuuhun 2015. Sen jälkeen luvuissa 7.2.1 – 7.2.11 kuvataan kunkin kokoontumis-kerran yhteistyötä ja ilmapiiriä tarkemmin huomioiden myös aiemmin mainitut ryhmän yhteistyölle asettamani tavoitteet.

Kokoontu- koontu-	Ajankoh- ta	Osallistujat	Tavoitteet	Menetelmät / dokumentointi	Osallisuutta vah- vistavat toiminnot	Kehittämi- sen vaihe
1.	05 / 2013	12 henkilöä = -Nuorten hyvin- vointiasema -poliisin sos.tt. -nuoriso-ohjaajat -kouluterveiden hoitajat (ruots.) -koulupsykologit (ruots.) -koulukuraattorit	-Kehittämisen taustan ja tarpeen poh- dintaa -Toiminta- ajatuksen muokkaaminen -Yhteistyö- ryhmälle nimi	-yhteiskeskustelu -muistio -kehittämis- päiväkirja	-palveluohjaukseen vuosi- kello työvälineeksi -kartta kunnan työntekijöis- tä -kerhoja yläkouluun -nuoriso-ohjaajat päivys- tämään kouluille -nuoriso-ohjaajat koulujen oppilashuoltoryhmiin -koulujen ja nuorisotyön yhteiset vanhempainillat -”avoimet ovet” nuorisoti- loille -vanhempien ja nuorten yhteiset pienleirit -vapaaehtoistyön-tekijöitä nuorisotiloille -vanhemmille ryhmiä -esittelyitä ja näyttelyitä kouluille -tarpeiden kartoittaminen kyselyin	1.
2.	08 / 2013	13 henkilöä = -Nuorten hyvin- vointiasema -poliisin sos.tt. -nuoriso-ohjaajat -kouluterveiden hoitajat (ruots.) -koulupsykologit (ruots.) -koulukuraattorit	-Vuosikellon käytännöt -Uusia toimin- toja vanhem- mille ja nuorille	- keskustelua asialistan teemo- jen mukaisesti -vuosikello - pohja (LIITE 1.) -muistio -kehittämis- päiväkirja	-vuosikello toimimaan -nuorisotyöntekijöiden ”Aula-cafe” -kouluihin -nuorten ryhmiä nuorisoti- loille -”Vanhempain- ryhmätykset” -Hyvinvointiaseman teema -vanhempainryhmät syksyllä ja keväällä -vanhempien koulupäivät -vanhempain- yhdistysten aktivoiminen	1. - 2.
3.	09 / 2013	15 henkilöä = -Nuorten hyvin- vointiasema -poliisin sos.tt. -nuoriso-ohjaajat -vapaa- aikapalveluiden suunnittelija -kouluterveiden hoitajat (ruots.) -koulupsykologit (ruots.) -koulukuraattorit -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-Ajatusten ja käsitusten kokoaminen osallisuutta vahvistavista toiminnoista -”Vanhem- painryhmäy- tyksen” käy- tännön toteu- tuksesta päät- täminen -Vuosikellon tilanteen kat- sastaminen	- keskustelua asialistan teemo- jen mukaisesti -muistio -kehittämis- päiväkirja	-toiminnalliset vanhem- painillat, esim. ”learning cafe” -”Lauantaifoorumi” - vanhempain lauantaihou- lupäivä -”Vanhempain ryhmätykset” keskustan yläkoulun 7. luokkalaisten vanhemmille Gesterbyn nuorisotilalla marraskuus- sa -13 -> työryhmä -”Föräldrkraft” – ryhmätoiminta ruotsinkieli- sen yläkoulun vanhemmille vuoden 2014 alusta	1. - 2.
4.	10 / 2013	10 henkilöä= -nuoriso-ohjaajat -vapaa- aikapalveluiden suunnittelija -kouluterveiden hoitajat (ruots.) -koulukuraattorit -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-Nuorten ja vanhempain tarpeiden pohdintaa toimijoiden työn näkökul- masta -Vanhem- painryhmäy- tyksen järjeste- lyistä sopimi- nen	- keskustelua asialistan teemo- jen mukaisesti -muistio -kehittämis- päiväkirja	-Nuorten ja vanhempain tarpeet -työntekijäkartoitus -”Vanhempain- ryhmätyksen toteuttamis- suunnitelma -Srk:n ”Tekstari-tukipuhelin nuorille -”Action Group” -nuorten ryhmä alkaa vuoden alusta srk:n ja kunnan nuoriso- työn yhteistyöllä -”Lauantaifoorumin” toteut- taminen mahdollista keväällä 2014 -”Liikkuva koulu” -hanke käyntiin -vuosikellon tarpeellisuus	1. - 2.
VANHEMPAINRYHMÄTYKSET GESTERBYN NUORISOTILALLA 20.11.2013						3.

Kokoon- fuminen	Ajankohta	Osallistujat	Tavoitteet	Menetelmät / dokumentointi	Osallisuutta vah- vistavat toiminnot	Kehit- tämisen vaihe
5.	12 / 2013	12 henkilöä= -Nuorten hyvin- vointiasema -lastensuojelun sos.tt. -nuoriso-ohjaajat -kouluterveyden hoitajat (ruots.) -koulupsykologit -koulukuraattorit -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-”Vanhem- painryhmäytysil- lan purku ja palautteen ko- koaminen -Pohdintaa yh- teistyöstä ja sen muodoista	- keskustelua asialistan tee- mojen mukai- sesti -muistio -vanhem- painryhmäytyk- sen tuotokset (LIITE 2.) -kehittämis- päiväkirja	-”Vanhempain-ryhmäytys” - ilta onnistunut, mutta osallis- tuvia vähän ->toteutus eri alueilla mahdollinen->illan tuotokset oppilashallintojär- jestelmän kautta jakoon kaikille huoltajille -Hyvinvointiaseman avoin vastaanotto Masalan koulul- la maanantaisin (klo 12.00- 15.00) alkaa -Nuorisotoimen konserttiin osallistunut 400 nuorta -Alueyhteistyöryhmän perustaminen keskustan ja Veikkolan alueelle Masalan lisäksi suunnittelun alle -Yhteistyö yli sektorirajojen huomioitava johtamisessa -Aikuisten mielenterveys- palvelujen ottaminen mu- kaan yhteistyöhön -vanhempainkoulun kehittä- minen tukemaan vanhempia -kysely vanhemmille heidän tuen tarpeistaan sunnitte- luun	4. ja 1.
6.	01 / 2014	9 henkilöä= -Nuorten hyvin- vointiasema -nuoriso-ohjaajat -kouluterveyden hoitajat (ruots.) -koulukuraattorit	-”Lauantai- foorumin” suunnit- telun käynnistäminen -Vanhemmille teetettävän kyse- lyn suunnittelemine	- keskustelua asialistan tee- mojen mukai- sesti sisältäen työntekijäkartoit- uksen kohde- ryhmän tarpeista -muistio -kehittämis- päiväkirja	-”Lauantaifoorumi” järjes- tään jonain lauantaina pääsiäisen jälkeen -> tarjotaan Kirkkonummen kaikkien yläkoululaisten huoltajille -Kysely vanhemmille Helmi - oppilashallintojärjestelmän kautta linkin avulla -> sähköisen kyselypohjan laatiminen -Vanhemmille ”chatti” – foorumi olisi hyödyllinen	1.-2.
7.	04 / 2014	9 henkilöä= -Nuorten hyvin- vointiasema -lastensuojelun sos.tt. -nuoriso-ohjaajat -kouluterveyden hoitajat (ruots.) -koulukuraattorit	-”Lauantai- foorumin” järjes- täminen -Vanhemmille teetettävän kyse- lyn laatiminen -Pohdintaa koh- deryhmän tarpeista ja niihin vastaamisesta osallisuuden kokemuksia vahvistaen	- keskustelua asialistan tee- mojen mukai- sesti -muistio -kehittämis- päiväkirja	-”Lauantaifoorumin” järjes- täminen syksyllä 2014 myös ruotsiksi ->sovittu EHYT ry:n kansa-> vain vanhemmille -Kohderyhmän osallisuuden kokemuksia vahvistavat keinot työnteki- jöiden esittämien tarpeiden pohjalta-> KINUVA:n strate- gia -vanhempainkysely kom- menttikierrokselle	1.- 2.
8.	08 / 2014	11 henkilöä= -Nuorten hyvin- vointiasema -lastensuojelun sos.tt. -nuoriso-ohjaajat (ruots.) -kouluterveyden hoitajat (ruots.) -koulukuraattorit -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-”Lauantai- foorumin käytän- tön toteutuksesta ja työnjaosta sopiminen -Vanhem- painkyselyn katsastaminen kommenttikier- roksen jälkeen	- keskustelua asialistan tee- mojen mukai- sesti -muistio -kehittämis- päiväkirja	-”Lauantaifoorumi” järjes- tään 25.10.2014 Kirkkohar- jun koulussa -> ->EHYT ry:n pisteet: pelitai- dot / netinkäyttö, päihteet, vuorovaikutustaidot myös ruotsiksi -> osallistujille kahvit ja sämpylät -> tiedotussuunnitelma ja työnjako ->KINUVA -toimijoiden osallistuminen mahdolli- simman kattavasti	1.- 2.

Kokoontu koontu-	Ajankoh ta	Osallistujat	Tavoitteet	Menetelmät / dokumentointi	Osallisuutta vah- vistavat toiminnot	Kehit- tämisen vaihe
9.	09 / 2014	10 henkilöä= -lastensuojelun sos.tt. -nuoriso-ohjaajat (ruots.) -vapaa- aikapalveluiden suunnittelija -kouluterveyden hoitajat (ruots.) -koulukuraattorit (ruots.) -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-”Lauantai- foorumin” järjes- telyjen viimeistely -Vuosikellon kehittämistyön jatkaminen -Oppilas- ja opiskelijahuolto- lakiin sekä THL:n 5. luokkalaisille teettämään kyse- lytutkimuksen tuloksiin pereh- tyminen KINUVA -toiminnan näkö- kulmasta	- keskustelua asialistan tee- mien mukai- sesti -Laitisen (2014:20) dia yhteisöllisen oppilas- ja opis- kelijahuoltolain toimijoista (LIITE 3.) -muistio -kehittämis- päiväkirja	-”Lauantaifoorumi” – suunnitelman ja vastuualu- eiden läpikäyminen kohta kohdalta -Vuosikellon teknisen toteutuksen kartoittaminen -THL:n kyselytutkimuksen mukaan 5. luokkalaisten vanhemmat kaipaavat tukea vanhemmuuteensa -> vanhemmuuden tukeminen tarpeen -Vanhemmille anonyymi kysymys- / keskustelupalsta internetiin -> kunnan toimijat voisivat vastailla	1.-2.
LAUANTAIFOORUMI KIRKKOHARJUN KOULUKESKUKSESSA 25.10.2014						3.
10.	11 / 2014	11 henkilöä= -Nuorten hyvin- vointiasema -lastensuojelun sos.tt. -nuoriso-ohjaajat (ruots.) -vapaa- aikapalveluiden suunnittelija -kouluterveyden hoitajat (opiskeli- ja) -koulukuraattorit -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-Kokemusten jakaminen ”Lau- antaifoorumi” - tapahtumasta -”Liikkuva koulu” - hankkeen ai- kaansaannoksiin tutustuminen -Vuosikellon toteuttamiseen palaaminen -Vanhem- painkyselyn toteutuksen jatkosuunnittelu	- keskustelua asialistan tee- mien mukai- sesti -dia -esitys ”Liikkuva koulu” -hankkeesta -muistio -kehittämis- päiväkirja	-”Liikkuva koulu” –hanke: välituntiliikuntaa, liikunnallista iltapäiväkerho -toimintaa, koulutusta kouluterveyden- hoitajille ja nuoriso- ohjaajille, perustettu liikun- tavälinelainaamoita ja ostettu liikuntavälineitä lasten ja nuorten käyttöön -”Lauantaifoorumista” hyviä kokemuksia ja palautetta-> osallistujia n.70 -> keskuste- lu eri pisteillä oli ollut vilkas- ta -> vastaava tapahtuma päätettiin järjestää seuraava vuonna jälleen -KINUVA -toiminnan vuosi- kello voidaan saada toimi- maan kunnan uusilla intranet- -sivuilla -> tarvitaan käyttäjätunnukset -> ATK – palvelukeskuksesta luvattu palata asiaan	4. ja 1.
11.	01 / 2015	9 henkilöä= -Nuorten hyvin- vointiasema -lastensuojelun sos.tt. -nuoriso-ohjaajat (ruots.) -kouluterveyden hoitajat (ruots.) -koulukuraattorit (ruots.) -seurakunnan erityisnuoriso- ohjaaja	-SWOT -analyysin toteuttaminen	- keskustelua asialistan tee- mien mukai- sesti -SWOT - analyysi -muistio -kehittämis- päiväkirja	-Facebook -sivujen suunnit- teleminen KINUVA - ryhmälle	4. ja 1.

Kuvio 13. KINUVA -kehittämisen prosessi

7.2.1 Ensimmäinen kokoontuminen: ryhmälle nimi ja toiminta-ajatus

Kokoontuminen käynnistyi jokaisen lyhyellä esittäytymisellä. Tämän jälkeen kokoontumisen vetäjänä pyysin osallistujien esittämään ajatuksiaan ja ideoitaan, mitä varten yhteistyötämme voitaisiin Kirkkonummen kunnassa tarvita sekä ehdottamaan työryhmällemme nimeä. Nuorten hyvinvointiaseman työntekijän ehdotusta KINUVA (Kirkkonummen nuoret ja vanhemmat) työryhmän nimeksi kannatettiin jokaisen osallistujan taholta, joten siitä muodostui työryhmästämme käytettävä nimi.

Jokainen työryhmän ensimmäiseen kokoontumiseen osallistunut toimija toi omasta viitekehksestään käsin esiin, että nuorten ja heidän vanhempiansa tukeminen murrosiän ikävaiheen ollessa kyseessä on hyödyllistä Kirkkonummella, missä nuorille ja heidän perheilleen suunnattuja palveluita on työntekijöiden näkemyksen mukaan vähäisästi. Lisäksi moni mainitsi, että yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on hyvin vähäistä ja tästä syystä yhteistyötä olisi kehitettävä ja tehostettava eri toimijoiden kesken. Tällä katsottiin yhteisessä keskustelussa olevan merkitystä muun muassa siinä, että nuoret ja heidän vanhempansa voisivat saada tukea elämäntilanteissaan varhaisemmin ja tarpeita vastaavammin.

Yhteisen keskustelun pohjalta syntyi monia konkreettisia ideoita kunnan toimijoiden yhteistyön ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen suunnattujen palvelujen kehittämiseksi. Yleistä kannatusta sai ajatus vuosikellon laatimisesta nuorille ja vanhemmille suunnatuista toiminnoista, joka olisi jokaisen kunnan toimijan käytössä ja toimisi palveluohjauksellisena työvälineenä nuorten ja vanhempien suuntaan sekä mahdollistaisi eri toimijoiden yhteistyön tiivistämistä, kun tiedettäisiin, mitä milläkin toimialueella tapahtuu. Tähän liittyi myös ajatus ”kartan” laatimisesta kunnan eri työntekijöistä.

Suoraan nuorille ja / tai heidän vanhemmilleen suunnattavia, ja ensimmäisessä kokoontumisessa ideoituja toimintoja olivat: koulujen kerhojen suuntaaminen myös yläkouluikäisille, nuorisotyöntekijöiden päivystäminen kouluilla, yläkoulujen ja nuorisopalveluiden yhteiset vanhempainillat, nuorisopalveluiden ”avoimien ovien” kehittäminen, vanhemmille ja nuorille suunnatut yhteiset pienleirit, vapaaehtoistyöntekijöiden käyttäminen nuorisotiloilla, nuoriso-ohjaajien osallistuminen yläkoulujen oppilashuoltoryhmiin, ryhmätoimintaa vanhemmille ympäri toimintakauden aina jonkun toimijan toteuttamana, kouluihin esittelyitä ja näyttelyitä eri toimijatahoilta, toiveita ja tarpeita kartoittavien ky-

selyjen teettäminen erilaisten toimintojen kehittämiseksi nuorten ja heidän vanhempiensa osalta.

Olin asettanut ryhmän yhteistyön kehittämisen tavoitteeksi ryhmän jäsenten motivaation löytymisen yhteistä kehittämistehtävää kohtaan eli toisin sanoen ryhmän jäsenten osallisuuden vahvistumisen kokemusten lisääntymisen kehittämistyöryhmässä. Ensimmäisen kokoontumisemme ilmapiiri vaikutti positiiviselta. Lähes jokainen esitti uusia ideoita ja osoitti osallistumisellaan innostuksensa yhteiseen kehittämistyöhön. Etenkin nuorisohjaajat vaikuttivat aktiivisilta ja toivat esiin näkemyksiään innostuneesti sekä tiedottivat läsnäolijoille erilaisista tulevista tapahtumista. Työryhmälle keksittiin nimi ja toiminta-ajatusta selkiytettiin yhdessä. Yhteisesti työryhmämme sopi, että seuraavaan kokoontumiskertaan mennessä jokainen taho kartoittaa omasta näkökulmastaan tarkemmin tällä hetkellä toteutuvia, kohderyhmälle suunnattuja toimintoja. Sovimme myös, että laadin yhteiskäytössä olevaan sähköiseen kansioon vuosikellosta pohjan, johon voimme ryhtyä kokoamaan kyseisiä toimintoja.

7.2.2 Toinen kokoontuminen: uusia ideoita yhteistyölle ja vuosikello toimimaan

Esittelyn ja kuulumisten vaihdon edetessä keskustelu siirtyi luontevasti eri tahojen työntekijöiden ideointiin erilaisista nuorille ja vanhemmille suunnattavista toiminnoista. Nuorisohjaajat kertoivat ideastaan, että yläkouluissa aloitettaisiin päivystysluonteinen ”Aula-cafe” -toiminta heidän toteuttamanaan. He myös esittivät ajatuksiaan nuorille suunnatuista ryhmistä ja vanhempainiloista nuorisotaloilla. Tämä poiki uuden yhteisen ajatuksen siitä, että nuorisotaloja olisi mahdollista tehdä tutuksi seitsemännelle luokalle tulevien koululaisten vanhemmille ”Vanhempainryhmätyksien” avulla.

Hyvinvointiaseman työntekijät toivat esiin, että ovat jo ideoineet eri teemoihin syventyvät ”vanhempainryhmät” syksyille ja keväälle. Ryhmäkertoja oli suunniteltu olevan kolme syksyllä ja kolme kevään puolella. Poliisin sosiaalityöntekijä, joka toimii myös lastensuojelun alkuarvioinnin työntekijänä, esitti ajatuksensa siitä, että palveluohjausta olisi kehitettävä informoivampaan suuntaan, missä nimenomaan vuosikello voisi toimia hyvänä apuvälineenä. Koulujen työntekijät pohtivat, millä tavoin yläkoululaisten vanhemmat voisivat paremmin tutustua toisiinsa. Esiin tuotiin ajatuksia vanhempainyhdistysten toiminnan aktivoinnista, vanhempien ”koulupäivistä” ja 7. luokalle tulleiden oppilaiden vanhempien ryhmätyksistä.

Vuosikellon käyttöönoton osalta työryhmä sopi, että sitä ryhdytään kokoamaan kunnan toimijoiden yhteiskäytössä olevaan sähköiseen kansioon. Olin laatinut ennakkoon pohjan (LIITE 1.), jolle vuosikellon tapahtumia ja toimintoja oli tarkoitus ryhtyä kokoamaan. Vuosikelloa sovittiin koottavan kunkin toimialan ja toimijan osalta erikseen eli kukin toimijataho otti tehtäväkseen täydentää vuosikelloa omalta osaltaan, ottaen huomioon toiminnot, joita kunnassa suunnattiin yläkouluikäisille nuorille ja heidän vanhemmilleen. Ryhmä sopi myös, että vuosikellon päivittämisestä olisi hyvä lähettää tieto KINUVA -ryhmän jäsenille, jotta kaikki ovat ajan tasalla, kun vuosikelloon on laitettu jotain uutta tietoa.

Tämän toisen kokoontumisen tavoitteena ryhmän yhteistoiminnan osalta pidin yhä sitä, että kaikkien läsnäolijoiden ääni tulee kuuluville ja keskustelusta muodostuu mahdollisimman avointa ja rikasta sekä sitä, että ryhmän jäsenet tulevat tehtäviensä puolesta ja henkilöinä tutummiksi toisilleen. Toisen kokoontumisen henki oli yhtäläillä positiivisen oloinen ja innostunut kuin ensimmäisenkin. Tämä ilmeni vilkkaasti käydystä keskustelusta ja ideoiden määrästä. Muut kuin nuoriso-ohjaajat eivät tosin ottaneet käytännön asioita - muita kuin vuosikellon täydentämisen - hoidettavakseen seuraavaan kokoontumiskertaan mennessä, mikä jollain tavalla viesti sitoutumisen tasosta yhteistyöhön. Nuoriso-ohjaajat ottivat tehtäväkseen ”Vanhempainryhmäytys” -tapahtuman suunnittelun eteenpäin seuraavaan kokoontumiskertaan mennessä. Sovimme myös, että kukin tahollaan pohtii seuraavaan kertaan mennessä resurssejaan ohjata vanhempain tai nuorten ryhmiä säännöllisesti vuosittain jossain vaiheessa toimintakautta.

7.2.3 Kolmas kokoontuminen: kohti osallisuutta vahvistavia toimintoja

Tällä kerralla paikalla oli jälleen uusia kasvoja, joten kolmas kokoontuminenkin aloitettiin esittelyillä ja pikaisten kuulumisten kertomisella. Tämän jälkeen lähdimme pohtimaan, mitä voisi tehdä toisin ja niin, että toiminnot, joita toteutetaan, lisäävät osallistumishalukkuutta ja sitä kautta osallisuuden kokemusta vanhemmilla ja nuorilla. Koulujen toimintaympäristöissä toimivat nostivat aiheena esiin koulujen vanhempainillat, joista puhuttaessa viranomaisten keskuudessa, niihin liittyy paljon hoettu mantra: ”Vanhempainiltoihin osallistuvat hyvinvoivien lasten ja nuorten vanhemmat, eivätkä ne, jotka tukea vanhemmuuteensa oikeasti tarvitsisivat.” Tämän keskustelun yhteydessä todettiin, että luentomuotoiset ”Murrosikä”-vanhempainillat eivät edistä osallisuuden kokemuksia mitenkään. Tätä taustaa vasten pohdittiin, että merkittävää on ensinnäkin suunnitella vanhempainiltojen ajankohta niin, että ne eivät ajoitu hektisimpiin jaksoihin-

perheiden arkea. Tiedossa kun on, että lukuvuoden aloitus ja lopetus sekä joulua edeltävä aika ovat monesti kiireisiä ajanjaksoja perheissä. Pohdittiin, että vanhempainiltojen suunnittelussa on syytä myös huomioida tarkoin, minkä ikäisten lasten vanhemmille ohjelmaa suunnitellaan. Yhteisesti koettiin silläkin olevan olennaista merkitystä osallistumishalukkuuteen. Todettiin, että vanhempainiltoja olisi kehitettävä toiminnalliseen suuntaan, jotta vanhempien olisi mahdollista tutustua toisiinsa ja keskustella keskenään. Hyvinvointiaseman työntekijä esitti, että hänellä on hyviä kokemuksia ”learning cafe” -tyyppisesti järjestetystä vanhempainillasta toisesta kunnasta, missä aiemmin työskenteli.

Kunnan erityisnuorisotyöntekijä tiedusteli, voisiko Kirkkonummella toimijoiden keskuudessa olla kiinnostusta järjestää ”Lauantaifoorumi” -tilaisuus vanhemmille, jolla nimenomaan pyritään luomaan vuorovaikutusta vanhempien kanssa ja heidän kesken. Tämän tilaisuuden on tarkoitus olla keskusteluun ja vertaiskokemusten jakamiseen innoittava. Tilaisuutta oli hänen mukaansa tarjonnut EHYT ry kunnassa toimivan ”Suunnitelma 15” -hankkeen yhteydessä. Vapaa-aikapalveluiden suunnittelija toi esiin, että osallistumismahdollisuuksia niin nuorille kuin heidän vanhemmilleenkin lisäksi myös se, että Kirkkonummen alueen tapahtuvasta liikuntaseuratoiminnasta olisi kattavasti tietoa jossain yhdessä paikassa, jolloin kunnan eri toimijat voisivat tiedottaa erilaisista seuratoiminnoista nuoria ja heidän vanhempiaan.

Yhteisestä keskustelusta innostuneina ryhdyimme suunnittelemaan käytännön toimintaa, joka voisi nähdäksemme olla vanhempien osallisuutta edistävää, kun edellä kuvattun vanhempainilloista käydyn keskustelun tuloksena syntyneet reunaehdot otetaan huomioon. Muodostimme viiden työntekijän kesken pienemmän, ”Vanhempainryhmäytyksen” -suunnittelutyöryhmän, jonka tehtävänä oli päättää käytännön järjestelyistä kyseisen tapahtuman suhteen. Päädyimme tässä vaiheessa jo siihen, että kyseinen ”Vanhempainryhmäytys” -tapahtuma järjestetään Gesterbyn nuorisotilassa ja se tarjotaan nyt ensimmäisellä kerralla Kirkkonummen keskustan yläkoulua käyvien 7.-luokkalaisten huoltajille. Ruotsinkielisen koulukeskuksen terveydenhoitaja tuo esiin, että heillä on suunnitteilla ensi vuodeksi ”Föräldrarkraft” -ryhmätoimintaa koululaisten huoltajille. Sovimme myös, että erityisnuorisotyöntekijä selvittää tarkemmin EHYT ry:n kautta, voisiko ”Lauantaifoorumi” -tapahtuman järjestää kevään puolella Kirkkonummella.

Ryhmän toiminnan kehittymisen tavoitteena pidin itse tällä kerralla sitä, että vastuu käytännössä tapahtuvasta KINUVA -ryhmän yhteistyöstä jakautuisi vielä useammalle toimijalle. Kolmannessa kokoontumisessa olikin näkemykseni mukaan ensimmäistä kertaa aistittavissa yhteistyötä ja ”tekemisen meininkiä”. Yhteinen keskustelu oli tällä kerralla mielestäni hyvin vuorovaikutteista. Eri osallistujatahot toivat keskustelussa näkemyksiään avoimen tasapuolisesti esiin ja se synnytti yhteistä henkeä luoda uutta. Kun saimme pienemmän työryhmän muodostettua, jotta pystyimme suunnittelemaan tarkemmin ”Vanhempainryhmäytys” -tapahtuman, oli havaittavissa, että muutkin kokoontumiseen osallistuneet toimijat aktivoituivat tahoillaan ja ehdottivat, mitä asioita voisivat ottaa hoitaakseen. Yhtenä tavoitteena ollut vuosikellon tilanteen katsastaminen ei toteutunut tällä kerralla ollenkaan ajan puutteen vuoksi.

7.2.4 Neljäs kokoontuminen: minkälaisia ovat kohderyhmän tarpeet?

Kuulumiskierroksen toteutimme tällä kerralla siten, että kukin osallistuja kertoi vuorollaan, mitä KINUVA -toimintaan liittyvää on tehnyt tai suunnitellut edellisen kerran jälkeen. ”Vanhempainryhmäytystä” suunnitteleva työryhmä toi esiin, että kyseinen tapahtuma järjestetään Lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2013 Gesterbyn nuorisotilassa ja illan suunnitelma on lähes valmis. Nuorisotyön ohjaajat tiedottivat 5. luokkalaisille ja sitä vanhemmille tarkoitettua bändileiristä, joka järjestetään piakkoin. Seurakunnan erityisnuorisotyön ohjaaja toi esiin, että heillä on aloitettu ”Tekstari tukipuhelin” -palvelu, johon nuoret voivat lähettää kysymyksiä. Lisäksi hän kertoi aloittavansa kunnan erityisnuorisotyöntekijän kanssa ohjaamaan ”Action Group” -ryhmätoimintaa nuorille vuoden 2014 alusta ja tähän ryhmään nuoria mahtuu mukaan kahdeksan. Kyseistä ryhmätoimintaa tukee EHYT ry. Kunnan erityisnuorisotyöntekijä kertoi, että ”Lauantaifoorumin” järjestäminen keväällä 2014 myös EHYT ry:n tukemana on mahdollista. Vapaa-aikapalveluiden suunnittelija kertoi, että ”Liikkuva koulu” -hankkeen puitteissa ryhdytään suunnittelemaan liikunnallista toimintaa nuorisotiloihin. Hän toi myös esiin ottaneensa selvää, voisiko kunnan internet -sivuille saada kokoavasti esiin informaatiota Kirkkonummen alueella tapahtuvasta liikunta- ja seuratoiminnasta, ja tulleen siihen tulokseen, että näillä työntekijäresursseilla kyseisten sivujen päivittäminen ei ole mahdollista.

Kuulumisten jälkeen ryhdyimme yhteisesti pohtimaan minkälaisia tarpeita yläkouluikäisillä nuorilla ja heidän huoltajillaan on nähty olevan eri toimijoiden näkökulmasta. Tämän keskustelun myötä esiin tuli, että vanhemmilla ja nuorilla on usein vähän keski-

näistä aikaa. Nuorten koettiin tukeutuvan toisiinsa hyvin vaikeissakin elämän tilanteissa. Useamman toimijan näkemys oli, että vanhemmilla on vaikeuksia asettaa rajoja lapsilleen ja he kokevat monesti olevansa keinottomia. Toimijoiden yhteinen näkemys oli myös, että nuorten sosiaalisia suhteita Kirkkonummen alueella määrittelevät pitkät välimatkat, joita heikon julkisen liikenteen verkon vuoksi on hankala kulkea. Tarpeena nähtiin, että nuorille, jotka ovat vaarassa pudota ”kelkasta” olisi löydettävä toimintamuotoja. Harrastusten maksujen ja niihin käytettävän ajan katsottiin myös vaativan paljon yläkouluikäisten nuorten perheiltä. Edellä kuvattujen huomioiden pohjalta kiteytimme, että Kirkkonummella tuen tarpeessa olevat yläkouluikäiset nuoret ovat usein yksinäisiä ja aikuisenkaipuisia, jolloin nuorille suunnattu monipuolinen toiminta, myös yhdessä vanhempiensa kanssa, olisi vastaus tähän tarpeeseen. Vanhemmuudessa puolestaan näkyy kiire ja neuvottomuus, jos kasvatustehtävässä koetaan haasteita. Tähän tueksi nähtiin erilaisten vanhempainiltojen, keskustelutilaisuuksien ja ryhmien järjestäminen vanhemmille sekä vanhempien ja nuorten yhteistoimintamuotojen kehittäminen, jolloin olisi mahdollisuus vertaisvuorovaikutukseen ja yhteisen ajan löytymiseen.

Tarpeiden miettimisen jälkeen keskustelimme lyhyesti vuosikellon hyödyllisyydestä työväliseenä. Jokainen osallistuja yhtyi näkemykseen, että vuosikellon avulla juuri edellä mainittuun nuorten tarpeeseen monipuolisen toiminnan osalta kyetään paremmin vastaamaan, sillä kunnan eri alueilla järjestetään jo nyt paljon kaikenlaista, joista tieto ei vain kaikkien toimijoiden suunnalta voi välittyä, koska tällaista yhteistä palveluohjausvälinettä ei ole käytössä.

Työryhmän työskentelyssä asetin tavoitteeksi tälle neljännelle kerralle sen, että kaikkien näkemykset kohderyhmän tarpeista tulisi esiin ja keskusteltua auki, jolloin yhteisen näkemyksen rakentaminen tarvittavista toiminnoista olisi kokonaisvaltaisempaa. Yhteinen keskustelu ja osallistuminen siihen oli tällä kerralla näkemykseni mukaan syvempää kuin aiemmin. Osallistujat toivat aktiivisesti näkökantojaan - myös eriäviä - esille, mikä johti vilkkaaseen keskusteluun ja näin ollen asetettujen tavoitteiden osalta löysimme yhteisiä näkemyksiä siihen, minkälaisia kunnan sisällä järjestettävien kohderyhmälle suunnattavien toimintamuotojen on hyvä olla, ja miten olemassa olevia olisi hyvä kehittää. Oma huomioni kokoontumiskerrasta oli, että keskustelun aktiivisuuteen saattoi vaikuttaa pienempi osallistujamäärä ja osallistujien tuttuus keskenään. Keskustelussa kohderyhmän tarpeista tuotiin monipuolisesti esiin eri toimijoiden näkemyksiä työstään nuorten ja vanhempien parissa, peilattiin siihen ja pohdittiin yhdessä, mitä olisi

mahdollista tehdä toisin, jolloin löydettiin yhteistä uutta näkökulmaa sekä omaan työhön että yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa.

7.2.5 Viides kokoontuminen: pohdintaa yhteistyöstä ja yhteistoiminnasta

”Vanhempainryhmätyksessä” mukana olleet toimijat, minä mukaan lukien, kerroimme illan ohjelmasta ja sen sujumisesta. Kerroimme, että kun kaiken kaikkiaan Kirkkonummen keskustan yläkoulun 7. luokkalaisia oli kyseisenä lukuvuonna noin 200 ja iltaan osallistui noin 20 heidän huoltajaansa, oli oppilasmäärään suhteutettu osallistumisprosentti n. 10 %. Näin ollen noin joka kymmenennen 7. luokkalaisen oppilaan huoltaja osallistui ryhmätyksiltään Gesterbyn nuorisotalolle. Me, eri toimijat kerroimme illan ohjelmasta, joka oli rakennettu niin, että huoltajat kiersivät ryhminä eri pisteillä keskustelemassa erilaisista nuoruusikään liittyvistä teemoista. Näitä teemoja olivat: nuoren yksinäisyys, vanhemman ja nuoren vuorovaikutus, kotiintulo- ja nukkumaanmenoajat, suhtautuminen päihteisiin, nuorten ajanviettotavat. Näille eri pisteille olivat toimijat jakaantuneet keskustelujen ohjaajiksi siten, että he tarvittaessa aloittivat keskustelun yksittäisestä temasta ja koostivat yhteisen keskustelun pääkohtia fläppipapereille. Tilaisuus päätettiin yhteiseen keskusteluun, jossa jokaisen pisteen keskustelusta kootut tuotokset koottiin yhteen.

Me paikalla olleet toimijat kuvasimme illan tunnelmaa hyväntuuliseksi ja innostuneeksi. Näkemyksemme mukaan huoltajat olivat lähteneet hyvin keskusteluihin mukaan ja se oli ollut vilkasta kaikilla eri pisteillä. Usean toimijan mukaan keskustelu oli ollut huoltaja-huoltaja -välistä, eikä pelkästään toimijavetoista, minkä johdosta tulkittiin, että vertais-suhteiden oli mahdollista syntyä kyseessä olevan illan kaltaisessa toiminnassa. Useat toimijat kokivat, että vastaavanlaista iltaa voisi ajatella pidettävän jatkossa Kirkkonummen eri alueilla samanmuotoisena. Osanottajamäärän vähyyttä monet harmittelivat, mutta yhteisesti koettiin, että paikalle tulleille tilaisuus oli ollut antoisa sen perusteella, että ilta oli päätetty yhteiseen palautekeskusteluun ja lähes kaikki läsnäolijat olivat kertoneet olleensa tyytyväisiä siihen, että olivat päättäneet tulla paikalle.

”Vanhempainryhmätyksillasta” käydyin keskustelun pohjalta päädyimme KINUVA -toimijoiden keskuudessa siihen, että vastaavanlaisia iltoja voisimme järjestää jatkossakin yhteistyöllä. Sovimme myös yhteisesti, että kyseisessä illassa huoltajien eri pisteillä työstämät tuotokset (LIITE 2.) laitetaan koulun sähköisen Helmi -oppilashallintojärjestelmän kautta jakoon kaikille niillekin keskustan yläkoulun 7. luok-

kalaisten huoltajille, jotka eivät osallistuneet iltaan. Katsoimme, että tämä voisi motivoida huoltajia jatkossa mukaan, kun he näkevät, että joitain on yhteisesti saatu aikaan.

Tämän jälkeen jatkoimme pohdintaa yleisemmin yhteistyöstämme eri toimijoiden kesken kohderyhmämme eli vanhempien ja yläkouluikäisten nuorten kannalta. Hyvinvointiaseman sosiaaliohjaaja totesi, että he ovat aloittamassa yhteistoimintaa Masalan yläkoulun kanssa siten, että pitävät jatkossa maanantaisin klo 12.00–15.00 avointa vastaanottoa kyseisen koulun tiloissa. Vastaavanlaista toimintaa oli hänen kertomansa mukaan suunnitteilla myös Veikkolan yläkouluun. Nuorisotyöntekijät kertoivat, että nuorisotoimen konsertti, joka järjestettiin Masalassa, oli ollut menestys, sillä paikalla oli yli 400 nuorta.

Masalan alueella toimivat nostivat esiin, että ”alueyhteistyöryhmä”, joka heillä on aktiivisesti toiminut, on koettu hyödyllisenä ja hyvänä yhteistyömallina. Kyseisessä ryhmässä ovat olleet edustettuina koulun rehtori ja oppilashuollon väkeä, nuorisotyöntekijöitä, poliisin sosiaalityöntekijä ja lähipoliisi. Ryhmän tarkoituksena on ollut kiinnittää nuoruuskäisten näkökulmasta alueella esiintyviin mahdollisiin epäkohtiin varhain huomiota ja tehdä yhteistyötä nuorten tilanteiden kohentamiseksi. Pohdimme yhteisesti, voisiko keskustan ja Veikkolan alueillekin perustaa jatkossa vastaavanlaisen yhteistyöryhmän. Sovimme, että asiaa ryhdytään selvittämään lastensuojelun työntekijän toimesta.

Keskityimme myös miettimään, millä tavoin eri toimijoiden välistä yhteistyötä esimerkiksi KINUVA -toiminnan osalta olisi mahdollista kohentaa. Tulimme yhteisen keskustelun pohjalta siihen tulokseen, että Kirkkonummen kunnan kaltaisessa organisaatiossa, joissa kukin toimiala on yksittäinen tuloyksikkö, sektorirajat voivat olla estämässä toimijatahojen yhteistyötä. Tässä mielessä yhteinen näkemyksemme keskustelun perusteella oli, että johtamisessa olisi jatkuvasti huomioitava, miten sektorirajat ylittäviä yhteistyökäytäntöjä voidaan edistää. Kokoon-tumiseen osallistunut lastensuojelun työntekijä esitti, että aikuisten mielenterveyspalvelut olisi otettava tähänkin yhteistyöhön vanhemmin mukaan, sillä nuorten vanhemmat tarvitsevat monissa tilanteissa tukea. Tähän liittyen yhteisen keskustelumme pohjalta heräsi ajatuksina, että vanhempainkoulu jo siinä aiheessa, kun lapset aloittavat esiopetuksen ja toisaalta vanhempien tuen tarpeen huomioiminen lapsen koulupolun nivelvaiheissa olisi tarpeellista. Yhteisesti tulimme myös siihen johtopäätökseen, että vanhempien tuen tarpeiden tarkemmaksi määrittämiseksi, heille olisi hyvä laatia kysely KINUVA -ryhmän toimesta. Ylipäänsä yhteis-

työn tekemisestä moni oli sitä mieltä, että siinä ja yhteistoiminnoissa olisi hyvä edetä pikkuhiljaa, ei kiireellä.

Kokoontumisen loppupuolella oli tarkoitus pohtia KINUVA -ryhmän toimintaa ja esittää ajatuksia, onko nähnyt kyseisestä yhteistyöstä olevan hyötyä ja mitä toivoisi työskentelyltä jatkossa. Näitä eri toimijoiden ajatuksia olivat muun muassa:

”KINUVA:sta on hyötyä, koska kokoontumisissa saa uutta tietoa kunnassa tapahtuvista asioista, koskien varsinkin nuoria.

”Koen yhteistyön jatkumisen tärkeänä”.

”Olisi hieno asia, jos vanhempainryhmäytys voisi jatkua muuallakin.”

”Kevyttä yhteistyötä toimijoiden kesken, kun varsinaista Masalan kaltaista alueyhteistyöryhmää ei keskustan alueella ole.”

Ryhmämme työskentelyn osalta pidin viidennessä kokoontumisessa tavoitteena, että keskustelu ja kokemukset yhteisestä toiminnasta johdattelisivat ja innostaisivat meitä ryhmänä toteuttamaan edelleen uusia toimintamuotoja. Viidennen kokoontumisen keskustelu oli näkemykseni mukaan aktiivista, mistä kertoi muun muassa se, että aika lopui tällä kerralla hieman kesken. Innostuneisuus yhteistyöhön näkyi ainakin niiden toimijoiden puheissa, jotka olivat osallistuneet ”Vanhempainryhmäytykseen”. Uusia yhteistyömuotojakin keksittiin, tosin kukaan ei ottanut niiden eteenpäin viemistä tehtäväkseen. Tällä kerralla oli myös hyvä havaita, että KINUVA -yhteistyö voitiin nähdä hyvin erilaisena riippuen siitä, kuka toimija ja minkä ammattialan edustaja oli kyseessä. Toisaalta eri näkökulmistakin tämä yhteistyö koettiin kommenttien perusteella tarpeelliseksi.

7.2.6 Kuudes kokoontuminen: kohti uusia kehittämiskuvioita

Kuudennen kokoontumisen kuulumiskierroksen puheenvuoroissa tuli esiin paljon asioita ja muutoksia, joita kuntaorganisaatiossa oli käynnissä. Lähes kaikkia kunnan työntekijöitä koskevien lomautusten ja kunnan muiden säästötoimenpiteiden katsottiin vaikuttavan käytännön toimintoihin joka toimialalla. Muun muassa nuorisotoimesta oli päätetty lakkauttaa yksi osa-aikaisen nuorisotyöntekijän toimi, joka jatkossa tulee vaikutta-

maan suoraan nuorisotalojen aukioloaikoihin. Tämän lisäksi nuorisotoimessa oli annettu ohjeistus, että viikonlopputoita ei suosita. Nuorisotyöntekijät kertoivat, että näiden toimenpiteiden johdosta heille on herännyt huoli nuorten häviämisestä uudelleen nuorisotaloilta, kun iso työ oli tehty, että heitä oli saatu käymään taloilla vilkkaammin. Lisäksi he kertoivat, että erityisnuorisotyöntekijän vakanssi on tällä hetkellä vailla työntekijää.

Yhteisesti todettiin myös, että poliisin sosiaalityöntekijän vakanssi oli haussa, eikä siitä, milloin mahdollinen uusi työntekijä aloittaa, ollut mitään tietoa. Nuorten hyvinvointiaseman sosiaaliohjaaja kertoi, että hänen toimenkuvaansa on tulossa jotain muutoksia, joista kuulee piakkoin. Kunnassa toimineen nuorisovastaanoton terveydenhoitajana toiminut henkilö kertoi, että vastaanoton puolikkaan lääkärin virka on ollut haussa, mutta päätetty laittaa jäihin. Hän itsekään ei kouluterveydenhoitajan tehtävien ohella ole ehtinyt vastaanottotoiminnassa työskentelemään lääkärivajeen vuoksi. Koulukuraattorit tiedottivat, että elokuun alusta 2014 on tulossa voimaan uusi laki oppilas- ja opiskelija-huollosta, joka tulee muuttamaan oppilashuoltotyön käytäntöjä kouluissa. Positiivisina asioina esiin tuotiin, että kunnan ja seurakunnan nuorisotyöntekijöiden yhteistyönä toteutettava nuorille suunnattu ”Action group” -ryhmä oli alkamassa eli nuoria oli ilmoittautunut mukaan. Yksi kouluterveydenhoitajista toi esiin, että 8. luokkalaisten terveys-tarkastuksiin huoltajat osallistuvat aktiivisesti.

Kuulumisten vaihdon jälkeen siirryimme pohtimaan ”Lauantaifoorumin” järjestämistä. Erityisnuorisotyöntekijän tehtävistä pois siirtynyt työntekijä oli välittänyt aiemmin viestiä, että EHYT Ry:lle sopii, kyseisen tilaisuuden järjestäminen yhdessä kunnan toimijoiden kanssa kevään puolella Kirkkonummella. Yhteisen keskustelun pohjalta päädyimme siihen, että kyseinen ”Lauantaifoorumi” -tilaisuus järjestetään jonain myöhemmin tarkemmin määrittävänä lauantaina pääsiäisen jälkeen.

Sovimme että ”Vanhempainryhmäytys” -illan osanottajakadosta viisastuneina, tulemme kutsumaan mukaan ”Lauantaifoorumi” -tilaisuuteen kaikki kunnan yläkoululaisten huoltajat. Tästä syystä oli selvitettävä, että voiko tilaisuutta saada järjestettyä osittain ruotsin kielellä, sillä kohderyhmään kuuluivat myös ruotsinkielisen yläkoulun huoltajat. Lisäksi oli tarkemmin tiedusteltava EHYT ry:ltä, mitä muilta käytännön järjestelyiltä vaaditaan ja selvitettävä olisiko esimerkiksi Kirkkonummen keskustan koulukeskus sopiva paikka järjestää kyseinen tilaisuus. Vapaaehtoisesti ilmoittautuvia ei kyseisten asioiden selvittämiseen löytynyt, joten minä lupasin ottaa käytännön asioiden selvittämisen teh-

täväkseni. Tosin lähes kaikki tässä kokoontumisessa läsnä olevat lupautuivat osallistumaan kyseiseen lauantaina järjestettävään tilaisuuteen.

Saatuamme ”Lauantaifoorumin” osalta asiat siihen asti sovittua, siirryimme miettimään tarkemmin yläkouluikäisten nuorten vanhemmille laadittavaa kyselyä. Näkökohdat, joita tässä keskustelussa eri työntekijät nostivat esiin, olivat seuraavanlaisia:

”Kyselyyn täytyisi liittää kirkkaasti esiin perustelut sille, miksi kysely tehdään.”

”Kysely olisi hyödyllinen kaikille eri työntekijöille ...saisi tietoa oman työn tueksi.”

”Kysymykset voisivat jo ohjata vastaamaan niihin asioihin, joita nousut oman työn kautta esiin.”

”Vanhemmilta olisi hyvä saada vinkkejä!”

Yhteisen keskustelun pohjalta päädyimme siihen, että kysely tullaan laatimaan sähköisesti siten, että esimerkiksi koulujen Helmi -järjestelmän kautta huoltajille lähetetään linkki kyselyyn. Yksi koulukuraattoreista lupasi ottaa tehtäväkseen selvittää, minkälainen sähköinen kyselypohja voisi olla. Sovimme, että kysely tulisi sisältämään enintään kymmenen kysymystä ja nämä kysymykset laadittaisiin seuraavalla kokoontumiskerralla. Kyselystä keskusteltaessa yksi nuorisotyöntekijöistä esitti, että nuorten vanhemmille olisi myös hyvä perustaa ”chatti-foorumi”, jossa he voisivat keskustella mieltä askarruttavista seikoista ja kysellä toistensa näkemyksiä esimerkiksi murrosikäisen vanhempansa olemisen haasteisiin liittyen.

Kokoontumisen päätteeksi sovimme vielä tulevista tapaamiskerroista, jolloin ilmoitin jääväni kahden kuukauden opintovapaalle. Saimme sovittua, että yksi kokoontuminen pidetään ”Lauantaifoorumi” -järjestelyjen vuoksi sillä aikaa, kun olen poissa ja vetovastuun kyseistä kokoontumisesta ottaa yksi koulukuraattoreista. Yhteistyöryhmämme työskentelyn tavoitteeksi tulevan poissaoloni johdosta asetin tälle kerralle sen, että ryhmässä vastuu suunnitelluista tehtävistä jakaantuisi useammalle henkilölle, kokoontumisiin ja keskusteluihin osallistumisten lisäksi. Ajatukseni oli, että ryhmä voisi kokoontua tuona aikana myös ilman, että itse olisin vetovastuussa.

Kuudennen kokoontumisen ilmapiiiri oli näkemykseni mukaan jossain määrin negatiivinen. Se johtui mielestäni siitä, että kaikki läsnäolijat kokivat lomautusten ja muutosten vuoksi paineita työtehtävissään. Tämä tuli näkyviin mielestäni siinä, että uusia toimintoja suunniteltiin innokkaan oloisesti, mutta varsinaista vastuuta käytännön järjestelyistä ei oikein kukaan halunnut ottaa. Tuli tunne, että kun tulevaisuus on muutosten ja säästöjen vuoksi epämääräinen, ei kukaan halua laittaa itseään sen kummemmin likoon tämänkään yhteistoiminnan osalta. Tämän kokoontumisen tiimoilta koin, että KINUVA-toiminta on täysin itsestäni riippuvaista toimintaa ja suurin osa osallistujista kokee sen ”ekstratyönä” oman työn ohessa. Positiivista oli mielestäni kuitenkin se, että koulukuraattorikollegani otti tehtäväkseen seuraavan kokoontumisen vetämisen poissa ollessani.

7.2.7 Seitsemäs kokoontuminen: monisuuntaista yhteiskehittämistä

Kuulumiskierroksella tuli esiin muutamia KINUVA -ryhmän kokoonpanossa tapahtuneita muutoksia. Ryhmään osallistunut lastensuojelun sosiaalityöntekijä vaihtui uudeksi henkilöksi. Nuorten hyvinvointiasemalla oli tapahtunut muutoksia siten, että tähän kokoontumiseen osallistunut psykologi oli tällä erää aseman ainoa työntekijä, sillä sosiaaliohjaajan vakanssi oli siirretty aikuisten mielenterveyspalveluiden puolelle ja asemalla työskennellyt psykiatrinen sairaanhoitaja oli irtisanoutunut, eikä vakanssia oltu aikeissa täyttää ennen seuraavaa syksyä. Ruotsinkielisen koulukeskuksen terveydenhoitaja esitti, että KINUVA -ryhmään olisi pyydettävä myös ruotsinkielisen seurakunnan nuoriso-ohjaaja mukaan, mitä ei ollut huomattu ryhmän käynnistysvaiheessa huomioida. Sovimme näin ollen, että asian puheeksi ottanut kouluterveydenhoitaja kutsuu kyseisen nuoriso-ohjaajan seuraavaan kokoontumiseen mukaan. KINUVA -ryhmään osallistui tällä kertaa myös erityisnuorisotyöntekijä, joka oli palannut hoitamaan tointaan vuoden virkavapaan jälkeen.

Tässä kokoontumisessa päädyimme siihen, että ”Lauantaifoorumin” järjestäminen siirtyi syksyyn. Tätä oli ehdotettu EHYT ry:n puoleltakin ja maaliskuisen kokouksemme peruuntuminen vaikutti myös siihen, ettei käytännön järjestelyihin olisi ollut enää tarpeeksi aikaa. Kerroin, että olin saanut selvitettyä, että tilaisuus on mahdollista toteuttaa osittain ruotsin kielellä. Edelleen eri toimijat sanoivat olevansa sitoutuneita osallistumaan tapahtuman järjestämiseen etukäteen ja kykenevänsä tulemaan paikalle myös kyseisenä lauantaina, jolloin tapahtuma oli tarkoitus järjestää. Näin ollen sovimme alustavat vaihtoehtoiset lauantaiajankohdat, jotka ilmoitetaan EHYT ry:lle. Teimme myös

lopullisen päätöksen siitä, että kyseinen tapahtuma järjestetään ainoastaan yläkoululaisten nuorten huoltajille, joten nuoria ei kutsuta tähän mukaan ja tapahtuma tarjotaan kaikille Kirkkonummen yläkoululaisten huoltajille.

”Lauantaifoorumin” järjestelyistä keskusteltuamme, siirryimme tekemään yhdessä kyselyä huoltajille. Sovimme, että kyselyn alkuun liitämme tarkat perustelut siitä, miksi kysely tehdään. Näin ollen perusteluissa selostetaan muun muassa, mikä KINUVA -ryhmä on ja kerrotaan, että kysely toteutetaan, jotta nuoruusikäisten ja heidän perheidensä hyvinvointipalveluja voidaan kehittää tarpeita vastaavimmiksi. Kysymyksiä laatiessamme pidimme huolta siitä, että vastaajien anonymiteetti säilyy. Yhteisen keskustelun tuloksena saimme kysymykset laadittua. Sovimme, että minä tarkistan esimieheni kautta lupaa kyselyn teettämiselle ja vien kysymykset koulukuraattoreiden kokoukseen kommentoitaviksi. Tämän jälkeen lähetän kyselyn uudelleen KINUVA -ryhmälle katsastettavaksi. Edelleen sovimme, että sopivaa sähköistä pohjaa kyselylle yritetään löytää.

Seuraavana vuorossa oli käydä keskustelua jo aiemmin pohtimistamme kohderyhmän tarpeista ja niihin vastaamisesta kohderyhmän osallisuuden kokemuksista vahvistaen. Tämän kokoontumisen kutsun yhteydessä lähetetyssä asialistassa olivat lueteltuna seuraavat, toimijoiden näkökulmasta määritellyt kohderyhmän tarpeet, joihin palasimme:

- Yhteisen ajan löytäminen vanhempien ja nuorten kesken; vanhempien kiire.
- Tukeutuminen toisiin nuoriin oman elämän vaikeissakin tilanteissa.
- Vanhempien rajanveto hukassa.
- Kaukana asuminen rajoittaa yhteydenpitoa kavereihin.
- Vanhempien keinottomuus.
- Lapset ja nuoret, jotka putoavat kelkasta
- Harrastusten maksut ja niihin käytettävä aika vaatii nykyään paljon perheissä.

Otimme yksitellen edellä mainitut tarpeet keskusteltaviksi ja saimme yhteisen keskustelun tuloksena niiden pohjalta ideoitua, millä keinoin nuorten ja heidän huoltajiensa osallisuuden kokemuksia olisi Kirkkonummella mahdollista vahvistaa. Näitä tekijöitä ja keinoja syntyi yhteiskeskustelun tuloksena seuraavasti:

- Keskustelukumppanuuden tärkeys: nuoren lähellä olevan yhdenkin aikuisen merkitys on tärkeä myös tulevia ihmissuhteita silmällä pitäen.
- Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus ja siihen vaikuttaminen: vanhemmille puhumiseen motivoiminen, vaikka työntekijän tuella.
- Nuoret tarvitsisivat harrastuksia, jotka eivät maksa liikaa: harrastukset synnyttävät yhteisöjä, joihin voi kuulua.
- Nuoret voisivat hyötyä myös toiminnasta, joka tapahtuu pienemmissä ryhmissä: tällaisissa ryhmissä sosiaalisia taitoja voi turvallisesti harjoitella.

KINUVA -ryhmän seitsemäs kokoontuminen ajoittui maaliskuun 2014 sijasta huhtikuun 2014 loppuun, jolloin olin jo itse palannut opintovapaalta takaisin töihin. Aikataulutusten haasteellisuuksien vuoksi alustavasti maaliskuulle sovittu kokous oli päätetty poissa ollessani jättää pitämättä. Ryhmän yhteistoiminnan kannalta olin asettanut tavoitteeksi tälle kerralle, että kykenisimme saamaan kyselyn tällä kerralla tehtyä valmiiksi ja keskustelusta osallisuuden kokemuksista syntyisi uusia ajatuksia sekä yhteistyöhön motivoivaa tunnelmaa. Saimmekin kokoontumisessa paljon aikaan, sillä ”Lauantaifoorumin” etukäteisjärjestelyjen lisäksi laadimme kyselyn raakaversioiden ja saimme myös keskusteltua auki, miten määrittelemme kohderyhmän tarpeisiin on mahdollista vastata niin, että osallisuuden kokemuksia voisi syntyä. Keskustelua käytiin näkemykseni mukaan hyvin tasapuolisesti eli kaikkien ideoita kuultiin ja niitä jalostettiin eteenpäin yhteisessä keskustelussa. Käytännön asioiden selvittämisessä vastuuta ei kuitenkaan haluttu ottaa yhtään sen enempää kuin aiemmin eli monen asian hoitaminen eteenpäin jäi omalle vastuulleni.

7.2.8 Kahdeksas kokoontuminen: yhteisvastuullista kehittämistä

”Lauantaifoorumi” oli sovittu EHYT ry:n kanssa pidettäväksi 25.10.2015. Tätä varten KINUVA -ryhmässä oli sovittava tapahtumasta tiedottamisesta ja muista yksityiskohdista eri toimijoiden kesken. Ryhmässä pidettiin yhteisen keskustelun perusteella tärkeänä sitä, että tiedottamiseen panostetaan, jotta yläkoululaisten huoltajia saataisiin tulemaan aiempia tilaisuuksia runsaslukuisemmin paikalle. Tiedottamisen osalta sovimme, että tapahtumaa mainostetaan eri yläkouluilla sähköisen Helmi -järjestelmän kautta, jonka kautta myös ennakoilmoittautumiset tehtäisiin. Tämän lisäksi tiedotteita tapahtumasta päätettiin laittaa Kirkkonummen sanomiin, Viisyykkönen ja Verkkonummi -paikallislehtiin, Kirkkonummen kunnantalon ala-aulan TV-ruutuun, seurakunnan internet -sivuille sekä muutama facebook -ryhmään. Usea toimija otti vastuuta tiedottamisesta tahoillaan.

Sovimme, että minä välitän tiedotetekstin kyseisille tahoille heti, kun olen sen saanut EHYT ry:ltä.

Muiden järjestelyjen osalta kerroin, että olin jo varannut tapahtumaa varten keskustan yläkoulusta tilat kyseiseksi lauantaiksi ja saanut sovittua, että EHYT ry kustantaa kahvit ja sämpylät osallistujille. Tapahtuman eri pisteet, joissa yläkoululaisten huoltajat tulisivat kiertämään, muodostuisivat kolmesta eri teemasta, jotka oli osittain valittu aiemmin kokoamiemme vanhempien ja nuorten tarpeiden pohjalta: pelitaidot ja netin käyttö, päihteet, vuorovaikutustaidot. EHYT ry oli tiedottanut, että kyseisten pisteiden teemat kyetään vetämään myös ruotsin kielellä. Keskustelussamme sovimme yhteisesti, että mahdollisimman moni KINUVA -ryhmän jäsen pyrkii osallistumaan ”Lauantaifoorumiin”, jolloin on mahdollista olla näkyvillä huoltajille kunnan toimijana ja alansa edustajana sekä laittaa esimerkiksi omaa toimintaa kuvaavia esitteitä ynnä muuta sisääntuloaulaan näkyville.

”Lauantaifoorumin” järjestelyistä sopimisessa kului yhteistä aikaa niin paljon, että ehdimme tällä kerralla vain lyhyesti vilkaisemaan huoltajille laadittua kyselyä. Päätimme jättää kyselyyn liittyvien järjestelyjen suunnittelun tuonnemmaksi. Sovimme, että kokoonnumme yhdessä vielä ennen ”Lauantaifoorumia”, jotta saamme tarkistettua, että kaikki asiat ovat kunnossa tulevaa tapahtumaa silmällä pitäen.

Ryhmän yhteistyön osalta olin asettanut tälle kerralle tavoitteeksi sen, että käytännön järjestelyjen osalta vastuualueita löytyisi jokaiselle ja innostuneisuutta yhteisen tapahtuman järjestämiselle syntyisi. Tässä kokoontumisessa yhteisen kehittämisen henki olikin selkeästi aistittavissa. Tehtävät, joita yhteisen tapahtuman järjestämiseksi oli hoidettava, muun muassa tiedottaminen, jaettiin sujuvasti eri toimijoiden kesken. Vaikutti siltä, että tulevasta tapahtumasta ja sen järjestämisestä haluttiin ottaa yhteistä vastuuta eli jokainen mielsi itselleen jonkinlaisen roolin siinä. Tämä näkyi siten, että nekin toimijat, jotka jo etukäteen tiesivät, etteivät pääse paikalle, ottivat jonkin tehtävän hoitaakseen.

7.2.9 Yhdeksäs kokoontuminen: kehittämisvaiheen katsastamista

Lyhyiden kuulumisten läpikäyntien jälkeen katsastimme Lauantaifoorumin järjestelyjen tilanteen ja viimeistelyt niiden osalta. Kävimme tarkasti läpi, että tiedottaminen sujuu yhteisen suunnitelman mukaan. Päävastuu tästä oli yhdellä nuorisotyöntekijöistä.

Saimme vielä sovittua, että vapaa-aika -palveluiden suunnittelija laittaa tapahtuman mainoksen Kirkkonummen kunnan internet -sivuille, jonne mainoksen laittaminen oli aiemmin jäänyt huomioimatta kokonaan.

Vuosikelloa ja sen kehittämistä yhteiseksi työvälineeksi ei ollut pitkään aikaan käsitelty yhteisissä kokoontumisissa. Tällä kerralla vuosikellosta käytiin uudelleen keskustelua. Tämän keskustelun pohjalta sen kehittämisen tarve ja tilanne nähtiin näin:

”Yhteistyön toimivuus edellyttäisi yhteisiä kanavia, esimerkiksi vuosikellon kaltaista välinettä, jotta palveluohjausta voi työssä kunnolla tehdä.”

”...kansio Y:asemalla (kunnan hallinnon tietoverkossa oleva sähköinen kansio) on liian vaikeasti haettavissa, eikä kuitenkaan kaikkien kinuvalais-tenkaan saatavilla.”

”Kunnan verkko asettaa haasteita.”

Tämän keskustelun pohjalta päädyimme siihen, että vuosikellon tekninen toteutus on sen käyttöön saamisen suurin este. Näin ollen vapaa-aika -palveluiden suunnittelija lupasi ottaa seuraavaan kokoontumiseemme mennessä selvää, miten vuosikellon voisi saada kunnan työntekijöiden tietokoneilla toimivaksi työvälineeksi.

Seuraavaksi kerroin osallistuneeni syksyn alkupuolella järjestettyyn koulutukseen, joka käsitteli uutta oppilas- ja opiskelijahuoltolakia. Tässä koulutuksessa Kristiina Laitisen puheenvuorossa, määriteltiin yhteisöllinen oppilashuolto laajemmin kuin tähän asti ja sen toteuttajina nähtiin muutkin kunnassa kouluikäisen väestön palveluihin osallistuvat toimijat kuin välittömästi kouluissa ja opetuksen parissa työskentelevät tahot. Esittelin näin ollen KINUVA -ryhmälle kyseisessä koulutuksessa esitetyn kalvon (LIITE 3.). Kerroin myös samassa koulutuksessa 5. luokkalaisten vanhemmille tehdyn THL:n kyselytutkimuksen löydöksistä, joiden mukaan muun muassa vanhemmuuteen kaivataan tukea enemmän. Nämä teemat suuntasivat keskustelun yläkoululaisten vanhemmille suunnitteilla olevaan kyselyymme ja saivat aikaan pohdintaa, minkälaisia asioita nousi esiin Kirkkonummen alueen huoltajien vastauksissa. Yksi nuorisotyöntekijöistä esitti idean vanhemmille suunnattavasta kysymys- / keskustelupalstasta internetissä, johon kysymyksiä voisi laittaa anonyymisti ja kunnan työntekijät voisivat vastaila niihin oman asiantuntemuksensa mukaan. Sovimme, että jäämme pohtimaan tätä ajatusta ja tu-

limme ryhmänä siihen tulokseen, että kyselyyn ja sen teettämiseksi liittyviin järjestelyihin kannattaa paneutua vasta sitten, kun ”Lauantaifoorumi” on saatu alta pois.

Ryhmän yhteistyön osalta olin asettanut tämän kerran tavoitteeksi, että yhteinen keskustelu avaa uusia suuntia kehittämistyöhömmä, sillä viime aikoina oli keskitytty niin vahvasti ”Lauantaifoorumin” järjestämiseen, että muuhun ei ollut aikaa juurikaan jäänyt. Tämän kokoontumisen ilmapiiri oli näkemykseni mukaan melko pidättyväinen. Vaikka yhteistä keskustelua käytiin, asioihin ei tempauduttu mielestäni niin innolla mukaan, että se olisi vaikuttanut yleiseen tunnelmaan innostavasti. Esimerkiksi jakamani informaatio laista ja tutkimuksen tuloksista otettiin kyllä vastaan, mutta se ei suuremmin synnyttänyt keskustelua KINUVA -toimijoiden kesken. Positiivista kuitenkin oli, että vuosikellosta, sen tarpeesta ja toimivuudesta syntyi pitkää aikaa keskustelua ja yksi toimijoista sitoutui selvittämään tahollaan, miten se olisi toteutettavissa. Myös nuorisotyöntekijän idea vanhempien kysymys- / keskustelupalstasta kuvasti innostuneisuutta luoda uusia toimintoja.

7.2.10 Kymmenes kokoontuminen: kokemuksia osallistavasta toiminnasta

Aloitimme kokoontumisen jälleen kuulumiskierroksella. Tämän jälkeen vapaa-aikapalveluiden suunnittelija jatkoi Kirkkonummella koordinoimansa Liikkuva koulu -hankkeen esittelemistä. Hän kertoi, että hankkeen tavoitteena on liikunnallisen toimintakulttuurin luominen kouluihin ja nuorisopalveluihin. Sen puitteissa on Kirkkonummella toteutettu välituntiliikuntaa, liikunnallista iltapäiväkerhotoimintaa ja koulutettu kouluterveydenhoitajia sekä nuorisotyöntekijöitä. Hankkeen tuella on myös saatu aikaan kunnan eri alueille liikuntavälinelainaamoja ja ostettu uusia liikuntavälineitä.

Liikkuva koulu -informaation saatuaamme jatkoimme ”Lauantaifoorumiin” liittyvällä keskustelulla. Tässä kokoontumisessamme paikalla olleiden ja tapahtumaan osallistuneiden KINUVA:n jäsenten yleinen näkemys oli käydyn keskustelun perusteella, että ”Lauantaifoorumi” onnistui hyvin. Tapahtumaan oli osallistunut hieman alle 70 kunnan eri yläkoulujen oppilaiden huoltajaa. Tätä pidettiin hyvänä lukumääränä toimijoiden mielestä, sillä ajankohta oli kuitenkin lauantai. Huoltajien määrä oli toimijoiden mielestä myös ollut sopiva ohjelman ja eri pisteiden toimivuuden kannalta. Paikalla olleet ja eri pisteillä kiertäneet toimijat kokivat, että huoltajat olivat keskustelleet eri teemoista hyvin vilkkaasti. Ohjelma oli myös heidän mukaansa mahdollistanut huoltajien tutustumiseen toisiinsa. Yksi läsnä olleista toimijoista kiteytti tämän:

”Tuli kokemus, että vanhemmat haluavat keskustella.”

Yhteinen näkemyksemme tämän keskustelun perusteella oli, että tapahtumassa oli osallistumisen ja osallisuuden ilmapiiri. Se tuli näkyviin toimijoiden mielestä muun muassa siinä, että teemojen käsittelyyn varatut ajat ylittyivät usealla ryhmällä keskustelujen jatkuttua niin intensiivisinä. Näiden kokemusten myötä KINUVA -ryhmän kesken päädyimme siihen, että vastaavanlainen tapahtuma olisi hyvä järjestää jälleen seuraavana vuonna. Tällaista palautetta oli tullut myös muutamilta muilta tapahtumaan osallistuneilta. Yhteinen näkemyksemme oli, että tapahtuman keskusteluteemat voisivat vaihdella siten kuin nähdään tarpeelliseksi. Yksi nuorisotyöntekijöistä totesi, että onnistuneesta tapahtumasta olisi hyvä tehdä jälkikäteen tiedote eri tapahtuman mainostamiseen käyttämiemme kanavien kautta. Verkkonummi.fi -paikallisverkkolehden toimittaja oli tapahtumaan osallistunutkin ja jo kirjoittanut jutun (LIITE 4.) siitä lehteen, mikä todettiin yhteisesti.

Vuosikellon toimimaan saattamisen osalta vapaa-aikapalveluiden suunnittelija kertoi, että kunnan nykyisiä intranet -sivuja olisi mahdollista työntekijöiden päivittää helposti, mutta siihen tarvittaisiin käyttäjätunnukset. Tätä hän kertoi tiedustelleensa ATK-palvelukeskuksesta ja sieltä oli luvattu palata asian tiimoilta myöhemmin. Tässä yhteydessä keskustelimme myös vanhemmille laadittavasta kyselystä ja sen toteuttamisesta sähköisen pohjan kautta, johon voisi soveltua esimerkiksi Google Docs -sovellus. Aikapulana vuoksi jouduimme kuitenkin jälleen siirtämään kyselyn laadinnan suunnittelemisen seuraavaan kokoontumiskertaan.

Tämän kokoontumisen yhteistyön osalta tavoitteena pidin sitä, että kaikkien näkemykset ja kokemukset ”Lauantaifoorumi” -tapahtumasta tulisivat kuuluville ja esiin, jotta mahdolliset onnistumiset motivoisivat jatkamaan tätä yhteistyötä. Kokoontumisen tunnelma oli mielestäni vireä ja ”yhteen hiileen puhaltava”. ”Lauantaifoorumi” -tapahtuman onnistuminen antoi selvästi motivaatiota tähän yhteistyöhömmä, sillä keskustelussa suunnattiin jo tulevaan. Kaikki läsnä olleet osallistuivat keskusteluun ja sen pohjalta löytyi uusia ajatuksia yhteistyöstä.

7.2.11 Yhdestoista kokoontuminen: KINUVA -toiminta ja SWOT

Kuulumisten vaihdon yhteydessä tuli esiin, että nuorisotoimen useampana hiihtolomana peräkkäin järjestämä nuorille suunnattu Rukan retki peruuntuu. Nuorisotyöntekijät

arvelivat sen johtuvan retken kustannuksista. Perheet ovat saattaneet heidän mukaansa pitää niitä liian kalliina. Kouluterveydenhoitajat toivat esiin, että heidän vakanssiensa osalta tilanne on positiivinen, sillä yhtään työntekijävajasta ei ole. Nuorten hyvinvointiaseman psykologi kertoi johdon suunnalta tulleesta määräyksestä, jonka mukaan hänen on jatkossa osallistuttava nuorten pitkäaikaistyöttömien ja syrjäytyneiden terveys-tarkastuksiin, mikä tulee vähentämään Nuorten hyvinvointiaseman resursseja yläkouluikäisten nuorten ja heidän perheidensä kanssa tehtävästä työstä. Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijä mainitsi heillä tapahtuneista työntekijävaihdoksista nuorisotyöntekijöiden osalta. Lisäksi hän kertoi, että aloittavat seurakunnan nuorisotyön toimesta tukihenkilötoiminnan 7-16 -vuotiaille lapsille ja nuorille, johon haetaan ja koulutetaan tukihenkilöitä. Tästä hän lupasi tiedottaa myöhemmin tarkemmin.

Seuraavaksi vuorossa oli KINUVA -yhteistyön arviointi SWOT -analyysin avulla eli arvioimme yhteistyön ja -toiminnan vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia. Toteutimme tämän niin, että kukin kokoontumiseen osallistunut työntekijä arvioi KINUVA -toimintaa näiden ulottuvuuksien näkökulmasta ensin itsenäisesti, jonka jälkeen kokosin kunkin osallistujan näkemykset yhteen. Tämän pohjalta KINUVA -yhteistyötä ja -toimintaa arvioitiin näin:

VAHVUUDET:

- *näkee, mitä eri toimialat tekevät*
- *monialaisuus eli mahdollisuus toimia matalalla kynnyksellä ja auttaa perheitä nopeammin ja monipuolisemmin.*
- *palveluihin ohjaaminen helpompaa*
- *yhteydenotot toisiin toimijoihin helpompi tehdä*
- *näkyminen yhteisesti*
- *nuorisopalveluiden osalta on hyvä saada kontaktia vanhempiin*
- *eri yläkoulujen yhteistyö esim. lauantaifoorumien osalta.*

HEIKKOUEDET:

- *Yhteisen ajan löytäminen*
- *Ajan puute, tarve olisi tehdä enemmän*
- *Sitoutumisen aste*
- *Riittämättömyyden tunne*

UHAT:

- *Vanhemmat eivät halua ottaa vastuuta, ongelmien ulkoistaminen*

- *Henkilöstön pysyvyys*
- *Asioiden eteneminen hitaasti*
- *Resurssien saatavuus*

MAHDOLLISUUDET:

- *Yhteistyö on voimaa*
- *Toiminnan vakiinnuttaminen, esim. lauantaifoorumi*
- *Yhteisen Facebook -sivuston luominen... KINUVA -käyttäjäprofiili*
- *Palveluiden kehittäminen tarpeita vastaamaan*
- *Yhteinen linja asioista on mahdollista luoda*

SWOT -analyysin osa-alueista käydyn keskustelun pohjalta KINUVA -yhteistyön ja -toiminnan vahvuuksina osallistujat näkivät yhteistyön eri toimialojen välillä. Koettiin, että on helpompaa tehdä työtä ”matalalla kynnyksellä” ja monipuolisemmin sekä ottaa toisiin toimijoihin yhteyttä, kun tuntee muiden toimialojen työntekijöitä KINUVA -ryhmän kautta. Vahvuutena pidettiin myös sitä, että KINUVA -ryhmänä on voitu olla näkyvillä kunnassa yhdessä, joka varmasti on antanut yläkoululaisten nuorten huoltajille myönteisen kuvan siitä, että Kirkkonummen kunnassa eri alan toimijat pitävät tärkeinä samanlaisia asioita ja pystyvät tekemään yhteistyötä. Ihan uutta on ollut myös eri yläkoulujen välinen yhteistyö koululaisten vanhempien kanssa ”kasvatuskumppanuuden hengessä”, mitä pidettiin vahvuutena.

Heikkouksina KINUVA -yhteistyön osalta pidettiin ajan puutetta. Monet kokivat niin, että KINUVA -toimintaa täytyy tehdä oman työn lisäksi ja tämä vaikuttaa myös osallistujien sitoutumiseen. Useat osallistujista totesivat, että tarvetta tällaisen yhteistyön tekemiselle olisi, mutta resursseja sen tekemiselle on vähän ja tästä syystä tulee riittämättömyyden tunteita.

Kokoontumiseen osallistuneet näkivät KINUVA -yhteistoiminnan uhkana yläkoululaisten nuorten huoltajien vastuunoton puutteen. Koettiin, että huoltajille järjestetään ja heidän kanssaan haluttaisiin järjestää osallisuutta vahvistavia toimintoja. Riski kuitenkin on, ettei vastuuta tällaisesta haluta ottaa, koska huoltajat voivat ajatella, ettei juuri heillä mitään ongelmia ole tai tule olemaan omien yläkoululaistensa kanssa. Uhkana nähtiin myös yhteistyön eteneminen hitaasti, jolloin tulee tunne, että ”junnataan paikalla”, mikä ei motivoi. Uhkakuvina pidettiin myös resurssien vähäisyyttä ja henkilöstön vaihtuvuutta. Resurssien vähäisyys vaikuttaa työntekijöiden mielestä siihen, että osallisuutta vah-

vistavia yhteistoimintoja ei kyetä järjestämään. Henkilöstön vaihtuvuus taas voi vaikuttaa työntekijöiden mielestä siihen, että yhteistyöhön ei enää sitouduta samalla tavoin.

Mahdollisuuksina nähtiin, että yhteistyö muuttuu tiiviimmäksi. Nähtiin, että KINUVA -yhteistyön avulla voitaisiin luoda vakiintuneita kohderyhmän osallisuutta vahvistavia toimintamuotoja kuntaan. Tästä mainittiin esimerkkinä ”Lauantaifoorumi”, joka on ajateltu järjestää jatkossa vuosittain. Monet toivat esiin mahdollisuutena sen, että esimerkiksi Facebook -sivuston avulla yläkoululaisten huoltajien kanssa kyettäisiin olemaan avoimemmassa vuorovaikutuksessa jatkuvasti, mikä varmasti lisäisi heidän osallisuuden kokemuksiaan. Sosiaalisen median hyödyntämisen ja kyselyn teettämisen pohjalta nähtiin mahdollisuutena myös, että kohderyhmän palveluita kyetään kehittämään paremmin tarpeita vastaaviksi. Mahdollisuutena pidettiin sitäkin, että KINUVA -yhteistyön ansiosta erilaisissa asioissa kyetään pitämään paremmin yhtenäistä linjaa, jolloin tasa-puolisuus suhteessa kohderyhmään toteutuu paremmin kunnan eri alueilla. Tästä mainittiin esimerkkinä muun muassa yhteistyö kunnan suomen- ja ruotsinkielisten koulujen kesken.

Yhdennentoista kokoontumisemme lopuksi sovimme vielä, että yksi nuorisotyöntekijöistä ottaa selvitettäväkseen käytännön toimet Facebook -sivujen aikaansaamiseksi KINUVA -ryhmälle. Liittyen yhdellä alueella tapahtuneeseen nuorten kannabiksen käyttöön ja nuorten asenteisiin sitä kohtaan, kävimme vielä keskustelua siitä, että seuraavan ”Lauantaifoorumin” yhtenä teemana voisi olla vanhempien asenteiden ja heidän asettamiensa rajojen merkitys kasvatuksessa.

Ryhmän yhteistyön kannalta tavoitteena pidin sitä, että SWOT -analyysin kautta, kukin kokoontumisen osallistunut saa tuoda esiin realistisen näkemyksensä yhteistyöstämme ja sen jatkumosta, joka antaisi kuvan tämänhetkisestä sitoutumisen tasosta yhteistointaamme. SWOT -analyysin tekeminen jäseni tällä kokoontumiskerralla hyvin osallistujien näkemyksiä KINUVA -ryhmän yhteistyöstä. Sen perusteella tuli esiin, että ryhmässä puhuttiin tällä kerralla paljon ”me” -muodossa ja ilmapiiri oli hyvin keskustelevalainen. Näkemykseni mukaan sitoutumishalua oli nyt ja tulee olemaan jatkossa, vaikka yhteistyö koettiin välillä lisätyöksi oman työn ohessa SWOT -analyysin perusteella.

8 Yhteisen kehittämisen arviointia

KINUVA -yhteistyö lähti liikkeelle Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa eri toimialoilla työskentelevien työntekijöiden omista havainnoista, joiden mukaan yläkouluikään tulleille nuorille ja heidän vanhemmilleen on tarjolla heikosti palveluita kunnassa. Havainnot perustuivat sekä tietoon kunnan palveluverkon niukkuudesta nuoruusiäisten ja heidän perheidensä kohdalla että kyseessä olevan ikäryhmän vanhemmille ohjatuista vertaisryhmäkokemuksista. Yläkouluikäisten nuorten vanhemmat olivat itse kyseisissä ryhmissä sanoneet, että kaipaisivat keskusteluseuraa ja yhteistä toimintaa samanikäisten nuorten vanhempien kanssa. KINUVA -yhteistyöllä haluttiin siis lähteä tekemään asioita uudella tavalla ja tarve siihen perustui suurelta osin palveluiden käyttäjien kokemuksiin, joista eri toimijat olivat saaneet näkemystä tehdessään omaa työtänsä tahoillaan.

Asioiden tekeminen uudella tavalla edellytti yhteistä kehittämistyötä, johon tämä toimintatutkimuksellinen opinnäytetyöni kytkeytyy. Niin yhteinen kehittämistyö kuin siihen liittyvä ylempään ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tekeminen edellyttivät Kirkkonummen eri toimialojen ja yksiköiden johtajien lupaa prosessin alussa. Kohderyhmäksi määrittyivät yläkouluikäiset nuoret ja heidän vanhempansa. Tämän kehittämisen pääasiallisena ja äärimmäisenä tavoitteena oli lisätä kyseisen kohderyhmän kokemuksia osallisuudesta kartoittamalla laajemmin koko Kirkkonummen alueella yläkouluikäisille nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnattuja toimintoja ja luoda uusia heidän osallisuuttaan vahvistavia toimintamuotoja.

Opinnäytetyöhöni kytkeytyvä kehittäminen ja sen kenttätyöjakso alkoi toukokuussa 2013 ja päättyi tammikuuhun 2015. Tämä jakso sisälsi yksitoista KINUVA-verkoston kokoontumista ja kaksi yhteistoiminnallista nuorten vanhemmille suunnattua tilaisuutta. Kokoontumisiin osallistui joka kerralla vähintään yhdeksän kunnan suomen- ja ruotsinkielisen puolen eri toimialoilla työskentelevien hyvinvointipalveluiden edustajaa. Kyseiset eri tahot olivat pääosin edustettuina myös yläkoululaisten nuorten vanhemmille järjestetyissä yhteistoiminnallisissa ”Vanhempainryhmäytys” ja ”Lauantaifoorumi” -tilaisuuksissa. ”Vanhempainryhmätykseen” ruotsinkielisen puolen työntekijät eivät osallistuneet, sillä kyseinen tilaisuus suunnattiin vain yhden suomenkielisen yläkoulun vanhemmille.

Tämän toimintatutkimuksellisen kehittämistyön tutkimusaineisto muodostuu jo edellä mainittujen yhdentoista kokoontumisen asialistoista ja muistioista. Asialistat laadin edellisen kerran keskusteluihin peilaten ennen seuraavaa kokoontumiskertaa ja muistiot kirjoitin joka kokoontumiskerran aikana. Asialistan ja edellisen kokoontumisen muistion lähetin kaikille KINUVA-verkostoon kuuluville ennen seuraavaa kokoontumista sähköpostilla. Tämän katsoin olevan opinnäytetyöni aineiston luotettavuuden kannalta merkittävää, sillä muut toimijat kykenivät puuttumaan ja oikaisemaan asialistojen sekä muistioiden sisältämät mahdolliset virheellisyydet ennen kokoontumisia tai niiden aikana, ja näin välillä tapahtuikin.

Kirjoitin jokaisen kokoontumisen jälkeen kenttäpäiväkirjaa noin yhden A4 -kokoisen arkin verran 1,5 rivivälillä. Kenttäpäiväkirjaan kokosin havaintojani yhteisestä keskustelusta ja kokoontumisten ilmapiiristä. Kenttäpäiväkirjaa laadin myös kahden yhteistoiminnallisen tilaisuuden jälkeen havainnoistani. Lisäksi tutkimusaineistoon sisältyvät ensimmäisessä yhteistoiminnallisessa ”Vanhempainryhmätys” -tilaisuudessa vanhempien kanssa laaditut tuotokset sekä kummankin tilaisuuden jälkeen kerätyt palautekyselyt.

Oma roolini KINUVA-verkostossa oli moninainen. Toimin ryhmän koollekutsujana ja sen vetäjänä. Toisaalta opinnäytetyön tekemisen johdosta toteutin osallistuvaa havainnointia aina silloin, kun se oli mahdollista niin kokoontumisissa käytyjen keskustelujen ja tapahtumiin osallistumisten osalta. Se jäi kuitenkin muiden roolieni johdosta paljon vähemmälle, joten sen vuoksi pyrin päiväkirjaa kirjoittamalla heti kokoontumisten ja tapahtumien jälkeen kuvaamaan mahdollisimman kattavasti kokoontumisen tai tapahtuman kulun ja havaintoni. Olin yksi osallistuja muiden joukossa myös vanhemmille suunnatuissa tapahtumissa siitäkin näkökulmasta, että olen itse vanhempi.

KINUVA-verkoston yhteinen kehittäminen on ollut Kirkkonummella uutta ja siinä mielessä ainutlaatuista, että kunnassa ei ole aiemmin vastaavanlaista työntekijävetoista toimialat ylittävää pidempikestoista kehittämistyötä tehty, joka olisi perustunut palveluiden käyttäjien ja työntekijöiden yhteneväiseen näkemykseen uudenlaisista palvelutarpeista.

8.1 Osallisuuden vahvistamisen yhteinen kartta

KINUVA -yhteistyön aloittaminen perustui muutamien työntekijöiden näkemykseen siitä, että yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiansa kohdalla olisi tarpeellista kertoittaa heille tarkoitettuja kunnan alueella olevia hyvinvointia edistäviä palveluita ja luoda myös ihan uusia työ- ja toimintamalleja. Kyseisten työntekijöiden näkemyksen mukaan hyvinvointia edistäviä palveluita olivat sellaiset palvelumuodot, jotka mahdollistaisivat vuorovaikutukseen ja lisäisivät kuulluksi tulemisen kokemuksia niin nuorilla kuin vanhemmilla. Tästä syystä osallisuuden vahvistaminen on kulkenut koko KINUVA -yhteistyön aikana ”punaisena lankana” kehittämisessä.

KINUVA -kokoontumisten alusta alkaen yhteiset keskustelut ja toiminnot ovat liittyneet aina jollakin tasolla osallisuuden vahvistamisen -ydinajatuksen. Tämä on tarkoittanut ensimmäisestä kokoontumisesta lähtien sitä, että yhteisesti on käyty läpi, miten kukin toimija näkee kohderyhmän tarpeet. Yhteisten päämäärien löytämiseksi keskustelut ovat olleet kiivaitakin, sillä eri tahoilla työskentelevät ovat nähneet asiat oman työnsä näkökulmasta ja kokeneet, että esimerkiksi uudet yhteistyömuodot voivat helposti olla etäällä omasta perustyöstä. KINUVA-verkoston kesken on lopulta kuitenkin tähän mennessä löydetty ”samalle kartalle” toisten kanssa ja kyetty yhteisesti päättämään, miten ja mitä lähdetään työstämään eteenpäin.

Kolmannella kokoontumiskerralla syvennyttiin keskustelemaan yhdessä, miten kukin toimija näkee osallisuuden ja sen vahvistamisen. Tällöin aika nopeasti keskustelu eteni koulujen vanhempainiltoihin ja -tilaisuuksiin sekä niiden toteuttamiseen eri tavoin kuin ennen. Tämän keskustelun pohjalta päädyttiin siihen, että vanhempainiltaisuuksien tulee olla toiminnallisempia – ei pelkkää informaation jakamista. Päädyttiin myös siihen, että niitä suunniteltaessa, on tärkeää ottaa huomioon ajankohdat ja se, mille kohderyhmälle mikäkin aihepiiri soveltuu. Lisäksi sovittiin, että niitä voidaan jatkossa järjestää muuallakin kuin koulujen tiloissa ja eri toimialojen työntekijöiden toimesta. Tämä keskustelu suuntautui siten, että itse yläkouluikäiset nuoret ja heidän osallisuuttaan vahvistavien toimintojen suunnittelu rajautui pois. Yhteisen keskustelun keskittyttyä ainoastaan vanhempainiltaisuuksien järjestämiseen uudella tavalla ei mahdollistanut osallisuuden vahvistamisen pohtimista jonkin muun toiminnon kannalta.

Neljännellä kokoontumiskerralla pohdittiin tarkemmin niitä tarpeita, mitä työntekijät oman työnsä näkökulmasta kokivat kohderyhmällä olevan ja näihin tarpeisiin vastaamiseksi pyrittiin kehittämään osallisuutta vahvistavia toimintamuotoja. Havaintoni oli, että näiden toimintamuotojen suunnittelemisen jäi ”ympäripyöreäksi”, sillä nuorille

suunnattujen toimintojen osalta todettiin, että *”nuorille suunnattu monipuolinen toiminta, myös yhdessä vanhempiensa kanssa, olisi vastaus heidän tarpeisiinsa”*. Vanhempien tarpeista käsin keskusteltaessa löydettiin hieman konkreettisempia toimintamuotoja, jotka osittain koskivat myös nuorten tarpeita, kuten *erilaisten vanhempainiltojen, keskustelutilaisuuksien ja ryhmien järjestäminen vanhemmille sekä vanhempien ja nuorten yhteistoimintamuotojen kehittäminen, jolloin olisi mahdollisuus vertaisvuorovaikutukseen ja yhteisen ajan löytymiseen*.

Seitsemännessä kokoontumisessa yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiensa osallisuuden vahvistamista mietittiin aiempaa konkreettisemmin. Jo aiemmin ryhmässä määrittelemämme kohderyhmän tarpeet otettiin uudelleen käsittelyyn ja kohta kohdalta mietimme kuhunkin tarpeeseen osallisuuden vahvistamisen näkökulmasta keinon vastata. Tämän keskustelun tuloksena syntyivät edelläkin jo kappaleessa 7.7 mainitut yhteiset näkemykset:

- *Keskustelukumppanuuden tärkeys: nuoren lähellä olevan yhdenkin aikuisen merkitys on tärkeä myös tulevia ihmissuhteita silmällä pitäen.*
- *Perheen sisäisen vuorovaikutuksen toimivuus ja siihen vaikuttaminen: vanhemmille puhumiseen motivoiminen, vaikka työntekijän tuella.*
- *Nuoret tarvitsisivat harrastuksia, jotka eivät maksa liikaa: harrastukset synnyttävät yhteisöjä, joihin voi kuulua.*
- *Nuoret voisivat hyötyä myös toiminnasta, joka tapahtuu pienemmissä ryhmissä: tällaisissa ryhmissä sosiaalisia taitoja voi turvallisesti harjoitella.*

Nämä yhteiset näkemykset ”piirsivät yhteistä karttaa” siitä, mikä KINUVA -yhteistyön strategia kohderyhmän osallisuutta vahvistavan toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa on. Ne loivat kehyksen yhteistyölle, jonka pohjalta ymmärrettiin, mihin suuntaan siinä pyritään ja miten.

8.2 Yhteinen palveluohjauksellinen työväline

KINUVA-verkoston yhteisenä päämääränä oli alusta alkaen koota yhteen ja saada käsitys Kirkkonummen kunnan alueella jo eri toimialoilla toteutuvista kohderyhmälle suunnatuista osallisuutta vahvistavista toimintamuodoista. Näiden toimintojen kokoamiseksi suunniteltiin KINUVA:n alusta alkaen yhteistä sähköisellä pohjalla toimivaa vuosikelloa, jota voisi käyttää apuna palveluohjaukseen kunkin toimijan työssä.

Vuosikellosta keskusteltiin ja sitä suunniteltiin yhteensä kuudessa kokoontumisessa yhdestätoista. Sille laadittiin pohja (LIITE 1.) ja jotkut toimijoista sitä täyttivätkin, mutta sen toimivuus yhteisenä työvälineenä todettiin ongelmalliseksi. Varsinaisena pulmana koettiin vuosikellon tekninen toteutus siten, että työntekijät voisivat helposti täydentää omien toimialojensa osalta kohderyhmälle suunnattuja toimintoja siihen. Vuosikelloa yritettiin ottaa käyttöön kunnan sisäisessä verkossa olevan yhteisen sähköisen kansion kautta, mutta sitä eivät päässeet käyttämään muut kuin kunnan työntekijät eli esimerkiksi seurakunnan toimijat rajautuivat sen käyttäjinä pois.

Edellisessä luvussa kuvattiin, miten osallisuuden vahvistamiseen liittyvien toimintojen määrittäminen yhdessä kehittyi. Vuosikelloon oli tarkoitus koota niitä toimintoja, joita kunnassa oli ja jotka määriteltiin kyseisenlaisiksi. Yhteisten näkemysten kehittyminen vei aikaa, mutta vuosikello -työvälineen kehittämisen varsinaisena vaikeutena oli tekninen toteutus, joka olisi vaatinut teknisen osaamisen lisäksi taloudellisia resursseja ja aikaa.

Työvälineen puuttuessa yhteisistä kokoontumisista muodostui foorumeita, joissa kuulumiskierroksella tiedotettiin kunkin toimijan osalta niistä eri tapahtumista ja toiminnoista, joita kunnassa yläkouluikäisille nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnattuna tapahtuu. Koko KINUVA-verkoston olemassaoloajan vuosikello -työvälinettä ja sen käyttöön saamista on kuitenkin pidetty tärkeänä ja sitä ei ole unohdettu. Sen teknisen toteutuksen suunnitteleminen on tällä hetkellä vielä kesken, mutta sen käyttöön ottaminen yritetään ratkaista lähitulevaisuudessa.

8.3 Uudet osallisuutta vahvistavat yhteistoimintamuodot

”Vanhempainryhmäytys” oli ensimmäinen KINUVA-verkoston yhteistyönä toteutettu uudenlainen yhteistoimintamuoto. Sen tarkoituksena oli koota yhteen Kirkkonummen keskustassa sijaitsevan yläkoulun 7. luokkalaisten vanhempia. Paikkana ei ollut tavanomaisesti koulu, vaan nuorisotila. Osallistujamäärä kyseisessä tilaisuudessa ei ollut runsas, mutta yhteishenki ja keskustelujen intensiteetti sekä vertaissuhteiden syntyminen koettiin kunnan toimijoiden näkökulmasta positiivisina. Tilaisuuden päättyessä vanhemmilta kerätyt palautteetkin sisälsivät samanlaisia toteamuksia. Mukana olleet toimijat kokivat, että vastaavanlaisia tilaisuuksia olisi hyvä järjestää lisää, sillä ”Vanhempainryhmäytys” -ilta vaikutti heidän mielestään olevan selkeästi osallisuuden kokemuksia vahvistava.

Vanhempainryhmäyitys -ilta antoi KINUVA -toimijoille pontta lähteä järjestämään laajempaa ”Lauantaifoorumi” -tilaisuutta tai ehkä ennemminkin tapahtumaa. Tähän tarjoutui hyvä mahdollisuus, kun EHYT ry toisen hankkeen yhteydessä tarjosi kyseessä olevan kaltaista toimintamallia Kirkkonummen kunnassa järjestettäväksi. Tämä tapahtuma suunnattiin kaikille Kirkkonummen yläkoululaisten vanhemmille. Siitä tiedottaminen ja mainonta toteutettiin suunnitelmallisesti ja huolella käyttäen useita eri tiedotuskanavia. Tapahtumaan osallistui vanhempia jokaisesta Kirkkonummen yläkoulusta – myös ruotsinkielisestä. Noin 70 henkilön osallistujamäärää pidettiin tapahtuman toimivuuden kannalta sopivana. Paikalla olleet työntekijät kokivat, että tapahtuma ja siellä käsitellyt eri nuoruusikään liittyvät teemat innostivat vanhempia vilkkaaseen keskusteluun ja tutustumaan toisiinsa. Kokemus oli vastaavanlainen kuin ”Vanhempainryhmäyituksen” jälkeen. Onnistuneiden kokemusten ja positiivisten palautteiden johdosta KINUVA-verkostossa päädyttiin ”Lauantaifoorumin” jälkeen järjestämään vastaavanlainen tapahtuma jatkossa vuosittain.

Uusista yhteistoimintamuodoista suunnittelun asteella KINUVA -yhteistyössä on yläkoululaisten nuorten vanhemmille suunnattava kysely, jonka pohjalta toimintoja ja palveluita voidaan kehittää vielä paremmin heidän tarpeitaan vastaaviksi. Lisäksi yhteistyössä on ideoitu KINUVA:n Facebook -sivuja ja ”chatti” -palstaa nuorten vanhemmille, joiden kautta työntekijät voisivat olla suoraan vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa.

Vanhempainiltojen ja -tapahtumien järjestämisestä uudella tavalla muotoutui KINUVA -yhteistyön johtoajatus, joka on jalostunut matkan varrella. Jossain vaiheessa ajatuksena oli toteuttaa yhteistoimintaa yläkouluikäisille nuorille ja vanhemmille, mutta tämä ei KINUVA -yhteistyön edetessä ainakaan vielä ole toteutunut. KINUVA-verkoston toimesta pelkästään nuorille suunnattua osallisuutta vahvistavaa uutta yhteistoimintaa ei myöskään ole ryhdytty suunnittelemaan.

8.4 ”Siellä KINUVA:ssa on niin hyvä flow...”

Otsikon toteamus oli nuorisotoimen työntekijän, joka toisti kuulemansa kollegan lausahduksen minulle kolmannen KINUVA -kokoontumisen jälkeen. Lausahduksen toistanut ei itse ollut KINUVA-verkostossa mukana.

KINUVA-verkosto on muodostunut Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluiden toimijoista, jotka työskentelevät yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa.

Kokoontumisiin ovat päässeet melkein jokaisella kerralla osallistumaan ainakin yksi edustaja eri toimialoilta ja yksiköistä, kuten edellä kuvatuista kokoontumiskertojen kuvauksista voi havaita. Yhteistyö on ollut näin ollen monialaista ja moniammatillista. Yhteistyötä on lähdetty tekemään yli toimialarajojen ja asiakaslähtöisesti.

KINUVA -yhteistyöstä laaditun SWOT -analyysin perusteella, josta kerrottiin tarkemmin luvussa 7.11, verkostoon kuuluvat pitivät tärkeänä toisiin toimijoihin tutustumista, yhteistyön tiivistymistä ja toisilta ammattialoilta ja eri alueiden toimijoilta oppimista. Näiden asioiden koettiin auttavan omassa työssä. Heikkoutena yhteistyössä pidettiin ajan puutetta, mikä vaikutti sitoutumisen asteeseen ja aiheutti sitä kautta riittämättömyyden tunteita. Ajan puute nähtiin analyysin perusteella myös uhkana, sillä sen johdosta koettiin, että yhteisessä kehittämisessä edetään hitaasti. Uhkana nähtiin tämän lisäksi nuorten vanhempien sitoutumattomuus yhteisiin uusiin toimintoihin, KINUVA -toimijoiden vaihtuminen ja taloudellisten resurssien saatavuus. Yhteistyön mahdollisuuksina nähtiin, että uusista yhteistoimintamuodoista tulee vakiintunutta toimintaa Kirkkonummelle. Lisäksi koettiin, että asiakaslähtöisyyden on mahdollista kehittyä KINUVA -yhteistyön myötä parempaan suuntaan ja yhteinen kehittäminen mahdollistaa toimimaan yhtenäisemmän linjan mukaisesti.

Vuorovaikutuksellisen ilmapiirin luomiseksi halusin välttää yhteisen keskustelun johtamista liian kaavamaisesti kokoontumiskerroilla, joten pyrin lähinnä vaikuttamaan siihen, että jokaisella, jolla oli jotain sanottavaa, sai puheenvuoron niin halutessaan. Pidin myös huolen siitä, että hiljaisemmat ja sivusta seuraavat saivat mahdollisuuden esittää näkemyksiään kokoontumisen kuluessa. Näkemykseni oli, että uusien toimintojen suunnitteleminen edellytti vapaata ja avointa ”ideariihen” -tyyppistä keskustelua ja pohdiskelua. Tämän vuoksi pääasiallisena kokoontumisten kehittämistyön keinona katsoin olevan mahdollisimman osallistavan ja avoimen keskustelun käyminen asiasta kuin asiasta.

Kokosin jokaisen KINUVA -kokoontumisen ja yhteisten tilaisuuksien jälkeen havaintojani kenttäpäiväkirjaan kokoontumisten ja tilaisuuksien tunnelmista ja ilmapiiristä. Näistä havainnoistani on maininnat kokoontumisten kuvausten loppuissa. Tunnelman ja ilmapiirin koin useissa yhteisissä kokoontumisissa innostuneeksi, vapautuneeksi, avoimeksi ja keskustelevaiseksi. Ainoastaan kunnassa toteutettujen lomautusten ollessa ajankohtaisia aistin yhteisen ilmapiirin olevan kielteinen. Yhteisten tilaisuuksien järjestäminen selvästi vahvisti tarmoa tehdä yhteistyötä, sillä niistä jäi osallistuneiden toimi-

joiden kommenttien perusteella myönteiset tunnelmat. Toimijoita oli läsnä jokaisessa KINUVA:n kokoontumisessa monipuolisesti eli eri toimialoilta ja yksiköistä niihin sitouduttiin. Pohdin kuitenkin matkan varrella päiväkirjani merkinnöissä yhteistyöhön sitoutumisen astetta, sillä vastuuta esimerkiksi kokoontumisten vetämisestä ja muistioiden laatimisesta, ei haluttu ottaa. Kokoontuminen, joka olisi ollut minun poissa ollessani, peruttiin ja joinakin kertoina ehdotin, että joku muu voi toimia kokoontumisessa vetovastuussa, mutta tämä ei onnistunut. Yhteistyön koordinointi edellytti yhdeltä henkilöltä melko isoa työpanosta. Myönteistä kuitenkin oli, että tilaisuuksien järjestämiseen liittyvissä käytännön järjestelyissä työpanos jakautui näkemykseni mukaan hyvin tasaisesti ja helpon oloisesti.

9 Johtopäätökset

Lähdin edellä kuvattuun kehittämistyöhön kytkeytyvässä opinnäytetyössäni hakemaan vastauksia kysymyksiin, mitä kohderyhmän osallisuutta vahvistavia toimintoja Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa toteutetaan ja mitä uusia osallisuutta vahvistavia toimintoja yhteisen kehittämistyön avulla voidaan luoda. Kiteytän vastauksen tutkimuskysymykseeni tässä luvussa. Lisäksi peilaan tämän tutkimus- ja kehittämisprosessin tuloksia ja etenemistä tietoon osallisuudesta ja sen vahvistamisesta, jota tarkasteltiin luvussa 4. Yhteiskehittämistä katsastelen toimintajärjestelmän, yhteiskehittelyn ja ekspansiivisen oppimisen näkökulmista, joita on käsitelty kehittämismenetelminä luvussa 6.

9.1 Osallisuus ja sen vahvistaminen

KINUVA -yhteistyön alkutaipaleella ajateltiin, että yhteistä kehittämistä tehdään yhdessä nuorten ja heidän vanhempiansa kanssa. Todellisuus kuitenkin valkeni kokoontumisten käynnistyttyä ja yhteisten keskustelujen myötä. KINUVA-verkostossa ymmärrettiin, että ennen kuin mitään voidaan ryhtyä toteuttamaan, olisi saatava eri toimialojen työntekijöiden kesken yhteneväinen käsitys osallisuutta vahvistavista toiminnoista ja siitä, minkälaista yhteistyötä kohderyhmä huomioon ottaen ollaan valmiita tekemään. Pitkälti oli kyse yhteisistä arvoista ja normeista keskustelemisesta, jonka pohjalta Van der Maesenin ja Walkerin (2002: 6) määrittelemä sosiaalinen koheesio eri taustoista tulevien työntekijöiden kesken vähitellen pystyi vahvistumaan ja luomaan pohjaa yhteistyölle. Tämä prosessi vei paljon enemmän aikaa kuin aluksi luultiin, mikä vaikutti

siihen, että yhteiskehittäminen nuorten ja heidän vanhempiensa kanssa ei ole vielä toteutunut.

Yhteiset keskustelut luotsasivat yhteistyötä vanhemmuuden tukemisen ja kasvatuskumppanuuden kehittymisen suuntaan. Eri työntekijöiden kokemusten perusteella nähtiin, että nuorten osallisuuden kokemuksiin ja hyvinvointiin vaikuttavat oleellisesti omat vanhemmat ja vuorovaikutus perheessä, josta Oranen (2007: 3) on puhunut osallisuuden kasvattamisena. Tästä syystä haluttiin lähteä liikkeelle mahdollisimman ennaltaehkäisevästi vanhempainilloista ja niiden järjestämisestä uudella tavalla.

Yhteisesti järjestetyt ”Vanhempainryhmätys” ja ”Lauantaifoorumi” -tilaisuudet pyrittiin järjestämään tunnelmiltaan vuorovaikutukselliseksi. Kummassakin niissä käsiteltiin keskeisesti perheiden sisäistä vuorovaikutusta – milloin nuoren ääntä tulee kuulla ja milloin on oleellista rajoittaa nuoren käyttäytymistä. Keskusteltavat teemat liittyivät itse asiassa vahvasti nuoren osallisuuden kokemusten kehittymiseen perheyhteisössä ja siihen, kuinka vanhempi voi tätä kehitystä tukea. Minkälaiset ovat vanhemman valmiudet ja mahdollisuudet nuoren osallisuuden kehittymisen tukemiseen, ja toisaalta minkälaisia velvoitteita ympäröivä yhteiskunta lasten ja nuorten elämän kannalta asettaa, mitä Shierin (2001:11) mallia mukailleen Hotari, Oranen ja Pösö (2013:152) ovat jäsentäneet taulukossa 3 sivulla 28.

KINUVA-verkostossa ajateltiin Koskinen-Ollonqvistin ym. (2009: 30) tavoin, että osallisuuden kokemukset vaativat ensisijaisesti osallistumista ja syventyvät aste asteelta. Tämän vuoksi osallistumiseen aktivoimista pohdittiin paljon. Yhteisten vanhemmille suunnattujen tilaisuuksien järjestämisessä nähtiin prosessin edetessä yhä tärkeämpänä suunnitelmallinen tiedottaminen, jotta niihin osallistuttaisiin. Osallistumista mietittiin myös nuorisotilojen käytön osalta, kun nuorisotyöntekijät toivat useaan otteeseen esiin, että nuoret eivät käy nuorisotiloilla enää aktiivisesti. Tämä johti siihen, että nuorisotyöntekijät ryhtyivät päivystämään kouluilla säännöllisesti.

Kohosen ja Tialan (2005: 5) mukaan osallisuus voi olla tieto, suunnittelu, toiminta tai päätös -osallisuutta, mitä tarkasteltiin jo aiemmin sivulla 36. KINUVA -yhteiskehittämisessä on ollut kyse kohderyhmän osallisuuden vahvistamiseksi jo toteutetuista tai tulevaisuudessa toteutettavista toiminnoista. Tieto -osallisuuden vahvistamiseen on pyritty palveluohjauksellisella vuosikello -työvälineellä, jonka tekninen toteutus on edelleen keskeneräinen. Suunnitellut Facebook ja chatti -sivut ym. kuuluvat tähän

samaan informaation jakamiseen pohjautuvaan kategoriaan, vaikkakin ovat kohderyhmän kannalta vuorovaikutteisuuden vuoksi myös suunnittelu -osallisuutta vahvistavia välineitä. Suunnittelu -osallisuutta KINUVA -kehittämisessä ovat olleet yhteisissä tilaisuuksissa vanhemmilta kerättyjen palautteiden huomioon ottaminen seuraavaksi järjestettävissä tilaisuuksissa. Tähän osa-alueeseen kuuluu myös vanhemmille laadittava nettikysely, joka toteutetaan kevään 2015 aikana. Toiminta -osallisuuden osalta KINUVA -kehittäminen on vain osittaisesti toteutunut kohderyhmän kannalta, sillä uudet yhteistoimintamuodot ovat pyrkineet ainoastaan vanhempien osallisuuden kokemusten vahvistamiseen. Nuoret itse eivät ole olleet mukana. Päätös -osallisuus ei KINUVA -yhteistyön osalta ole toteutunut laisinkaan, kuten jo tämän luvun alussa todettiin. Vanhemmat ja nuoret eivät ole vielä olleet yhteisistä toiminnoista päättämässä KINUVA -ryhmässä.

9.2 Yhteiskehittäminen

KINUVA-verkosto muodostaa sivulla 40 tarkemmin kuvatun Engeströmin (2004: 10) kehittävään työntutkimukseen liittyvän toimintajärjestelmän. Sen toiminnan tuloksena pyritään saamaan aikaan nuorten hyvinvointia ja toiminnan kohteena ovat nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnattujen palveluiden kehittäminen osallisuuden kokemuksia vahvistaviksi (Engeström 2004: 10). KINUVA:sta on muodostunut Engeströmin (2004: 82-87) määrittelemien yhteiskehittelyyn liittyvien käsitteiden mukaisesti moniorganisatorisella kentällä vakiintunut kehittämistyötä tekevä verkosto, jonka toiminnassa tapahtuu eri hallinnonalojen rajanylityksiä suuntaan ja toiseen. Se on muodostumassa Engeströmin (2004:87) määrittelemällä tavalla solmuksi, jossa kenelläkään toimijataholla ei ole määräävää asemaa, vaan tapahtuu kohteen yhteisen artikuloinnin ja muokkaamisen tekoja asiakkaiden tarpeiden lähtökohdista katsottuna sekä jatkuvuus syntyy kohteesta ja yhteisesti muokatuista välineistä. KINUVA-verkoston yhteiskehittämisessä merkille pantavaa on ollut juuri se, että siinä ei ole vallinnut perinteisiä valtarakenteita. Osanottajajoukon koko on vaihdellut tarpeen mukaan esimerkiksi silloin, kun ”Vanhempainryhmäytystä” ryhdyttiin suunnittelemaan pienemmällä joukolla. Erilaisten toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa määräävässä asemassa ovat olleet kohderyhmän näkökulmasta tarkoituksenmukaiset tahot. (Engeström 2004: 87.)

Engeströmin (2004: 13) mukaan ekspansiivisessa oppimisessa on kyse kohteen laajenemisesta kehittämistyöhön osallistuville, jolloin myös kunkin osallistujan vastuu laajenee. KINUVA:n yhteiskehittämisessä on tapahtunut juuri näin. Nuorille ja vanhemmille

suunnattujen osallisuutta vahvistavien toimintojen suunnittelu ja toteuttaminen on edellyttänyt esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden ottamaan vahvemmin huomioon myös nuorten vanhempien kanssa toimimisen. Kouluissa työskentelevät toimijat ovat sen sijaan laajentaneet yhteiskehittämisen kautta toimintaansa vapaa-ajan areenoille. Vastuun laajenemisen seurauksena yhteiskehittäminen on edellyttänyt toimijoiden sitoutumista uudelleenlaiseen työskentelyyn ja tekemään asioita uudella tavalla ylittäen raja-aitoja.

KINUVA:n yhteiskehittäminen on edennyt hitaasti. Palveluohjauksellista työvälinettä ei ole saatu valmiiksi ja muutkin teknistä toteutusta vaativat toiminnot ovat vielä jääneet toteutumatta. Kukaan KINUVA:n kehittämiseen osallistunut toimija on prosessin edetessä pikkuhiljaa ruvennut näkemään, mitä yhteistyöllä voidaan saada aikaa ja mitä hyötyä siitä voi olla omassa perustyössä. Ekspansiiviseen oppimiseen liittyy hitaus ja toimintatapojen muutokset vievät aikaa, kuten Engeström (2004: 60) on todennut. KINUVA-verkoston yhteistyössä on nähty näkökulmien yhteen törmäämistä ja vilkasta dialogia, joita yhteisten oppimistekojen aikaansaaminen on vaatinut (Engeström 2004: 60).

9.3 Nuoret, vanhemmat ja osallisuutta vahvistavat toiminnot

KINUVA -yhteiskehittäminen on laajentanut hyvinvointipalveluiden eri toimijoiden näkemystä yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiensa palveluverkostosta ja eri toiminnoista Kirkkonummen alueella. Tämä ei ole tapahtunut vielä palveluohjauksellisen työvälineen avulla, vaan yhteisissä kokoontumisissa jaetun informaation kautta. Tämän informaation perusteella on havaittu, että Kirkkonummen kunnassa tätä nykyä järjestettävä toiminta, jonka voidaan katsoa olevan osallisuuden kokemuksia vahvistavaa, on suurimmaksi osaksi suunnattu nuorille – ei nuorten vanhemmille tai heille yhdessä. Näiden nuorille suunnattujen palveluiden järjestäjätaho on pitkälti nuoriso- ja vapaa-aika -palvelut. KINUVA-verkoston uudet kehitellyt yhteistoimintamuodot eli ”Vanheppainryhmäytys” ja ”Lauantaifoorumi” ovat nuorten vanhemmille suunnattuja toimintoja.

Osallisuutta vahvistavien toimintojen suunnittelu ja palveluiden kehittäminen asiakaslähtöisiksi KINUVA-verkostossa jatkuu, kun kevään 2015 aikana teetetään palvelutarpeita kartoittava kysely yläkouluikäisten nuorten vanhemmille. Lisäksi suunnittelun alla ovat KINUVA:n Facebook -sivut.

Yhteistyö ja kehittäminen KINUVA-verkostossa on antanut mahdollisuuden Kirkkonummen toimijoiden tutustumiseen toisiinsa yli toimialarajojen. Yläkouluikäisistä nuorista ja heidän vanhemmistaan on KINUVA-verkoston kehittämisen ja sen myötä tapahtuneen ekspansiivisen oppimisen avulla tullut yhteisiä asiakkaita. Kunkin KINUVA-verkoston osallistuneen toimijan on mahdollista toteuttaa perustyötään laajemmasta näkökulmasta ja tehdä kohderyhmän kannalta tiiviimpää yhteistyötä, hallintokuntarajoista huolimatta.

10 Pohdinta

KINUVA -kehittämisen päämääränä on vahvistaa yläkouluikäisten nuorten ja heidän vanhempiensa osallisuuden kokemuksia Kirkkonummen kunnassa. Tähän kehittämistyöhön tiiviisti kytkeytyvällä opinnäytetyölläni pyrin kuvaamaan kunnassa jo olemassa olevia, kohderyhmälle suunnattuja osallisuutta vahvistavia toimintoja ja uusia, yhteisen kehittämistyön aikaansaannoksina toteutettuja yhteistoimintoja. Kaikenkattava kohderyhmälle suunnattavien toimintojen kokoamiseksi suunniteltu vuosikello -työväline, joka auttaisi eri toimialoilla työskenteleviä kunnan toimijoita perustyössään palveluohjauksen toteuttamisessa, jäi opinnäytetyöni aikaisessa kehittämistyössä toteutumatta. KINUVA -kokoontumiset toimittivat palveluohjausta hyödyttävän informaation jakamisen virkaa yhteisen työvälineen puuttuessa. KINUVA -kehittämisen edetessä yhteinen näkemys nuorten ja vanhempien osallisuudesta ja heidän osallisuuden kokemuksiinsa vahvistavasta toiminnasta syveni. Uusia toimintamuotoja suunniteltiin ja kehitettiin kohdentaen niitä ensisijaisesti nuorten vanhemmille, sillä heidän toiminnallaan katsottiin olevan keskeinen vaikutus nuorten osallistumisiin ja osallisuuden kokemuksiin.

Kehittämissyhteistyö Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluiden työntekijöiden kanssa loi perustan toimintatutkimukselliselle opinnäytetyölleni. Sen eteenpäin vieminen oli riippuvainen eri toimijoiden sitoutumisesta kehittämiseen ja osallistumisesta yhteisiin kokoontumisiin. Lähtökohtaisesti hyvinvointipalveluiden kehittäminen nuorten ja vanhempien palveluiden kohdalla koettiin tarpeelliseksi eli motivaatiota moniorganisatorisen kentän työntekijöillä oli alusta alkaen, mutta sitoutumista yhteistyöhön ja vastuunkantamista eri kehittämissyhteistyön osa-alueista häiritsivät oman perustyön hoitaminen, työntekijävaihdokset, kunnan säästötoimet ja se, että johtajataso ei osallistunut missään vaiheessa konkreettiseen yhteistyöhön. Kaikki tämä on vaikuttanut kehittämissyhteistyön etenemiseen hitaasti. Toisaalta Suojanen (2004) on artikkelissaan kriittisen

toimintatutkimuksen osalta todennut, että se on valtaistamisprosessi, jossa oleellista on toimijoiden emansipoituminen, vapautuminen vanhoista käytänteistä ja toimintatavoista. Tällainen kehitys, kuten ekspanstiivisen oppimisenkin kohdalla jo todettiin, on hidas prosessi (Engeström 2004: 60). Prosessin etenemistä nopeammin olisi varmasti auttanut johtajatasen osallistuminen jossain määrin kehittämissyhteistyön konkreettisiin vaiheisiin. Päätöksiä olisi voitu näin ollen paremmin tehdä esimerkiksi vuosikelloon liittyvästä teknisestä toteutuksesta ja toimintaan käytettävien taloudellisten resurssien osalta, mikä olisi saattanut tehostaa ja nopeuttaa kehittämistyötä.

Aikaansaatujen uusien yhteistoimintojen lisäksi KINUVA -kehittäminen auttoi ja tulee auttamaan Kirkkonummen kunnan eri toimialojen työntekijöitä tuntemaan toisiaan paremmin, yhdistämään työtapojaan ja toimimaan asiakaslähtöisemmin eli osallisuuden vahvistamisen näkökulma huomioiden nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnattujen palveluiden osalta. Työntekijöiden yhteistä oppimista tapahtui toisilla toimialoilla työskentelevien työotteista ja toiminnoista oppimalla, mutta myös Kirkkonummen eri alueista ja niiden ominaispiirteistä kohderyhmän kannalta keskeisissä asioissa. Myös suomenkielisten ja ruotsinkielisten työntekijöiden yhteistyö tiivistyi. Kirkkonummen kunnan hyvinvointipalveluissa toimivien työntekijöiden yhteistyön lisääntyminen muun muassa KINUVA -tyyppisen toiminnan avulla on ollut ajankohtaista uuden sosiaalihuoltolain astuessa voimaan, sillä kyseisessä laissa perustason palveluiden rooli hyvinvoinnin lisääjänä vahvistuu ja yhteistyön tekeminen eri toimijoiden kesken korostuu (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 30.12.2014).

Edellä kuvattu yhteisen oppimisen prosessi ja hyvät kokemukset eri sektoreiden työntekijätason yhteistyöstä ovat yhteneväisiä Aaltion (2013: 126) kuvaaman Newcastle -mallin kanssa. Newcastlesta on saatu hyviä kokemuksia työntekijöiden ja palveluiden käyttäjien yhteistyöstä, missä omasta ympäristöstä ja toisilta opitaan. Oppiva organisaatio on otettu siellä palvelujärjestelmän uudistamisen ja kehittämisen tavoitteeksi. (Aaltio 2013: 126.) KINUVA -yhteistyötä on tarvittu Kirkkonummen kunnan kaltaisessa organisaatiossa, missä hyvinvointipalveluita samalle kohderyhmälle tuotetaan eri toimialoilla. Organisaation ja hallinnon rakenteet eivät toimi automaattisesti asiakaslähtöisesti, minkä hyvinvointipalveluiden työntekijät ovat itse havainneet työssään.

Suomessa on Kaljusen (2011: 271-272) kuntien sosiaali- ja terveysalan johtamista tarkastelevan väitöskirjatutkimuksen mukaan laajemminkin pitäyditty hallinto- ja organisaatiolähtöisessä uudistamisessa asiakaslähtöisyyden kustannuksella. Olisiko asiakas-

lähtöisen uudistamisen suunta Newcastlen tapaan toteutettavissa meillä Suomessakin, kun sote -uudistusta lähdetään uuden hallituksen muodostuttua jälleen työstämään (Sosiaali- ja terveysministeriö 5.3.2015)?

Kehittämisyhteistyö ja yhteinen oppiminen KINUVA-verkoston kesken jatkuu. Toimialarajat ovat madaltuneet, sillä työvälineitä ja yhteistoimintamuotoja on toteutettu ja tullaan jatkossa toteuttamaan. Uusien toimintojen suunnittelussa keskiössä ovat olleet yläkouluikäisten nuorten vanhemmat. Seuraava vaihe asiakaslähtöisyyden kehittämisessä on suunnitella osallistavia toimintoja yhdessä nuorten ja vanhempien kanssa, mikä tämän yhteiskehittämisen alussa oli ajatuksena. Prosessi voisi edetä myös kohderyhmän osallisuuden kokemuksia kartoittaen.

Lähteet

Aaltio, Elina 2013. Hyvinvoinnin uusi järjestys. Helsinki: Hakapaino, Gaudeamus Oy.

Alasoini, Tuomo 2008. Osallistava ohjelmallinen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa: Seppänen-Järvelä, Riitta – Karjalainen, Vappu (toim.) 2008. Kehittämistyön risteyksiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 35-52.

Aristoteles 2002 (suomentanut Knuuttila, Simo). Nikomakhoksen etiikka. Teokset 7. Helsinki: Gaudeamus

Barnhill, L. 1979. Healthy Family Systems. The family coordinator 28, 94-100.

Bergman, Manfred Max – Scott, Jacqueline 2001. Young adolescents' wellbeing and health-risk behaviours: gender and socio-economic differences. Journal of Adolescence 24. 183-197.

Carr, Wilfred – Kemmis, Stephen 1986. Becoming critical. Education, knowledge and action research. London: Routledge Falmer.

Cronin, Kathleen – Kirby, Perpetua – Lanyon, Claire – Sinclair, Ruth 2003. Building a Culture of Participation – Involving children and young people in policy, service planning, delivery and evaluation. Research report. The National Children's Bureau (NCB) & PK Research Consultancy (PKRC). Department of Education. Verkkodokumentti. <<https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DfES-0827-2003.pdf.pdf>>. Luettu 10.2.2013.

Engeström, Yrjö. 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Tampere: Vastapaino.

European Foundation of Social Quality 29.11.2012. Verkkodokumentti. <<http://www.socialquality.org/site/index.html>>. Luettu 19.3.2014.

Euroopan komissio 12.12.2003. Komission tiedonanto. KOM(2003) 773. Verkkodokumentti. <http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/situation_in_europe/c10616_fi.htm>. Luettu 12.3.2014.

Euroopan komissio 2011. Progress käynnissä: EU:n työllisyyttä ja sosiaalista osallisuutta koskeva ohjelma vuosiksi 2007–2013. Verkkojulkaisu. Luxemburg: Euroopan Unionin julkaisutoimisto.

Fenton, Evelyn M. – Pettigrew, Andrew M. 2000. Theoretical perspectives on new forms of organizing. Teoksessa: Pettigrew, Andrew M. – Fenton, Evelyn M. (ed.) 2000. The innovating organization. London: Sage Publications.

Gray, David E. 2004. Doing Research in the Real World. London: Sage Publications.

Hall, G. Stanley 1904. Adolescence its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion, and education (Vols. I & II). New York: D. Appleton & Co. Verkkoteos. <<https://archive.org/stream/adolescenceitsp01hallgoog#page/n8/mode/2up>>. Luettu 12.3.2014.

Havighurst, Robert J. 1953. Human development and education. New York: McKay.

Heikkinen, Hannu L. T. – Huttunen, Rauno – Moilanen, Pentti (toim.) 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus.

Heikkinen, Hannu L. T. 2001. Toimintatutkimus – toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa: Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS Kustannus, Gummerus Kirjapaino Oy. 196-211.

Heikkinen, Hannu L. T. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa: Heikkinen, Hannu L. T. – Rovio, Esa – Syrjälä, Leena (toim.) 2006. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura. 16-38.

Heikkinen, Hannu L. T. – Rovio, Esa – Syrjälä, Leena (toim.) 2006. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heino, Tarja 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. 84-107.

Hiila, Helena 2005. Nuoret tarvitsevat vanhempien läsnäoloa. Teoksessa: Syrjälä, Jaana (toim.) 2005. Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto. 5-7.

Hirsjärvi, Sirkka - Remes, Pirkko - Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Hotari, Kaisa-Elina – Oranen, Mikko – Pösö, Tarja 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. 149-164.

Huhtanen, Kristiina 2011. Tehostettu tuki perusopetuksessa – Työvälineeksi pedagoginen ennakointi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hämäläinen, Juha 2010. Perhepolitiikka. Teoksessa: Niemelä, Pauli (toim.) 2010. Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy. 227-246.

Hänninen, Vilma 2001. Lev Semjonovitš Vygotski. Tietoisuuden kulttuurihistoriallinen kehitys. Teoksessa: Hänninen, Vilma – Partanen, Jukka – Ylijoki, Oili-Helena (toim.) 2001. Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjät. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Joronen, Katja 2005. Adolescent subjective well-being in their social contexts. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Joronen, Katja 2006. Perhe – nuoren elämän turva, uhka ja mahdollisuus. Teoksessa: Helminen, Jari (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee - Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus. 37-59.

Kajanoja, Jouko 2005. Hyvinvointi ja hyvinvointivaltio – Len Doyalin ja Ian Goughin hyvinvointiteoria. Teoksessa: Saari, Juho (toim.) 2010. Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kaljunen, Leena 2011. Johtamisopit kuntaorganisaatiossa – diskursiivinen tutkimus sosiaali- ja terveystoimesta 1980-luvulta 2000-luvulle. Väitöskirjatutkimus. Lappeenrannan teknillinen yliopisto: Digipaino.

Kalland, Mirjam 24.10.2012. MLL:n lausunto valtion talousarviosta vuodelle 2013. Verkkodokumentti.

<http://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=15989073>. Luettu 11.11.12.

Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa: Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rausku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 91-108.

Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija – Rausku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Kemmis, Bill – Wilkinson, Merwyn 1998. Participatory Action research and the study of practice. Teoksessa: Atweh, Bill – Kemmis, Stephen – Weeks, Patricia (ed.) 1998. Action Research in Practice. Partnerships for Social Justice in Education. London: Routledge. 21-36.

Kinnunen, Ulla – Mauno, Saija 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa: Rönkä, Anna - Kinnunen, Ulla (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus – Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 99-118.

Kirkkonummen kunta 2012. Verkkodokumentti. <<http://www.kirkkonummi.fi/tietoja>>. Luettu 25.10.2012.

Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017. Luonnos. <<http://kirkkonummi01.hosting.documenta.fi/kokous/20131454-5-1.PDF>>. Luettu 2.11.2012.

Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014-2017. Tavoiteosa. Kunnanvaltuuston hyväksymä 1.9.2014. <<http://kirkkonummi01.hosting.documenta.fi/kokous/20141774-12-1.PDF>>. Luettu 10.9.2014.

Kirkkonummen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman palvelukuvaukset. Oheismateriaali. Kunnanvaltuuston hyväksymä 1.9.2014. <http://www.kirkkonummi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kirkkonummi/embeds/kirkkonummiwwwstructure/59038_Perusturva_palvelukuvaukset.pdf>. Luettu 10.9.2014.

Kirkkonummen kuntalaisbarometri 2013. Verkkodokumentti. <http://www.kirkkonummi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kirkkonummi/embeds/kirkkonummiwwwstructure/37379_Kuntalaisbarometri2013.pdf>. Luettu 8.3.2014.

Kirkkonummen kunta- ja palvelustrategia. Kunnanvaltuuston valmistelutoimikunta 11.9.2006, Kunnanhallituksen kehittämistyöryhmä 11.9.2006, Kunnanhallitus 18.9.2006, Kunnanvaltuusto, Liite 1/ 28.9.2006 § 116. Verkkodokumentti. <http://www.kirkkonummi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/kirkkonummi/embeds/

kirkkonummiwwstructure/17497_Kunta-_ja_palvelustrategia_Kv_28092006.pdf>. Luettu 2.11.2012.

Kivimäki, Riikka 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa: Forsberg, Hannele – Nätkin, Ritva (toim.) 2003. Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 186-201.

Kiviniemi, Kari 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa: Heikkinen, Hannu L. T. – Huttunen, Rauno – Moilanen, Pentti (toim.) 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus.

Kohonen, Kirsi – Tiala, Toni (toim.) 2002. Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasianministeriö. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Koskinen-Ollonqvist, Pirjo - Rouvinen-Wilenius, Päivi - Aalto-kallio, Mervi 2009. Osallisuus terveystekijänä. Promo 60: 5/2009, Terveystekijä-lehti. 30-31. Verkkopublication. < <http://health.web2.hpsjr.fi/web/pdf/promo/Promo60.pdf>>. Luettu 25.3.2014.

Kraut, Richard 2007. What Is Good and Why: The Ethics of Well-Being. Cambridge, MA, USA: Harvard University Press.

Kuronen, Marjo 2003. Eronnut perhe. Teoksessa: Forsberg, Hannele – Nätkin, Ritva (toim.) 2003. Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 103-120.

Kuula, Arja 2001. Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Lagerspetz, Eerik 2011. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa: Saari, Juho (toim.) 2011. Hyvinvointi – Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 79-105.

Laiho, M. 2012. Oman elämänsä asiantuntijat. Lapsen maailma 8, 6-10.

Laitinen, Kristiina - Hallantie, Merja 2011. Huomisen hyvinvointia: kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Opetushallitus: Oppaat ja käsikirjat 19. Verkkodokumentti. < http://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf> Luettu 3.1.2014.

Lastensuojelulaki 9§ 13.4.2007. Finlex. Tuki koulunkäyntiin. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P9>>. Luettu 4.2.2013.

Lastensuojelulaki 12§ 13.4.2007. Finlex. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Verkkodokumentti. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Luettu 17.2.2014.

Lastensuojelun keskusliitto 2004. Lapsen hyvä elämä 2015 -toimintalinjaus. Verkkodokumentti. <http://www.lskl.fi/files/208/lapsen_hyva_elama.pdf>. Luettu 6.11.2012.

Luopa, Pauliina - Kivimäki, Hanne - Nipuli, Suvi - Vilkki, Suvi - Jokela, Jukka - Laukkarinen, Essi - Paananen, Reija 2013. Kouluterveyskysely 2013 – Kirkkonummen kunta-raportti. Helsinki: Terveystekijä ja hyvinvoinnin laitos.

Mannila, Simo – Peltoniemi, Jyri 1997. Köyhiä ja kipeitä. Terveystila ja syrjäytyminen. Tutkimuksia 57/97. Helsinki: Kuntoutussäätiö

Mikkola, Matti – Helminen, Jarkko 1994. Lastensuojelu. Helsinki: Karelactio.

Mäenpää, Heidi 13.9.2012. Näkökulmia peruskouluun: ”Peruskoulu oli hyvinvointiyhteiskunnan pilottiprojekti”. Kouluhallituksen entisen pääjohtaja Erkki Ahon haastattelu. Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti – Etusivu. Verkkojulkaisu. <<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1309/peruskoulu.html>> . Luettu 25.2.2014.

National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care in Finland 2003. STAKES. Verkkodokumentti. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/267671cb-0ec0-4039-b97b-7ac6ce6b9c10>>. Luettu 10.4.2014.

Niemelä, Pauli 2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa: Niemelä, Pauli (toim.) 2010. Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy. 16-37.

Nurmi, Jari-Erik 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa: Lyytinen, Paula – Korkiakangas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.) 1995. Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY. 256-274.

Nussbaum, Martha 2003. Capabilities as Fundamental Entitlements: Sen and Social Justice. Feminist Economics 9: 2-3. 33-59.

Ojanen, Sinikka 2003. Ohjauksesta oivallukseen - ohjausteorian kehittelyä. Teoksessa: Silkelä, Raimo (toim.) 2003. Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjauksesta. Suomen harjoittelukoulujen vuosikirja N:o 1. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. 11-22.

Ojanen, Sinikka 2009. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian käsittelyä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press/ Palmenia

Olson, David H. 1993. Circumplex Model of Marital & Family Systems. Verkkodokumentti. <<http://erurfamilies.uwagec.org/ERFLibrary/Readings/CircumplexModelOfMaritalAndFamilySystems.pdf>>. Luettu 8.3.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d. Oppilaan oikeus saada tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin. Verkkodokumentti. http://www.okm.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/erityisopetuksen_kehittaminen/index.html . Luettu 26.2.2014.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2§ 30.12.2013. Finlex. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. verkkodokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>. Luettu 7.8.2014.

Oppilashuollon suunnitelma 2013. Kirkkonummen kunta.

Oranen, Mikko (2007). Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Lastensuojelun kehittämisohjelman osahankkeen raportti 31.1.2007. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Pesonen, Aino-Elina 2006. Kouluyhteisön hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä – Yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Teoksessa: Helminen, Jari (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee - Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus. 79-90.

Perusopetuslaki 31a § 13.6.2003. Finlex. Oppilashuolto. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#P31>>. Luettu 4.2.2013.

Pohjola, Anneli 2012. Tutkimukseen perustuva vaikuttavuus. Teoksessa: Pohjola, Anneli – Kemppainen, Tarja – Väyrynen, Sanna 2012. Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print.

Puuronen, V. 2006. Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Robson, Colin 2002. Real World Research. A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers. Second edition. Oxford (UK): Blackwell Publishing.

Ronkainen, Suvi – Pehkonen, Leila – Lindblom-Ylänne, Sari – Paavilainen, Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

Rouvinen-Wilenius, Päivi – Aalto-Kallio, Mervi – Koskinen-Ollonqvist, Pirjo – Nikula, Tuuli 2011. Osa 2. Osallisuus osana tasa-arvoa. Teoksessa: Rouvinen-Wilenius, Päivi – Koskinen-Ollonqvist, Pirjo (toim.) 2011. Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Järjestöt suunnan näyttäjinä. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 9/2011. Helsinki: Terveyden edistämisen keskus (TEKRY).

Rousseau, Jean Jacques 1762 (suomenkielinen painos Hahl, Jalmari: 1933). Émile eli kasvatuksesta. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Rönkä, Anna – Viheräkoski, Johanna – Litsilä, Riikka – Poikkeus, Anna-Maija 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa: Rönkä, Anna - Kinnunen, Ulla (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus – Suomalainen perhe-elämä ja sen tutkiminen. Jyväskylä: PS-kustannus. 51-70.

Sen, Amartya 2007. Capability and Well-Being. Teoksessa: Hausman, Daniel M. (ed.) 2007. The Philosophy of Economics. An Anthology. Third edition. New York (USA): Cambridge University Press.

Shier, Harry 2001. Pathways to participation: Openings, Opportunities and Obligations. Children & Society 15. 107-117.

Sosiaali- ja terveysministeriö 9.8.2012. Osallisuuden edistäminen. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/hyvinvointi/osallisuuden_edistaminen>. Luettu 15.1.2013.

Sosiaali- ja terveysministeriö 30.12.2014. Sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluja. Tiedote 319/2014. Verkkodokumentti. <<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1899857>>. Luettu 16.1.2015.

Sosiaali- ja terveysministeriö 5.3.2015. Sote-uudistus. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/palvelurakenneuudistus>. Luettu 6.3.2015.

Spranger, Eduard 1932. Nuoruusiän sielunelämä. Helsinki: WSOY.

Suojanen, Ulla 2004. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen välineenä. Verkkodokumentti. < <https://metodix.wordpress.com/2014/05/19/suojanen-toimintatutkimus/>>. Luettu 23.11.2014.

Suurpää, Leena (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>. Luettu 7.4.2014.

Thomas, Nigel 2000. Children, Family and the State. Decision-Making and Child Participation. Gordonville, VA, USA: St Martin's Press.

Toikko, Timo – Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Van der Maesen, Laurent J. G. – Walker, Alan C. 2002. Social Quality: The Theoretical State of Affairs. European Foundation on Social Quality. <http://www.socialquality.org/site/ima/theory_state_of_affairs.pdf>. Luettu 20.3.2014.

Van der Maesen, Laurent J. G. - Walker, Alan C. 2005. Indicators of Social Quality: Outcomes of the European Scientific Network. European Journal of Social Quality: Volume 5, Issue 1/2. Verkkojulkaisu. <<http://www.socialquality.org/site/ima/02maesen&walkerejsq.pdf>>. Luettu 10.2.2013.

Wallin, Aila 2011. Sosiaalityö koulussa – avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virkkunen, Jaakko – Engeström, Yrjö – Pihlaja, Juha – Helle, Merja 2001. Muutoslaboratorio. uusi tapa oppia ja kehittää työtä. Verkkojulkaisu. <<http://www.mediaconceptsrg.net/wp-content/uploads/2011/06/virkkunen-et-al-1997-Muutoslaboratorio-kehitt%C3%A4misen-menetelm%C3%A4n%C3%A4.pdf>>. Luettu 4.9.2014.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 30.8.2012. Osa perhesurmista olisi voitu ehkäistä. Verkkodokumentti. < http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/uutinen?id=30741>. Luettu 6.11.2012.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Kaventaja – hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen. < http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. Luettu 18.1.2013.

Työ- ja elinkeinoministeriö 15.3.2012. Nuorten yhteiskuntatakuu: koulutusta, työtä ja täsmäpalvelua. Tiedotteet 2012. Verkkodokumentti. <http://www.tem.fi/index.phtml?109336_m=105791&s=5236>. Luettu 18.1.2013.

Törrönen, Maritta – Vornanen, Riitta 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa: Puonti, Annamajja – Saarnio, Tuula – Hujala, Anne (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 154-191.

Kuvio 1. Hyvinvointipalveluiden toimiminen eri tasoilla kansalaisten tarpeiden mukaan Aaltiota (2013: 75-76) mukaillen.

Kuvio 2. Kolmiportaisen tuen mallin toteuttaminen koulu yhteisössä Huhtasen (2011:44) mallia mukaillen.

Kuvio 3. Doyalin ja Goughin teoria pääpiirteissään Kajanojan (2005: 97) mukaan.

Kuvio 4. Osallisuuden eri ulottuvuudet ja niiden kytkökset Vehviläistä (2006:76) mukaillen

Kuvio 5. Van der Maesen, Laurent J. G. - Walker, Alan C. 2005: Osallisuuden neljä eri osatekijää.

Kuvio 6. Vanhempi lapsen osallisuuden kokemusten kehittymisen tukijana perheyhteisössä Shierin (2001:11) ja Hotarin, Orasen ja Pösön (2013:152) mallia mukaillen.

Kuvio 7. Osattomuudesta poliittiseen vaikuttamiseen Vehviläisen (2006: 81) mukaan.

Kuvio 8. Osallisuuden eri muodot ja osallisuuden vahvistamisen keinoja Kirkkonummen nuorille ja vanhemmille suunnatuissa hyvinvointipalveluissa Kohosta ja Tialaa (2002:5) mukaillen.

Kuvio 9. Opinnäytetyön kehittämistehtävän rakentuminen Robsonia (2002: 81-82) mukaillen.

Kuvio 10. Nuorten hyvinvoinnin edistämisen toimintajärjestelmä Kirkkonummen kunnassa Engeströmiä (2004: 10) mukaillen.

Kuvio 11. Ekspansiivinen oppimissykli Engeströmin (2004: 61) mukaan.

Kuvio 12. Toimintatutkimuksen vaiheet Carria ja Kemmisiä (1986: 186) mukaillen.

Kuvio 13. KINUVA -kehittämisen prosessi

Taulukko 1. Perheiden määrä ja sen muutos Kirkkonummella vuosina 2007 ja 2012 (Kirkkonummen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2013-2017: 12).

Taulukko 2. Lapsiväestöennuste Kirkkonummella (Kirkkonummen lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelma 2013-2017: 11).

1. KUINKA VANHEMPANA MINUN OLISI HYVÄ TOIMIA, JOS NUORI ON YKSINÄINEN?

Mahdollisia syitä yksinäisyyteen:

Kiusaaminen

Arka luonne, voi olla vaikea mennä mukaan

Tytöillä ”kuppikunnat”, joku voi jäädä ulkopuolelle

Tilanteeseen liittyvä yksinäisyys

Porukassakin voi olla yksinäinen

Valittu yksinäisyys – nuori tarvitsee omaa aikaa ja rauhaa sekä olla yksin tai perheen kanssa

Onko perheessä paljon sisaruksia? Lapsi saattaa haluta olla välillä yksin

Nuori ei halua päihdekokeiluja samanikäisten kanssa, voi joutua erilleen porukasta

Mistä tietää onko nuori yksinäinen ja milloin puuttua asiaan?

Kuuntele lapsen mielipiteitä

Lapsen käyttäytyminen ja puhe – muutos niissä

Kannattaa pitää hyvät välit lapsen kanssa, jotta voi puhua esim. kiusaamisesta

Voi olla myös vaihe jolloin ei ole paljon kavereita

Häiritseekö yksinäisyys nuorta?

Haluaako välttämättä harrastaa?

Mitä voi tehdä jos nuori on yksinäinen

Kannustaa tulemaan nuorisotalolle

Mennä lapsen kanssa yhdessä eri paikkoihin (esim. uimaan)

Tukea lasta esim. kiusaamistilanteissa

Ohjata harrastuksiin, löytää sieltä samanhenkisiä kavereita, harrastus voi nostaa itsetuntoa.

2. MIKÄ VOISI AUTTAA JOS SUHDE NUOREN JA VANHEMMAN VÄLILLÄ ”TÖKKII”?

Mitä aikuinen/vanhempi voi tehdä?

Yrittää jaksaa olla aikuinen

Pitää yllä positiivista asennetta, keskittyä hyviin asioihin

Pysyä joustavan ajatuksissaan, hyväksyä omat virheensä

Muistaa että itsekkin tekee virheitä

Antaa nuorelle enemmän vastuuta ja ”löysää” luottamuksen mukaan

Olla kiinnostunut ja saatavilla vaikka nuori käyttäytyisikin ”huonosti”

Kunnioittaa nuoren ”salaisuuksia”

Välttää ylisuojelua

Tutustua nuorisokulttuuriin lukemalla esim. nuorten lehtiä

Halata, olla kärsivällinen, olla lähellä

Tehdä yhdessä erilaisia asioita – lenkkeillä, shoppailla

Käyttää hyväksi automatkoja, voi jutella pitkään eri asioista

Otaa mukaan kolmas osapuoli keskusteluun

Muistaa huumori

Kotona saatava räiskyä, mutta riidat hyvä selvittää ja antaa anteeksi

Kehu nuorta!

3. MIKÄ OLISI HYVÄ KOTIINTULO-/ NUKKUMAANMENOAIKA?

Hyvät keinot jakoon:

Pitäisi olla hyvänpituinen rauhoittumisaika kotona iltatoimien äärellä ennen nukkumaan menoa, vaihtelevia kotiintuloaikoja: arkisin 19.30-21.00, viikonloppuisin viimeistään 21.30, riippuen missä asuu.

Olla rohkeasti yhteydessä muihin vanhempiin, vaikka lapsen mielestä se olisi noloa

Kokemuksen mukaan lapsi on ollut tyytyväinen vanhempien asettamiin rajoihin, kun on kuullut että muissa perheissä samat säännöt.

Harrastukset vaikuttavat jonkin verran kotiintulo- ja nukkumaanmenoaikoihin, vaikuttaminen asiaan esim. urheiluseuroissa

Liikunta alkuillasta edesauttaa nukahtamista, mutta aktiivinen liikunta liian myöhään lähellä nukkumaanmenoaikaa vaikeuttaa nukahtamista.

Näyttää omaa esimerkkiä – mennä itse ajoissa nukkumaan ja rajoittaa omaa netissä viettämäänsä aikaa.

Asettaa rajat myös lapsen pelaamiselle, ja hänen netissä viettämälleen ajalle

Tarvittaessa takavarikoida älypuhelin, jos lapsi ei pysty itse säätelemään sen käyttöä esim. myöhään illalla tai yöaikaan.

Ilmainen jutusteluhetki lapsen kanssa ennen nukkumaanmeno rauhoittaa
Yleisin nukkumaanmeno aika 7.lk:n ikäiselle klo 22.00, mutta yksilöllisiä eroja on.

4. KUINKA SUHTAUTUISIT JOS NUORESI PUHUISI POSITIIVISESTI PÄIHTEISTÄ?

Mitä voi tehdä?

Kuunnella nuorta, jos alkaa jutella asiasta, miksi puhuu, onko kiinnostunut, haluaako lisää tietoa?

Huomata nuoren paha olo

Luoda luottamuksellinen suhde nuoreen

Osoittaa välittämistä, rohkaista puhumaan vaikeastakin asioista

Kannustaa erilaiseen muuhun toimintaan

Keskustella nuoren kanssa sopivissa kohdissa aiheesta, esim leffan katselun ohessa, jos leffan aihe on lähellä päihdeasiaa.

Olisi hyvä tuntea nuoren kaveripiiri

Puuttua herkästi nuoren tupakointiin, se on usein portti vahvempiin aineisiin

Opettaa nuorelle konkreettisesti mitä voi sanoa, kun joku toinen nuori (kaveri) ehdottaa päihteiden käyttämistä

Keskustellaan nuoren kanssa mitä hänen valintojensa mahdollisista seurauksista

Tärkeä tuoda esille, että esim. alkoholin käyttö alle 18-vuotiaana ei ole ok
Sitä parempi mitä myöhäisemmäksi päihdekokeilut siirtyvät – ei synny niin voimakasta riippuvuutta

Kouluihin päihdevalistusta, esim. entinen käyttäjä kertomaan tarinansa

5. MITÄ NUORESI TEKEE VAPAA-AJALLA? MIKÄ OLISI TOIVOTTAVAA AJANVIETETTÄ?

Liikuntaharrastus – tapaa samalla kavereita, saa uusia kavereita

Musiikkiharrastus – soittoharrastus, kuoro, yhdessä soittaminen, bändissä soittaminen

- Harrastukset auttavat hallitsemaan ja opettavat ajankäyttöä
- Vaativat harrastukset vievät kaiken vapaa-ajan, ei tarvitse miettiä mitä muuta tekisi

Yhdessä tekeminen jonkun toisen nuoren kotona esim. kokkaaminen, leipominen

Vietetään aikaa yhdessä perheen kanssa sekä vanhempien kanssa

Tehdään kotitöitä

Voi tehdä mitä tahansa, kunhan:

- ei vietä aikaansa kauppakeskuksissa
- ei osallistu ”kännibileisiin”

Kunnioita poikaasi ja tytärtäsi

27.10.2014 12:33 KIRKKONUMMI

"Äiti, älä mene sinne. Siellä annetaan kuitenkin ihan tyhmiä neuvoja vanhemmille ja sitten lapsista tulee entistä onnettomampia." Olin lähdössä kuuntelemaan EHYT ry:n ja Kirkkonummen kunnan moniammatillisen KINUVA-ryhmän järjestämää Voimaa vanhemmuuteen -lauantaifoorumia, jossa oli tarkoitus keskustella nuorten digipelaamisesta, päihteiden käytöstä ja vanhempien ja lasten välisestä kommunikaatiosta.

Esitteessä luki, että "rastipolun muotoon järjestetyn lauantaifoorumin ohjelma perustuu voimavarakeskeiseen lähestymistapaan, minkä tarkoitus on tarjota vanhemmille välineitä murrosikäisen lapsen kasvattamiseen". Taisimme molemmat lukea tekstin hie-man eri tavalla: luulimme tilaisuudessa tarjottavan "keinoja murrosikäisen lapsen alistamiseen". Mutta olimme väärässä.

EHYT ry tekee ehkäisevää päihdetyötä, jonka kohderyhmänä on koko väestö lapsista vanhuksiin. KINUVA-ryhmä puolestaan on pari vuotta sitten perustettu moniammatillinen ryhmä, joka koostuu nuorten kanssa työskentelevistä Kirkkonummen eri toimialojen ihmisistä. Kumpikin järjestävä taho on niin läsnä arjessa ja niin lähellä nuoria, että ihmiset niissä ovat ymmärtäneet kunnioittavan läsnäolon merkityksen ja voiman.

Kunnioita isääsi ja äitiäsi on hyvä käsky. Emme vain aina muista, että kunnioitus, joka ei ole vastavuoroista, on pelkoa. Jos haluamme kasvattaa lapsistamme olentoja, jotka tottelevat meitä, koska pelkäävät meitä, heistä kasvaa samalla olentoja, jotka tottelevat myös muita vastaantulevia tahoja, joita katsovat ylöspäin ja pelkäävät. Tällainen taho voi olla vaikkapa huumeita kokeileva kaveriporukka. Luultavasti kaikki vanhemmat haluavat, että nuoret oppivat ajattelemaan omilla aivoillaan. Sen me unohdamme, että se tarkoittaa myös sitä, että nuoret lakkaavat ajattelemasta meidän aivoillamme.

Lauantaifoorumin kaikki luennoitsijat korostivat kommunikaation merkitystä. Käskyt, kiellot, pelottelu ja tuomitseminen tuotavat harvoin toivottua tulosta. Kuunteleminen ja vastavuoroisuus sen sijaan mahdollistavat ymmärtämisen ja ymmärtäminen auttaa vaikeissakin tilanteissa.

Itsensä kunnioittaminen suojaa päihteiltä

Päihdekeskustelun vetäjät Timo Nerikko ja Eero Salonlahti pyysivät vanhempia pohtimaan, miksi muori käyttää päihteitä. Päihteiden käytöllä pyritään aina tyydyttämään jotakin tarvetta. Kyse voi nuoren kohdalla olla tarpeesta saada huomiota: vanhemmilta saa sitä runsaasti, jos tulee kotiin humalassa. Voisiko tuota tarvetta täyttää helpommalla tavalla?

Kyse voi olla myös tarpeesta kuulua porukkaan. Nuorella pitää olla valtavan vahva itsetunto ja luottamus omaan harkintakykyyn, jotta hän pystyisi toimimaan toisin kuin kaveripiiri toimii. Tuon harkintakyvyn ja itsetunnon avain taas on arvostuksen tunteessa: jos vanhemmat arvostavat nuorta ja hänen tunteitaan ja ajatuksiaan, nuori oppii itsekin arvostamaan itseään.

Vanhempien kannattaa myös muistaa, että 90% suomalaisista aikuisista käyttää alkoholia säännöllisesti. Miksi nuoret olisivat raittiimpia kuin vanhempansa? Alkoholin paheksuminen ei ole uskottavaa, vaikka vanhemmat joisivat vain lasin viiniä vain juhla-aterioilla. Sen sijaan on hyvä keskustella alkoholin haitoista ja hyödyistä ja alkoholikulttuurista. Ja keskustelu tässä tarkoittaa Nerkon ja Salonlahden mukaan dialogia – tilannetta, jossa kumpikin osapuoli puhuu ja tulee kuulluksi. Tukea tällaisiin keskusteluihin voi hakea vaikkapa [Päihdelinkki -sivulta](#).

Kirkkonummella saa nuorisotyöntekijöiden mukaan helposti mitä vain päihteitä. Läntisen Uudenmaan alueella tehdyn kyselytutkimuksen mukaan yläkouluikäisistä lapsista 41% on ollut joskus humalassa, 15% tupakoi ja 15% on kokeillut kannabista. Kannabiksen saaminen on nuorille jopa helpompaa kuin alkoholin saaminen – kiitos kauppojen kiristyneen alkoholivalvonnan. Uusi ilmiö on, että Kirkkonummella päihteiden käyttö on siirtynyt kaduilta kotibileisiin.

Digitaalisten pelien tuntematon maailma

Päihteiden lisäksi vanhempia huolestuttaa digitaalisten pelien tuntematon maailma, joka on vienyt nuorison mukanaan lähes kokonaan. Paikalla ollut Kirkkoharjun koulun rehtori Eero Kling totesi, että välitunnilla lähes kaikki tuijottavat hartiat lysisssä älypuhelimiaan. Koulutyötä haittaavan väsymyksen lisäksi Kling oli huolissaan nykyisten nuorten tulevasta työkyvystä, koska tätä menoa heidän selkensä luultavasti vaurioituu alle 30-vuotiaana.

Vanhemmat jakoivat rehtorin huolen. Ei ole terveellistä tuijottaa ruutua koko päivää. Tosin suuri osa vanhemmista tekee itse sitä samaa. Fyysisen terveyden lisäksi vanhempia huolestuttaa myös pelien aiheuttamat haitat psyykelle, sosiaalisille suhteille ja koulunkäynnille.

Peleillä on ikäraajat, joita todella pitäisi noudattaa. Kouluttaja Joanna Ovaska vakuutti kuulijoille, että pelien ikärajoilla on hyvät perusteet. Ne eivät ole pelkkiä suosituksia tai vaikeusasteiden kuvauksia. K18-peleissä on materiaalia, jota nuoret eivät pysty käsittelemään, koska heillä ei yksinkertaisesti ole riittäviä tietoja tai tunte-elämän kypsyttä. Vanhempien pitäisikin pysyä tiukkana ikärajojen noudattamisen suhteen.

Muissa asioissa Ovaska kehotti kuitenkin kuulijoita taas kerran kunnioittamaan ja kuuntelemaan nuorta. Hän vertasi pelaamista harrastamiseen: se voi olla yhtä kunnianhimoista ja myös kehittäväää kuin soittaminen tai yhtä sosiaalista kuin jalkapallon pelaaminen. Vain vanhempien suhtautuminen on erilaista.

Kuinka moni meistä vanhemmista on todennut harmistuneena ja puoliksi halveksivalla äänensävyllä, että "se vain näpyttää kaiket päivä tuota laitetta". Harva puhuu samaan sävyyn tanssiharrastuksesta tai piirtämisestä, vaikka niihin kuluisi yhtä paljon aikaa.

Me myös saatamme vaatia nuorta lopettamaan pelin nyt heti, koska makaronilaatikko on pöydässä. Ihan sama, vaikka kaksi iltaa kestänyt joukkuetaistelu hävittäisiinkin siksi, että yksi porukasta lähtee kesken pois kriittisellä hetkellä. "Sanot niille, että teidän perheessä syödään yhdessä ja sillä siisti." Harva meistä hakee lapsensa jalkapallokentältä kesken jatkoajan, koska ruoka on pöydässä.

Lastemme pelimaailma on meille vieras, mutta se ei tee sitä vaarallista tai huonoa. Siksi olisi hyvä, jos jaksaisimme kiinnostua siitä, mikä innostaa lastamme. Kun kiinnostus ja kunnioitus on olemassa, voidaan keskustella säännöistäkin: siitä, että peliporukan turnauksia voitaisiin ehkä sopia tietyille päiville tai tiettyihin ajankohtiin ja siivoamiselle, läksyille ja syömiselle pitäisi jäädä myös aikaa. Siitäkin voisi sopia, että pitkistä joukkuepeleistä kerrotaan etukäteen ja pelit, jotka voidaan tallentaa ja keskeyttää, myös tallennetaan ja keskeytetään, kun on muuta tekemistä.

Yhteisistä ja koko perheen tarpeita kunnioittavista säännöistä on myös parasta puhua joskus muulloin kuin silloin, kun peli on käynnissä. Keskusteluun voi saada hyviä vinkkejä **Pelitaito-sivulta**.

Vanhemmat alkavat pikku hiljaa ymmärtää, että pelaamisesta voi olla erilaisten haittojen lisäksi myös hyötyä. Ne saattavat lisätä tietoa, parantaa motorisia kykyjä, opettaa sosiaalisia taitoja, vahvistaa identiteettiä ja ehkäistä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Nuoret ovat usein koneella yhdessä kavereittensa kanssa. Ennen netti-ai-kaa he olivat kaduilla kavereittensa kanssa, eivätkä vanhemmat tienneet, missä he olivat ja mitä tekivät. Nyt sentään tiedämme, että he tappavat örkkejä huoneen nurkassa.

On kuitenkin selvää, että pelaamisesta voi olla myös haittaa: rehtorin mainitseman univajeen lisäksi liiallinen pelaaminen haittaa perheen sisäisiä suhteita, sosiaalistumista, opintoja ja mahdollisesti vääristää maailmankuvaa. Joissain peleissä käytetään myös oikeasti rahaa ja jotkut pelit tallentavat (vanhempien) luottokortti-numeron, jolloin rahaa voidaan käyttää vanhempien tietämättä. Vaikka nuori itse ei sitä tekisikään, hakkereille tai epärehellisille pelikavereille numeroiden onkiminen peleistä ei ole lainkaan vaikeaa.

Aina runsaskaan pelaaminen ei ole kuitenkaan vahingollista. Vanhempien kannattaa pysähtyä pohtimaan, miksi pelaaminen ärsyttää meitä: onko siihen joku aito syy, vai olemmeko vain mustasukkaisia tai ärtyneitä siitä, ettei päivä suju niin kuin me itse olimme sen suunnitelleet. Onko meidän mielihyvämme jotenkin arvokkaampi kuin lastemme?

Vanhempia mietityttää se, mikä on liikaa ja mistä on nuorelle vahinkoa. Ovaskan mukaan nuoren voi antaa pelata niin paljon kuin hän haluaa, jos koulu sujuu hyvin, terveys ei kärsi ja ihmissuhteet pysyvät kunnossa. Jos peliaikarajoituksille on hyviä syitä, keskustelemalla ne selviävät varmasti nuorelle itselleenkin.

Dialogin vaikeus

Työpaikoilla puhutaan vuorovaikutustaidoista. Hyvä vuorovaikutus tehostaa työtekoa, lisää työhyvinvointia ja helpottaa johtamista.

Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan erilaisilla virkistyspäivillä yhdessä alaisten ja esimiesten kanssa. Kuka järjestäisi samanaista kommunikaatiokoulutusta myös perheille?

Vuorovaikutussuhteista luennoinut projektikoordinaattori Eeva Liesilinna kertoi tutkimuksesta, jossa suomalaisilta nuorilta kysyttiin, ovatko heidän lähipiirinsä aikuiset kiinnostuneita heidän asiastaan. Kolmannes nuorista uskoi, etteivät ole. EHYT ry:ssä jäätettiin pohtimaan, miksi sellainen kokemus syntyy, vaikka vanhemmat lähes poikkeuksetta ovat erittäin kiinnostuneita lapsistaan. Vai ovatko?

Vuorovaikutusluento alkoi tehtävällä. Meidän oli muisteltava henkilöä, joka vaikutti meihin voimakkaasti. Kun kysyttiin, millaisia ihmisiä muistelimme, suurin osa kertoi tilanteesta, jossa joku oli kuunnellut ja kannustanut. Sen jälkeen harjoittelimme parikeskustelua niin, että toinen kertoi ja toinen kuunteli ja toisti kuulemansa. Huomasimme, miten helppoa puhuminen oli, kun joku kuunteli ja hymyili ja yritti oikeasti ymmärtää, mitä tarkoitimme.

Luento olisikin voinut loppua siihen. Toisen kunnioittaminen on kommunikaation perusta ja kuunteleminen ja ymmärtäminen on huomattavasti tehokkaampaa vaikuttamista kuin saarnaaminen, pakottaminen, neuvominen, manipuloiminen, tuomitseminen, urkkiminen, nimittely, huutaminen ja kaikki ne muut keinot, joita usein kutsumme kasvattamiseksi.

Meidän ei pidä yrittää saada nuorta toimimaan meidän ratkaisujemme mukaan. Meidän pitäisi yrittää tukea nuorta niin, että hän ratkaisee ongelmansa itse. Ja meidän pitäisi tunnista ongelmat, jotka ovat nuorten ongelmia sen sijaan, että rähisemme nuorille ongelmista, jotka ovat oikeasti meidän ongelmiamme, kuten esimerkiksi epätietoisuus, mustasukkaisuus, omat tarpeemme, tyhjät periaatteet ja ennakkoluulot.

Jos tarpeemme ja arvomme ovat ristiriidassa nuoren arvojen ja tarpeiden kanssa, on keskusteltava. Jos haluaa saada vistsinsä perille, minä-muotoiset viestit ovat kaikkein tehokkaimpia. Kun kertoo nuorelle, mitä tunsit itse jossain tilanteessa sen sijaan, että analysoi nuorta ja hänen luonnettaan, puhe voi avata ovia sen sijaan, että se sulkisi niitä. **Ohjeita minä-viestien käyttöön** löytyy EHYT ry:n sivuilta.

Kaikki tilaisuuden puhujat korostivat, että nuorten kanssa kommunikointi on kestävyyslaji. Mikään muutos ei tapahdu heti, kun minä sanon niin. Luottamuksen ja keskustelun syntyminen vie aikaa. Minä-viestit saatetaan torjua, mutta seuraavalla kerralla niiden viesti saattaa muistua mieleen.

Ja jos käy oikein hyvin, nuori saattaa ryhtyä käyttämään samaa keinoa meihin. Sen sijaan, että hän huuttaisi, että "sä olet tollanen ...sensuroitu ...sensuroitu", hän saattaa sanoa, että "viime kerralla, kun suljit tietokoneeni, etkä uskonut minua, kun sanoin pelin päättyvän viiden minuutin kuluttua, minusta tuntui, ettet arvosta minua etkä kunnioita minun toiveitani ja ettet pidä minua tasavertoisena ihmisenä vaan ajattelukyvyttömänä ja vastuuttomana hulttiona. Tekosi seurauksena klaanini hävisi taistelun ja minut poistettiin porukasta, ja nyt minulla on yksinäistä ja kova työ löytää uusia ystäviä. Toivoisin, ettet seuraavalla kerralla toimisi, ennen kuin olemme yhdessä ehtineet keskustella asiasta.